

**Εμείς
και οι
Άλλοι**
ΕΠΙΠΕΔΟ 3^ο-4^ο

Ιστοριοδρομίες 1 & 2

**Θεωρητικό πλαίσιο
και οργάνωση της διδασκαλίας**

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 2005**

© Υπουργείο Εθνικής Παιδείας
και Θρησκευμάτων
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σχολή Επιστημών Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών
και Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου
741 00 Ρέθυμνο
Τηλέφωνο: 28310-77635, 77605
Fax: 28310- 77636
e-mail: ediamme@edc.uoc.gr
www.uoc.gr/diaspora
www.ediamme.edc.uoc.gr

	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ		ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ 2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Το Πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στα πλαίσια του Μέτρου 1.1. του ΕΠΕΑΕΚ II και υλοποιήθηκε από το «Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών» του Πανεπιστημίου Κρήτης. Για την παραγωγή του διδακτικού υλικού που περιέχεται στο παρόν τεύχος εργάστηκαν τα παρακάτω πρόσωπα:

ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Αντώνης Χουρδάκης, Βαγγέλης Κρίκας, Βασίλης Μπόκολας

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Χουρδάκης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Υακίνθη Παρίση

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Χρυσούλα Κελαϊδή

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

Μιχάλης Δαμανάκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7

ΑΥΜΕΡΟΣ

Θεωρητικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα	9

1. Προς μια παιδαγωγική προσέγγιση της ιστορίας και του πολιτισμού - «Ιστοριοδρομίες 1 & 2»	11
2. Ομαδοσυνεργατική μάθηση και διδασκαλία των Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού	13
3. Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων.....	14
4. Αποτελεσματικός εκπαιδευτικός και αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού.....	15
5. Εισαγωγή στα εγχειρίδια «Ιστοριοδρομίες 1 & 2». Επιστημολογικές και διδακτικές προσεγγίσεις.....	18
6. Βασικοί άξονες σχεδιασμού και συγκρότησης της ύλης	19
7. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των εγχειριδίων «Ιστοριοδρομίες 1 & 2».....	20
8. Αντί επιλόγου	22

ΒΥΜΕΡΟΣ

Οργάνωση Διδασκαλίας και Ανάλυση Ενοτήτων	23

1. Οργάνωση Διδασκαλίας του Επιπέδου 4 – «Ιστοριοδρομίες 1 & 2»	25
2. Γενικοί σκοποί και στόχοι των εγχειριδίων.....	27
3. Ανάλυση Ενοτήτων	29
3.1 Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού. Ιστοριοδρομίες 1: Αρχαία και Βυζαντινά χρόνια	29
3.2 Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού. Ιστοριοδρομίες 2: Νεότερα χρόνια.....	71

- Σκοπός της ενότητας
- Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι
- Οργάνωση της διδασκαλίας
- Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων
- Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)
- Εναλλακτικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες
- Ενδεικτικά αναμενόμενα αποτελέσματα της διδασκαλίας

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	109

Εισαγωγή

Προς τον /την εκπαιδευτικό

Το συγκεκριμένο βιβλίο δημιουργήθηκε για να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να καθοδηγήσει σωστά και αποτελεσματικά τους μαθητές στην ιστορική γνώση, στα «μονοπάτια των Ιστοριοδρομιών». Πρόκειται για ένα βιβλίο θεωρητικών αρχών και διδακτικών προτάσεων, που σκοπό έχει να παρουσιάσει τις βασικές μεθοδολογικές αρχές του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» και ορισμένες εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους, ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες να πραγματοποιηθεί ένα συναρπαστικό «ταξίδι» στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.

Για την καλύτερη αξιοποίηση του παρόντος εγχειριδίου κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά τα παρακάτω:

Πρώτον, στην αρχή της σχολικής χρονιάς μελετήστε το προσεκτικά, ώστε να αποκτήσετε μια συνολική εικόνα της δομής και της φιλοσοφίας του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» αλλά και των «Ιστοριοδρομιών 1 & 2». Αυτό θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε το βαθύτερο νόημα του ιστορικού αυτού ταξιδιού και να επιλέξετε τις διαδρομές - ενότητες εκείνες που κρίνετε περισσότερο ενδιαφέρουσες και χρήσιμες να πραγματευτείτε με τους μαθητές σας.

Δεύτερον, κάθε φορά που πρόκειται να «επισκεφτείτε» μια περιοχή - ενότητα, φροντίστε προηγουμένως να συμβουλευτείτε το παρόν εγχειρίδιο, ώστε να επιλέξετε τις πιο κατάλληλες διδακτικές μεθόδους για να επιτύχετε τους προβλεπόμενους στόχους της ενότητας αλλά και τους στόχους που πιθανόν θα θέσετε από κοινού με τους μαθητές σας.

Το παρόν εγχειρίδιο χωρίζεται σε δύο μέρη:

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει:

- Τη σκιαγράφιση της φύσης και του χαρακτήρα μιας παιδαγωγικής προσέγγισης της ιστορίας και του πολιτισμού.
- Ορισμένες βασικές αρχές που διέπουν την ομαδοσυνεργατική μάθηση και διδασκαλία του μαθήματος.
- Τις τεχνικές οργάνωσης των μαθητών σε ομάδες εργασίας για την αξιοποίηση των προτεινόμενων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.
- Ενδεικτικές προτάσεις για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία του μαθήματος.
- Μια σύντομη εισαγωγή στα εγχειρίδια των «Ιστοριοδρομιών 1 & 2» αλλά και τις επιστημονικές και διδακτικές προσεγγίσεις του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού», έτσι όπως αυτές προκύπτουν από σχετικές μελέτες και έρευνες.

νες που πραγματοποιούνται διεθνώς.

- Τους βασικούς άξονες σχεδιασμού και συγκρότησης της ύλης του συγκεκριμένου μαθήματος.
- Τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των «Ιστοριοδρομιών 1 & 2», που αναφέρεται στη δομή και την οργάνωση των εγχειριδίων.
- Τέλος, αντί επιλόγου, επιλέξαμε να σας δώσουμε ένα ακόμη κίνητρο, ώστε να πραγματοποιήσετε, εσείς και οι μαθητές σας, αυτό το ιστορικό ταξίδι με το δικό σας προσωπικό και ταυτόχρονα δημιουργικό τρόπο.

Στο δεύτερο μέρος αναπτύσσονται:

- Η συστηματική οργάνωση της διδασκαλίας του Επιπέδου 4. Αρχικά γίνεται μια λειτουργική σύνδεση με το περιεχόμενο του Επιπέδου 3, το οποίο καλύπτεται με το βιβλίο «Στη Μυθοχώρα με τα φτερά του Πήγασου».
- Οι γενικοί σκοποί και στόχοι των «Ιστοριοδρομιών». Βασική επιδίωξη των συντακτών δεν αποτελεί μόνο η επίτευξη των προτεινόμενων εκπαιδευτικών σκοπών και στόχων αλλά και η θέση καινούριων από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές του.
- Τέλος, ακολουθεί η ανάλυση των ενοτήτων, όπου περιγράφονται:
 - α) ο σκοπός της ενότητας
 - β) οι στόχοι διδασκαλίας
 - γ) η οργάνωση της διδασκαλίας
 - δ) προτάσεις για τη παιδαγωγική προσέγγιση των ενοτήτων
 - ε) αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)
 - στ) προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες και
 - ζ) ενδεικτικά αναμενόμενα αποτελέσματα.

Τα εγχειρίδια «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» είναι κατά τέτοιο τρόπο σχεδιασμένα ώστε να ευνοούν την αξιοποίηση εναλλακτικών διδακτικών μεθόδων διδασκαλίας.

Δεν απομένει παρά να θέσετε, εσείς και οι μαθητές σας, επιπλέον μαθησιακούς στόχους, να διερευνήσετε τα επίπεδα θεώρησης της ιστορίας και του πολιτισμού, να κινήσετε καινοτόμες μαθησιακές διαδικασίες και τέλος να πραγματευτείτε τα ιστορικά ζητήματα με το δικό σας ξεχωριστό και μοναδικό τρόπο.

«Εμείς και οι Άλλοι» - «Από τη Ζωή των Ελλήνων της Διασποράς»

Ας υπογραμμιστεί, τέλος, ότι σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών το μάθημα «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» καλύπτεται από δύο σειρές υλικού: «Εμείς και οι Άλλοι» και «Από τη Ζωή των Ελλήνων της Διασποράς». Αυτό σημαίνει ότι τα βιβλία «Ιστοριοδρομίες 1» και «Ιστοριοδρομίες 2» θα πρέπει να διδαχθούν σε συνδυασμό με τα βιβλία «Από τη Ζωή των Ελλήνων στον Καναδά, στις ΗΠΑ, στην Αυστραλία κ.λπ.».

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΥΜΕΡΟΣ

Θεωρητικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα

1. Προς μια παιδαγωγική προσέγγιση της ιστορίας και του πολιτισμού - «Ιστοριοδρομίες 1 & 2»

Κατά το σχεδιασμό των εγχειριδίων «Ιστοριοδρομίες 1 & 2», το σημαντικότερο ζήτημα που απασχόλησε τη συγγραφική ομάδα ήταν η επιλογή της διδακτέας ύλης και ο μετασχηματισμός της επιστημονικής γνώσης σε σχολική γνώση. Λαμβάνοντας υπόψη το μεγάλο εύρος των ιστορικών πληροφοριών και γνώσεων που είναι διαθέσιμες, έγινε σαφές ότι ένα μάθημα ιστορίας και πολιτισμού οφείλει να παρέχει στο μαθητή τα γνωστικά εκείνα εργαλεία που θα τον βοηθήσουν να προχωρήσει σε μια προσωπική και ταυτόχρονα μοναδική κατανόηση και «κατασκευή» της ιστορικής γνώσης.

Ο σύγχρονος διδακτικός λόγος δίνει ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που βοηθούν το μαθητή να γίνει ο ίδιος «εξερευνητής και δημιουργός» της ιστορικής «αλήθειας», μέσω της ατομικής ή συλλογικής ερευνητικής διαδικασίας, που βασίζεται στην ανάπτυξη μικρών, ευέλικτων και δημιουργικών projects από τους ίδιους τους μαθητές.

Στις μέρες μας, η πρόκληση μιας παιδαγωγικής προσέγγισης της ιστορίας και του πολιτισμού οφείλει να:

- > διακρίνεται από τη μετασχηματιστική φύση της ιστορικής γνώσης η οποία ωθεί τους μαθητές να συναισθανθούν την ενεργητική τους στάση απέναντι στον κόσμο και την κοινωνία.
- > επικεντρώνεται τόσο στην κατασκευή νέας ιστορικής γνώσης από τους μαθητές όσο και στο μετασχηματισμό της ήδη προϋπάρχουσας.
- > συνδέεται άμεσα με τις αρχές του σύγχρονου ιστοριογραφικού λόγου αλλά και με τις γενικότερες ιδέες και αξίες που αφορούν την κοινωνία και τους ίδιους τους μαθητές ως αυτόνομες προσωπικότητες.
- > να ωθεί το μαθητή σε μια ολιστική και όχι κατακερματισμένη θεώρηση της ιστορικής γνώσης.
- > δίνει έμφαση στη δυναμική αλληλεπίδραση της ιστορίας με τα υπόλοιπα γνωστικά πεδία και στην άμεση σύνδεση της ιστορικής γνώσης με την καθημερινή ζωή και τα προβλήματα των μαθητών.
- > προάγει τη διασύνδεση της διαδικασίας παραγωγής της ιστορικής γνώσης εντός αλλά και εκτός των ορίων της σχολικής μονάδας.
- > βοηθά το μαθητή να σκέφτεται, να αποφασίζει και να δρα στα πλαίσια ενός χρονικού συνεχούς, αξιολογώντας τις πληροφορίες του παρελθόντος, αναλύοντας τις καταστάσεις του παρόντος με σκοπό την προσπάθεια εκτίμησης των συνθηκών του μέλλοντος.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο λειτουργικός μετασχηματισμός της δομής και των περιεχομένων του παραδοσιακής ιστορίας οδήγησε στο σχεδιασμό ενός σύγχρονου μαθήματος «Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού», το οποίο προσανατολίζεται σε:

- Μια διδακτική προσέγγιση που αντιμετωπίζει την ιστορία ως πρόβλημα (histoire- problème) και όχι ως αφήγημα (narrative), με ολιστικές, εξηγητικές,

ερευνητικές, και ταυτόχρονα πολυσήμαντες διδακτικές λειτουργίες /προοπτικές (Moniot, 1993).

- Μια επικέντρωση στις ειρηνικές περιόδους και την πολιτισμική δραστηριότητα, με έμφαση στην καθημερινή ζωή και στις συνήθειες των ανθρώπων (Χουρδάκης, 2001).
- Μια ιστορικο-συγκριτική διαπολιτισμική προσέγγιση που στοχεύει στην επαφή των μαθητών με διάφορους πολιτισμούς, λαμβάνοντας υπόψη τις εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές αλλά και πολιτικές προσδοκίες των διάφορων εθνικών ομάδων (Δαμανάκης, 1999, Χουρδάκης, 1999 & 2001).
- Μια προσέγγιση κατανόησης της ιστορίας με βάση το κριτήριο της εξέλιξης και της δυναμικής αλληλοσυσχέτισης των γεγονότων. Το μάθημα οφείλει να μην αντιμετωπίζει την ιστορική γνώση μόνο σε σχέση με το συγκεκριμένο γεγονός, αλλά και σε σχέση με τον ιστορικό μακρόκοσμο και με το μέσο ή κοινωνικό χρόνο (Braudel, 1966 & 1969).
- Μια πραγμάτευση νέων ιστορικών πεδίων, «νέες ή μικρότερες ιστορίες», όπως: η ιστορία των αντιλήψεων ή ιδεολογιών (παραστάσεις, πρακτικές και συμπεριφορές, γνώμες, αντιλήψεις και αξίες που κυριαρχούν στον άνθρωπο ή στις κοινωνικές ομάδες), η ιστορία των νοοτροπιών (οι ιδέες των ανωνύμων) (Le Goff-Nora, 1981, Dosse, 1993), η ιστορία των πνευματικών δημιουργιών, η διανοητική ιστορία, η ιστορία του φαντασιακού (λογοτεχνία και τέχνες ως ιστορικά τεκμήρια), η ιστορία του συμβολικού (Λε Γκοφ, 1998), η ιστορία της καθημερινής ζωής και του υλικού πολιτισμού, η ιστορία των γυναικών, των παιδιών, των μη προνομιούχων ομάδων της κοινωνίας κ.ά. (Schuller, 1999).

2. Ομαδοσυνεργατική μάθηση και διδασκαλία των Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού

Η αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» προϋποθέτει τη σωστή επιλογή από τον εκπαιδευτικό του διδακτικού μοντέλου που ο ίδιος θεωρεί κατάλληλο για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων της διδασκαλίας (Joyce, Weil & Showers, 1992). Σημειώνεται ότι η επιλογή του διδακτικού μοντέλου δεν μπορεί να είναι πάντοτε η ίδια καθώς επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες. Μερικοί από αυτούς είναι:

- Η κοινωνική, η συναισθηματική, η ηθική και η πολιτισμική εικόνα που συνθέτει το μαθητικό δυναμικό της τάξης.
- Τα διαφορετικά μαθησιακά στυλ των μαθητών, οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους, τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες τους.
- Ο τύπος του σχολείου στο οποίο διδάσκεται το μάθημα.
- Το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο έχει ο εκπαιδευτικός στη διάθεσή του.

Λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή της ελληνογλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό, τους τύπους των σχολείων στα οποία διδάσκεται το μάθημα «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στις παροικίες της διασποράς, σε αρκετές περιπτώσεις –όπως μπορεί να διαπιστώσει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός στις δραστηριότητες του σχολικού εγχειριδίου- συνιστάται η επιλογή του μοντέλου ομαδοσυνεργατικής μάθησης. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι η επιλογή και εφαρμογή του εκάστοτε διδακτικού μοντέλου αλλά και των υπολοίπων διδακτικών αποφάσεων ανήκει αποκλειστικά και μόνο στον εκπαιδευτικό, ο οποίος είναι γνώστης των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν στην σχολική τάξη που διδάσκει.

Βασική επιδίωξη των συντακτών του μαθήματος και των συγγραφέων των «Ιστοριοδρομιών 1 & 2», αποτελεί η αποτελεσματική κατανόηση των ιστορικών εννοιών και η καλλιέργεια των νοητικών δεξιοτήτων των μαθητών. Επίσης, μέσα από τις δραστηριότητες που προτείνονται στο σχολικό εγχειρίδιο, επιδιώκεται η καλλιέργεια διαπροσωπικών δεξιοτήτων συνεργασίας από τους μαθητές της διασποράς, η διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στους «άλλους» μαθητές, οι οποίοι πιθανόν αντιπροσωπεύουν ένα διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο και η δημιουργία ενός θετικού κλίματος στη σχολική τάξη. Η επιλογή του μοντέλου ομαδοσυνεργατικής μάθησης αναμένεται να συμβάλει θετικά στη μείωση πιθανών προκαταλήψεων που αναπτύσσουν οι μαθητές των σχολείων της διασποράς για συμμαθητές τους από άλλες εθνικές, φυλετικές, πολιτισμικές ή κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Τέλος, εκτιμάται ότι η ομαδοσυνεργατική μάθηση ενθαρρύνει τους μαθητές να στηρίζουν και να υποβοηθούν ο ένας τον άλλον παρά να ανταγωνίζονται μεταξύ τους (Ματσαγγούρας, 2002).

3. Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων

Όπως μπορεί να διαπιστώσει ο εκπαιδευτικός, στα εγχειρίδια των «Ιστοριοδρομίων 1 & 2», πολλές από τις δραστηριότητες που υπάρχουν στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας, προτείνεται να αξιοποιηθούν με την οργάνωση των μαθητών σε ομάδες εργασίας. Η μορφή αυτή οργάνωσης κατά την αξιοποίηση των διδακτικών δραστηριοτήτων συχνά στηρίζει τους μαθητές να:

- Σέβονται τα δικαιώματα των άλλων συμμαθητών τους.
- Παίρνουν αποφάσεις και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ευθύνες.
- Σκέφτονται και να πράττουν δημιουργικά και με φαντασία.
- Συνεργάζονται αποδοτικά στοχεύοντας στην ποιότητα του τελικού αποτελέσματος.
- Καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη κατά τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων.
- Ασκούν αλλά και να δέχονται κριτική για τις απόψεις και τις πράξεις τους.
- Κάνουν τη δική τους αυτοκριτική.
- Πειθαρχούν στους κανόνες της ομάδας και της ομαδικής συνεργασίας.
- Αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και δραστηριότητες πέρα από τα όρια της σχολικής τάξης.
- Καλλιεργούν και να αναπτύσσουν εποικοδομητικό διάλογο.
- Λειτουργούν δημοκρατικά, υπεύθυνα και αποτελεσματικά (Κανάκης, 1987).

Για τους παραπάνω λόγους, η οργάνωση των μαθητών σε ομάδες εργασίας κατά την αξιοποίηση των διδακτικών δραστηριοτήτων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική κατά τη διδασκαλία του μαθήματος. Στη συνέχεια προτείνονται ορισμένες χρήσιμες διδακτικές τεχνικές για την οργάνωση των ομάδων εργασίας από τον εκπαιδευτικό:

- Οργανώστε τις ομάδες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελούνται από 4 έως 6 άτομα η κάθε μία.
- Φροντίστε ώστε οι ομάδες να αποτελούνται από άτομα τα οποία διαφοροποιούνται στις μαθησιακές ικανότητες, ενδιαφέροντα, φύλο, κ.ά.
- Αναθέστε σε όλες τις ομάδες τον ίδιο περίπου όγκο εργασίας.
- Αναθέστε σε όλα τα μέλη των ομάδων διακριτούς ρόλους, οι οποίοι εναλλάσσονται σε τακτά χρονικά διαστήματα.
- Φροντίστε ώστε τα μέλη των ομάδων να έχουν άμεση οπτική επαφή μεταξύ τους και ελευθερία κινήσεων.
- Παρέχετε βοήθεια σε εκείνα τα μέλη των ομάδων που δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες σχολικής εργασίας (Ματσαγγούρας, 2002).

4. Αποτελεσματικός εκπαιδευτικός και αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού

Η αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού» δεν μπορεί να διασφαλιστεί μόνο με τη σωστή καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Απαιτείται συστηματική οργάνωση από μέρους του, καλή προετοιμασία αλλά και ευελιξία για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων και μοναδικών συνθηκών που επικρατούν σε κάθε τάξη.

Η διδασκαλία του μαθήματος σε μια τάξη που αποτελείται από Έλληνες μαθητές, οι οποίοι είναι όμως φορείς μιας «άλλης» κουλτούρας, δημιουργεί πρόσθετες ευαισθησίες σε θέματα μεθοδολογικού σχεδιασμού και διδακτικής. Όπως τονίζει η G. Gay (1992), σε τέτοια διδακτικά περιβάλλοντα ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν ο επικοινωνιακός κώδικας εκπαιδευτικού – μαθητών, το γνωστικό περιεχόμενο του μαθήματος, το πρόγραμμα σπουδών και το συναισθηματικό κλίμα της τάξης.

Για τους παραπάνω λόγους και με αφορμή το έργο των Μ. Κασσωτάκη και Γ. Φλουρή (2004), παρουσιάζονται στη συνέχεια ορισμένες ενδεικτικές προτάσεις προς τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν το μάθημα «Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού», οι οποίες στοχεύουν στην αύξηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της διδακτικής τους παρέμβασης. Στο σημείο αυτό τονίζεται για μια ακόμη φορά ότι η αποτελεσματικότητα των ενδεικτικών αυτών προτάσεων δεν βασίζεται στην πιστή εφαρμογή τους αλλά στη δημιουργική αξιοποίησή τους στα πλαίσια της σχολικής τάξης:

Προϋποθέσεις για μια αποτελεσματική διδασκαλία των Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού

- Ανακοίνωση στην αρχή του μαθήματος των σκοπών και των στόχων της διδασκαλίας και ένταξη του μαθητή στο ιστορικό πλαίσιο της διδακτικής ενότητας.
- Αφόρμηση μέσω επαναληπτικών ερωτήσεων στους μαθητές και ενσωμάτωση της νέας ιστορικής γνώσης στην προηγούμενη.
- Δημιουργία «προβληματικών καταστάσεων» ή συνθηκών «γνωστικής σύγκρουσης», με σκοπό την ενεργοποίηση των μαθητών σε ζητήματα ιστορικών και πολιτισμικών γεγονότων, ενεργειών ή αποφάσεων.
- Αξιοποίηση στο έπακρο του διδακτικού χρόνου.

Αποτελεσματική παροχή ιστορικών πληροφοριών και γνώσεων και ανάπτυξη ιστορικού διάλογου

- Καθορισμός και οργάνωση της βασικής δομής των ιστορικών πληροφοριών και γνώσεων που αφορούν τη διδακτική παρέμβαση.
- Παρουσίαση με απλό, κατανοητό και σαφή τρόπο των πτυχών της ιστορικής γνώσης, μέσα από παραδείγματα της καθημερινής ζωής και των ενδιαφερόντων των μαθητών, με τη χρήση των απαραίτητων διευκρινήσεων.
- Χρήση πολλαπλών εποπτικών μέσων (video projector, διαφάνειες, slides,

αποκόμματα εφημερίδων, φωτογραφίες, Internet) για την παρουσίαση ιστορικού ή άλλου εκπαιδευτικού υλικού.

- Ανάπτυξη ιστορικού διαλόγου:
 - α) Μεταξύ του εκπαιδευτικού και των μαθητών.
 - β) Μεταξύ των ίδιων των μαθητών.
 - γ) Μεταξύ του εκπαιδευτικού και των μαθητών με το σχολικό εγχειρίδιο, τις ιστορικές πηγές και τα τεκμήρια.

Έλεγχος της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας

- Πραγματοποίηση συχνών ερωτήσεων που απαιτούν διαφορετικού τύπου απαντήσεις (μονολεκτικές, αναλυτικές, συνθετικές, κλπ.).
- Πραγματοποίηση ερωτήσεων που οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν όλοι μαζί ταυτόχρονα.

- Παροχή χρόνου στους μαθητές για να σκεφτούν πριν απαντήσουν στις ερωτήσεις.
- Σύντομη περιγραφή και περίληψη του μαθήματος από τους μαθητές και προέκταση των βασικών στοιχείων που το συνθέτουν.

Πρακτικές οδηγίες που παραπέμπουν στην αποτελεσματική διδασκαλία και αφορούν το ρόλο του εκπαιδευτικού (Κασσωτάκης & Φλουρής, 2004) λαμβάνουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στην περίπτωση του μαθήματος «Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού»:

Αποτελεσματικός εκπαιδευτικός και διδασκαλία της ιστορίας και του πολιτισμού
Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός:

1. Συντάσσει νέους εναλλακτικούς στόχους με βάση και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών του.
2. Ξεκινάει το μάθημα παρουσιάζοντας στον πίνακα ή σε διαφάνεια μια σύντομη περίληψη του μαθήματος, τα κύρια σημεία του, ή έναν ιστορικό χάρτη.
3. Διακρίνει τη διδακτική παρέμβασή του σε στάδια ή βήματα, τα οποία παρουσιάζει από την αρχή στους μαθητές.
4. Ανακεφαλαιώνει και συνοψίζει συχνά, ενώ ταυτόχρονα εξάγει βασικές αρχές και ιδέες του μαθήματος, κωδικοποιώντας έτσι την ιστορική γνώση.

Παροχή βοήθειας και διευκρινήσεων στους μαθητές

Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός:

1. Χρησιμοποιεί συγκεκριμένα ιστορικά παραδείγματα ή αναλογίες, που τα αντλεί από τις εμπειρίες και την καθημερινή ζωή των μαθητών του, συνδέοντάς τα με τα ιστορικά γεγονότα.
2. Παρέχει διευκρινήσεις και απαντά με προθυμία στις απορίες όλων των μαθητών, δίνοντας έμφαση στην καλλιέργεια της ανακάλυψης και προσωπικής «κατασκευής» της ιστορικής γνώσης.
3. Επικεντρώνεται σε μία ιστορική έννοια κάθε φορά, προκειμένου να αποφύγει τυχόν παρερμηνείες και εννοιολογικές συγχύσεις.

Δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη

Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός:

1. Παρέχει πληροφορίες στους μαθητές του για τη σπουδαιότητα της συγκεκριμένης ιστορικής ενότητας.
2. Διατηρεί οπτική επαφή με όλους τους μαθητές αποφεύγοντας να παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στο ίδιο σημείο ή καθισμένος στην έδρα.
3. Αξιοποιεί το ρυθμό, την ένταση και το χρωματισμό της ομιλίας του για να δώσει έμφαση.

5. Εισαγωγή στα εγχειρίδια «Ιστοριοδρομίες 1 & 2». Επιστημολογικές και διδακτικές προσεγγίσεις

Τα εγχειρίδια «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» εκκινούν από την παραδοχή ότι από τη μια απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές που ζουν σε διαπολιτισμικές, διγλωσσικές και πολυπολιτισμικές συνθήκες και από την άλλη ότι διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην ανάδειξη της «συναισθηματικό- ιδεολογικής» σύνδεσής τους με την Ελλάδα (Δαμανάκης, 1999).

Η συγγραφή των Ιστοριοδρομιών για τους Έλληνες της Διασποράς βασίστηκε στη μέχρι σήμερα διεθνή εμπειρία, που αφορά στη διδασκαλία της ιστορίας, καθώς και στις νέες επιστημολογικές και μεθοδολογικές θέσεις του σύγχρονου ιστορικού λόγου (Slater, 1989 & 1995), στο κέντρο του οποίου τοποθετείται το πολιτισμικού γίνεσθαι ως κύριος παράγοντας της ιστορικής δράσης (Σκουλάτος, 1997, Χουρδάκης, 2001).

Σύμφωνα με τα παραπάνω απαιτήθηκε μια θεώρηση των ιστορικών δεδομένων και της εθνικής ιστορίας μέσα στο σύγχρονο κόσμο, με έμφαση στην πολυδιάστατη θεώρηση (multidimensional perspective) και τη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση (cross-cultural interaction) (Bentley, 1996, Buell, 1993, Hourdakakis, 1996, Hourdakakis, 1998, Manning, 1996, Weaver, 1988, Yurco, 1994).

Το παρόν εγχειρίδιο επιχειρεί να εισαγάγει τον εκπαιδευτικό στην κατανόηση και ενεργοποίηση ενός νέου επιστημονικού και διδακτικού παραδείγματος (πεποιθήσεων- αξιών- τεχνικών) (Χουρδάκης, 2001). Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει και αξιοποιεί παράλληλα με την ιστορία της Ελλάδας και την ιστορία των Ελλήνων της Διασποράς (Χουρδάκης, 2004). Η πρόταση προσέγγισης εδράζεται στην παραδοχή ότι η ιστορία της Διασποράς αποτελεί αναπόσπαστο και οργανικό τμήμα της ιστορίας των Ελλήνων.

Οι βασικές θεωρητικές αρχές των εγχειριδίων «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» βασίστηκαν από τη μια στην ίδια την πρόοδο της ιστοριογραφίας και των πολιτισμικών σπουδών (cultural studies) (Williams, 1994, Ίγκερς, 1991, Φίλιας, 2000) και από την άλλη στις μελέτες σχετικά με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων του εξωτερικού (Δαμανάκης, 1999).

Για τα εγχειρίδια των «Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού», ως μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους της ιστορικής παιδείας προτάσσεται η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και η συμμετοχή του μαθητή στην «ανακάλυψη» της ιστορικής γνώσης (Moniot, 1993, Κόκκινος, 1998).

6. Βασικοί άξονες σχεδιασμού και συγκρότησης της ύλης

Οι «Ιστοριοδρομίες 1 & 2», αναφέρονται στην **ιστορία της Ελλάδος και των Ελλήνων και υιοθετούν ως βασική μέθοδο την «ιστοριογεωγραφική».**

Στις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2», η προώθηση ενός νέου ιστοριογραφικού παραδείγματος δεν στηρίζεται στην ποσότητα αλλά στην ποιότητα της παρεχόμενης ιστορικής γνώσης.

Τα εγχειρίδια προωθούν την παρουσίαση ενός ιστορικού λόγου που αν και παραθέτει πολλαπλές οπτικές ενός συγκεκριμένου θέματος, ωστόσο δεν εμφανίζεται απόλυτος στη διατύπωση των θέσεών του. Πιο συγκεκριμένα:

- ♦ Στις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» δίνεται **έμφαση σε μια διαθεματική προσέγγιση της ιστορίας** με έμφαση στην ιστοριογεωγραφική-περιβαλλοντική αγωγή. Παράλληλα, γίνονται αναφορές και συνδέσεις με την ποίηση, το τραγούδι, τον κινηματογράφο, καθώς και με πτυχές της καθημερινότητας, όπως διασκέδαση, μαγειρική κλπ. (Λεοντοίνης, 1996).
- ♦ Στο επίκεντρο της δομής των εγχειριδίων βρίσκεται η **ένταξη και η αξιοποίηση της ιστορικής μαρτυρίας** –πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα κλπ- στη διδακτική της ιστορίας. Το αρχαιολογικό αντικείμενο και το έργο τέχνης χρησιμοποιούνται στην εικονογράφηση των σχολικών εγχειριδίων καθώς παρέχουν τόσο στοιχεία ιστορικής γνώσης συνδεδεμένα με το κείμενο όσο και αισθητική παιδεία (Γοδόση, 1990, Ross, 1984).
- ♦ Προωθείται μια **εναλλακτική παρουσίαση της μέχρι σήμερα εθνικά διαμορφωμένης ιστορίας** και επιχειρείται ο κλονισμός παρωχημένων ιστορικών αντιλήψεων (Κόκκινος, 1998).
- ♦ Τα εγχειρίδια «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» **αναδεικνύουν τις «νέες ιστορίες»** όπως επιτάσσει ο σύγχρονος λόγος της επιστήμης της ιστορίας (Ιβρίντελη –Κρίκας - Μπόκολας, 2003).
- ♦ Δίνουν την **ευχέρεια άρθρωσης ιστορικού λόγου από τους ίδιους τους μαθητές** –ιδίως σε θέματα που πλησιάζουν τη μέχρι στιγμής βιωμένη τους προσωπική ιστορία- καθώς συμμετέχουν στην ανακάλυψη και «κατασκευή» της ιστορικής γνώσης.
- ♦ Οι «**παραμελημένες**» **εποχές της ιστορίας** με έντονα πολύ-πολιτισμικά στοιχεία, όπως τα ελληνιστικά χρόνια, η ρωμαϊκή Ελλάδα, η τουρκοκρατία κ.ά., βρίσκουν την θέση τους στις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2».

7. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των εγχειριδίων «Ιστοριοδρομίες 1 & 2»

Στις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2», οι μεθοδολογικές κατευθύνσεις έχουν σκοπό να προσδώσουν ένα ιδιαίτερο και εναλλακτικό χαρακτήρα στο βιβλίο, προσδίδοντάς του μια ιδιαίτερη «ταυτότητα» (Παπαδάκης – Μπόκολας, 2004).

Πιο συγκεκριμένα:

- ◆ Η ύλη οργανώνεται μέσα από τη **διδασκαλία μιας διευρυμένης τοπικής ιστορίας, της ιστορίας των γεωγραφικών διαμερισμάτων της Ελλάδος** (Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Κρήτη κλπ). Η αναγωγή τους από το μέρος στο όλο, από το τοπικό στο γενικό, (τοπικό και εθνικό- Ευρώπη- κόσμος) συντάσσει ένα είδος ιστορικού και πολιτιστικού άτλαντα της Ελλάδας. Με την παραπάνω μέθοδο η ύλη οργανώνεται καλύτερα χωρίς να συρρικνώνεται ή να διογκώνεται.
- ◆ **Οι τόποι και τα πεδία της ιστορικής δράσης μέσα σε όλες τις ενότητες του υλικού επικοινωνούν μεταξύ τους** με παράλληλες δράσεις, ενώ «κομβικά» -κοινά- ιστορικά συμβάντα, δράσεις, ή πρόσωπα συνδέουν τις ενότητες (για παράδειγμα ένα ιστορικό πρόσωπο συναντάται σε διαφορετικές ενότητες, π.χ. Μ. Αλέξανδρος, Ε. Βενιζέλος).
- ◆ Ως βασική μεθοδολογική αρχή δόμησης των εγχειριδίων προτείνεται ένα **ταξίδι παιδιών από τη Διασπορά στην Ελλάδα του χθες και του σήμερα**. Ο Αλέξανδρος, η Σοφία και ο Στηβ διασχίζουν στο χώρο και στο χρόνο την ελληνική ιστορία μέσα από τις σελίδες των «Ιστοριοδρομιών». Το ταξίδι πραγματοποιείται με τα αγωνιστικά τους ποδήλατα, αλλά και με άλλα μεταφορικά μέσα, ενώ στην πορεία τους δε χάνουν την ευκαιρία να κάνουν και σπορ (καμιά φορά και extreme) όπως σκι (στον Όλυμπο), κανόε καγιάκ (στο Νέστο) κλπ. Τα παιδιά αν και επιθυμούν να ανακαλύψουν τον πραγματικό κόσμο, δεν απελευθερώνονται παντελώς από την τάση να εξισώνουν την πραγματικότητα με τις υποθέσεις τους. Γι' αυτό διαρκώς αναζητούν τους «κρυμμένους θησαυρούς ιστορικής αλήθειας» και οργανώνουν ταξίδια σε χώρες πραγματικές ή φανταστικές, μακρινές ή κοντινές, κάτι που εναρμονίζεται με την αγάπη τους για το μυστήριο, την περιπέτεια και την εξερεύνηση (Γαλανάκη, 1998).
- ◆ Το ταξίδι των παιδιών της Διασποράς εμπλουτίζεται με **σταθμούς ξεκούρασης, ψυχαγωγίας ή ιστορικής έρευνας στη σύγχρονη Ελλάδα** ως μεθοδολογική αρχή της διδασκαλίας. Καθώς τα παιδιά «ταξιδεύουν στη γνώση», επισκέπτονται μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους αλλά και γραφικά χωριουδάκια, παραλίες, ταβερνούλες κ.ά. Συνομιλούν με άτομα τρίτης ηλικίας (π.χ. με μια γιαγιά από τον Πόντο) ή με επιστήμονες (π.χ. με ένα καθηγητή του αραβικού πολιτισμού) και προσπαθούν να αναλύσουν και να ερμηνεύσουν ιστορικές πηγές και τεκμήρια. Συχνότατα δε περιγράφουν στους αναγνώστες /μαθητές σαν σε φίλους τους τις εμπειρίες του ταξιδιού στο χρόνο και στο χώρο, στο παρελθόν και στο παρόν.
- ◆ Οι «Ιστοριοδρομίες» 1 & 2 λαμβάνουν υπόψη τους τόσο το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο, όσο και τις γνωστικές και γλωσσικές προϋποθέσεις των μαθητών της παροικίας (αρχή της υιοθέτησης του κοινωνικο-πολιτισμικού χώρου). Σύμφωνα με την παραπάνω συλλογιστική δημιουργούνται **ενότητες από την ιστο-**

ρία της νεοελληνικής διασποράς και των παροικιών και τα παιδιά έρχονται σε άμεση επαφή με την ιστορία των προγόνων τους.

- ♦ Στη διάρκεια του «ταξιδιού» **πολλαπλές και εναλλακτικές δραστηριότητες καθιστούν το μαθητή μικρό ερευνητή και συμμετέχο στην ανακάλυψη της ιστορικής γνώσης**. Μέσα από μια τέτοιου είδους διδασκαλία προτείνονται η δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων, οι θεατρικές παραστάσεις, οι εκθέσεις, οι συλλογές καθώς και διάφορες ψυχοκινητικές δραστηριότητες.
- ♦ Για τους συγγραφείς των εγχειριδίων του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών», η **εικονογράφηση και χαρτογράφηση των σχολικών εγχειριδίων** αποτέλεσε βασική προτεραιότητα. Οι εικόνες των εγχειριδίων –μαζί με τις λεζάντες- επιτρέπουν μια παράλληλη «ανάγνωση» του βιβλίου ικανή να σταθεί αυτόνομα στα μάτια του μαθητή (Βώρος 1993, Σιούζλα 1998).
- ♦ Επιπλέον, **οι τίτλοι των ενότητων έχουν τύχει ειδικής μεθοδολογικής «μεταχείρισης»**, ώστε να εμφανίζονται πρωτότυποι, εξάπτοντας τη φαντασία του μαθητή και προκαλώντας το ενδιαφέρον αλλά και το χαμόγελό του.
- ♦ Με τις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» ενισχύεται η **προοπτική του πολλαπλού εγχειριδίου για την ιστορία και τον πολιτισμό**. Η στενή σχέση και σύνδεσή τους με άλλα βιβλία του «Παιδεία Ομογενών» που έχουν προηγηθεί («Εμείς και οι Άλλοι» 1 & 2, «Στη Μυθοχώρα με τα φτερά του Πήγασου») αλλά και με την ιστορία της ελληνικής Διασποράς («Υλικό Ετερότητας») δημιουργεί μια ποιητική σχέση των υλικών και στηρίζεται σε δύο βασικές αρχές:
 - α) στην αρχή της συνέργειας και συμπληρωματικότητας των υλικών (δυναμική διαδικτύωση των εγχειριδίων που επενδύει στη συμβολή του /της εκπαιδευτικού).
 - β) στην αρχή της αναφορικότητας και της αλληλόδρασης. Τα υλικά βρίσκονται σε μια σχέση συμπληρωματικότητας ενώ αβίαστα παραπέμπει το ένα υλικό στο άλλο.

Τα εγχειρίδια βασίζονται στη δημιουργική σύνθεση μακρο- επιπέδου και μικρο-επιπέδου, ενώ παράλληλα προωθούν συγκεκριμένους τρόπους και τεχνικές διδασκαλίας για να αξιοποιηθούν. Αναφερόμαστε στην «μικρο-επιπεδική διδασκαλία». Πιο συγκεκριμένα σε μια αρχιτεκτονική διδασκαλίας, η οποία επενδύει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης (Φλουρής, 1996), ενθαρρύνει την επιτόπια μελέτη του κοινωνικο-πολιτισμικού χώρου του μαθητή και της ιστορίας του. Ο μαθητής καλείται να μάθει να επιλέγει και να χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα πηγών ιστορικής πληροφορίας, να καταφεύγει στην επιτόπια παρατήρηση και να αποκτά εξελικτικά μια ικανότητα «βιωματικής προσέγγισης» του ιστορικού χρόνου και χώρου.

Μια τέτοια εκδοχή διδασκαλίας επενδύει στον επαγωγικό συλλογισμό του μαθητή βαίνοντας από το συγκεκριμένο και κοντινό στα αφηρημένο και μακρινό αλλά και αντίστροφα. Ο εν λόγω συλλογισμός εφόσον συνοδεύεται από τη χρήση του κατάλληλου εποπτικού υλικού, αλλά και τη διαθεπιστημονική προσέγγιση της ιστορίας, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικός για το σχηματισμό ιστορικών εννοιών (διδασκτική αρχή της επαγωγικότητας) (Ματσαγγούρας, 2002) και απαραίτητος για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και την εμπράγματη αναγνώριση της αξίας της ίδιας της δι-ιστορικής σκέψης.

8. Αντί Επιλόγου

Τα εγχειρίδια του «Παιδεία Ομογενών» και η προτεινόμενη διδακτική του μαθήματος της ιστορίας προβάλλουν τον ελληνικό πολιτισμό μέσα από ένα πνεύμα διαπολιτισμικότητας και οικουμενικότητας. Επίσης, επιχειρούν να αποτελέσουν μέσο ενεργοποίησης του «ελληνογενούς» κεφαλαίου της συλλογικής μνήμης των παιδιών και «τόπο» καλλιέργειας της δι-ιστορικής και δι-πολιτιστικής τους συνείδησης.

Οι προτεινόμενες διδακτικές κατευθύνσεις σέβονται τα δεδομένα της ιστορικής έρευνας και βοηθούν τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν, μέσα από την ιστορία και τον πολιτισμό, ότι ο τρόπος «σκέπτεσθαι» βασίζεται στη συγκέντρωση εμπειρικών δεδομένων από το παρελθόν και στην ερμηνεία τους. Το εν λόγω τμήμα του διδακτικού υλικού αναμένεται να βοηθήσει το μαθητή να γνωρίσει τον τρόπο ζωής, τα δημιουργήματα και τις νοοτροπίες των Ελλήνων στην πορεία του χρόνου, να κατανοήσει τα ιστορικοπολιτισμικά δρώμενα και την εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, και να διακρίνει το «τι» από όλα αυτά έχει επιβιώσει στον εαυτό του και στο γύρω κοινωνικοπολιτισμικό του περίγυρο.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Η. Noack: «το να γνωρίζει κανείς την ιστορικότητα της ίδια της ύπαρξής του, αλλά και την ιστορικότητα του λαού του, καθώς και των άλλων λαών, αποτελεί πλέον βασικό όρο της ανθρώπινης ζωής» (Βαϊνά, 1997).

Μια τέτοια ιστορική διδακτική προσέγγιση ξεκινά μέσα από την περιγραφή και την αφήγηση, προχωρώντας στην ανάλυση και την ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων στα οποία αναφέρεται. Δεν περιορίζεται σε μια παραδοσιακή γεγονοτολογική γραμμική προσέγγιση, αλλά αναζητά τη λειτουργική σύνδεση των γεγονότων, το τυχαίο και αναγκαίο, τα αίτια εκείνα που κινούν την ιστορική δράση και ερμηνεύουν την ιστορία (Marwick, 1985).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΒΥΜΕΡΟΣ

*Οργάνωση Διδασκαλίας
και Ανάλυση Ενοτήτων*

1. Οργάνωση Διδασκαλίας του Επιπέδου 4 – «Ιστοριοδρομίες 1 & 2»

Οι «Ιστοριοδρομίες 1 & 2» εντάσσονται στο 4^ο Επίπεδο των «Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού» και απευθύνονται σε μαθητές ηλικίας 13-16 ετών. Τα εγχειρίδια επιχειρούν να φέρουν το μαθητή σε μια σφαιρική, πολυδιάστατη και κυρίως εμπράγματη επαφή με την ελληνική ιστορία και πολιτισμό, μέσω μιας «διευρυμένα τοπικής» προσέγγισης.

Ήδη από το 3^ο Επίπεδο των «Στοιχείων Ιστορίας και Πολιτισμού» (ηλικία 11- 12 ετών – «Στη Μυθοχώρα με τα φτερά του Πήγασου»), επιχειρήθηκε να έρθουν οι μαθητές σε μια πρώτη επαφή με την Ελληνική Ιστορία στα πλαίσια μιας διαπολιτισμικής και διεπιστημονικής προσέγγισης. Ειδικότερα, η Εισαγωγή στην Ελληνική Ιστορία, λειτουργεί ως θεματική και μεθοδολογική «γέφυρα» σύνδεσης με τη διδασκαλία της ιστορίας και του πολιτισμού στο 4^ο Επίπεδο (πραγματεύεται τρεις θεματικούς άξονες- πεδία., που είναι το 6^ο Θεματικό Πεδίο: «Στα Αρχαία Χρόνια», το 7^ο Θεματικό Πεδίο: «Από την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στο Βυζαντινό Πολιτισμό» και το 8^ο Θεματικό Πεδίο: «Η Ελλάδα των νεότερων χρόνων»).

Στην εισαγωγή στην ελληνική ιστορία δόθηκε έμφαση:

- > στην οργάνωση της κοινωνίας και της οικονομίας,
- > στα χαρακτηριστικά της οικογένειας,
- > στις πρακτικές ανατροφής και εκπαίδευσης,
- > στις θρησκευτικές αντιλήψεις και πρακτικές,
- > στις συνθήκες και τα πεδία εργασίας,
- > στις ηγετικές δυνάμεις, την κεντρική εξουσία, τη μορφή του πολιτεύματος και τους αποκλεισμούς στη βάση του φύλου και της φυλής,
- > στα φαινόμενα μετανάστευσης,
- > στο τι απασχολούσε τους πολίτες στην εκάστοτε ιστορική συγκυρία,
- > στις πηγές του *τότε* από τις οποίες αντλούμε την ιστορία του *σήμερα* (μνημεία, έργα τέχνης, μαρτυρίες, αρχεία, κ.λπ./ βλ. Λεοντσίνης & Ρεπούση, 2001).

Με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής που θα κληθεί να έρθει σε επαφή με αναλυτικές «τοπικές ιστορίες», στα πλαίσια του 4ου επιπέδου, αναμένεται να είναι σε θέση:

- > να ανακαλεί το ευρύτερο ιστορικό-κοινωνικό αλλά και οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής (για το οποίο έμαθε στο τέλος του 3^{ου} Επιπέδου) και
- > να εντάσσει αβίαστα την τοπική ιστορία στο φυσικό της περιβάλλον, δηλαδή στο ευρύτερο ιστορικό συγκείμενο.

Στις «Ιστοριοδρομίες 1 & 2», το γλωσσικό περιβάλλον ενισχύεται με την παρουσία των κειμένων που επιχειρείται να είναι καλογραμμένα, ευσύνοπτα και προσαρμοσμένα στις γνωστικές, νοηματικές και γλωσσικές δυνατότητες των μαθητών. Το οπτικό περιβάλλον είναι πλούσιο και συλλειτουργεί με τη βιοματική προσέγγιση της εκάστοτε γνωστικής ενότητας. Σε μια τέτοια βιοματική προσέγγιση ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πολιτισμικός διαμεσολαβητής (ιδιότητα που έχει κρίσιμη σημασία στη διαμόρφωση της αναγκαίας δι-πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών και μαθητριών) (Χουρδάκης, 2001).

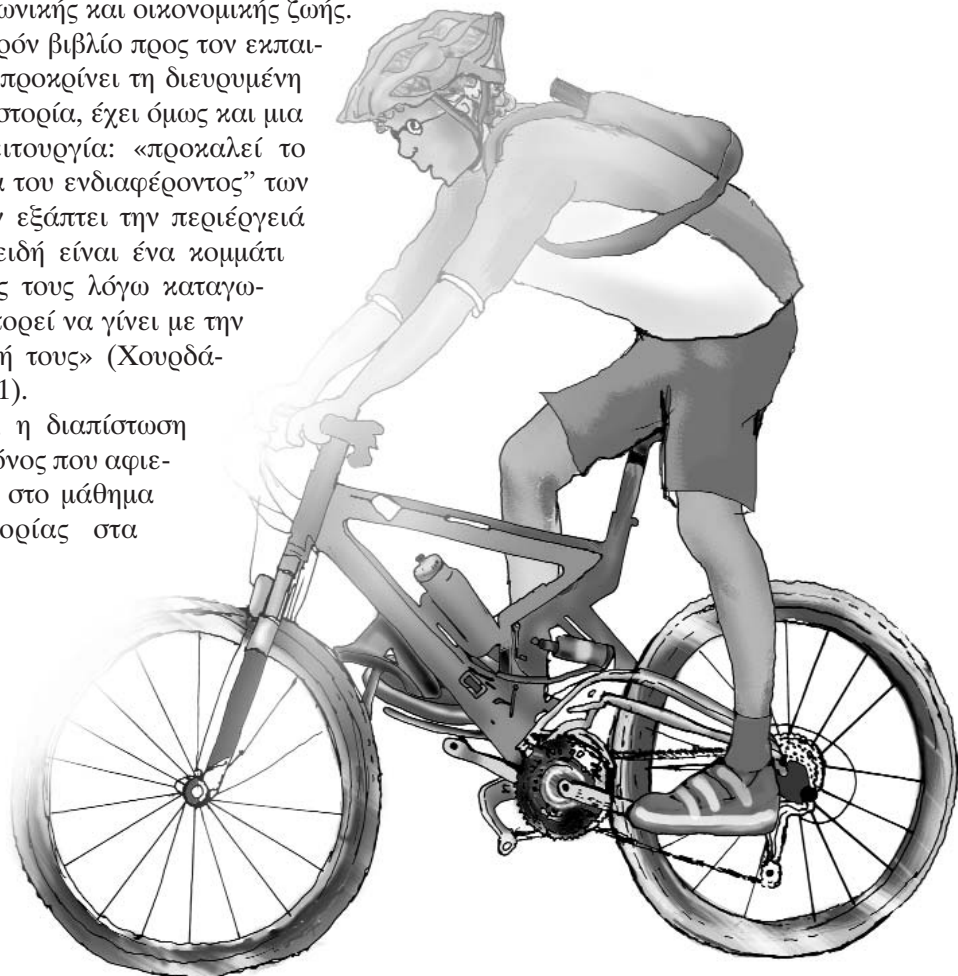
Η πραγμάτευση των θεματικών ενοτήτων που απαρτίζουν το 4^ο Επίπεδο εδράζε-

ται κατά μείζονα λόγο στην ανάγνωση κειμένων και πηγών, τον κριτικό σχολιασμό τους, αλλά και την παρατήρηση και σχολιασμό σχετικών εικόνων και φωτογραφιών πλούσιων σε ερεθίσματα. Προτείνεται τα κείμενα να διαβάζονται από τους μαθητές και ο εκπαιδευτικός με κατάλληλες ερωτήσεις να βεβαιώνεται πως γίνονται κατανοητά από όλους. Μερικές φορές, όταν κριθεί απαραίτητο, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσθέσει και άλλα στοιχεία -πάντα προσαρμοσμένα στην αντιληπτικότητα των παιδιών - είτε από το εκάστοτε βιβλίο του εκπαιδευτικού είτε από εναλλακτικές πηγές ή τεκμήρια. Σημαντικές είναι οι ερωτήσεις του τύπου: τι, πώς, πότε, πού, γιατί, που επισημαίνουν τα βασικά στοιχεία του γεγονότος (τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτίες).

Είναι απαραίτητο λοιπόν να παρέχεται σε μια διαρκή βάση η ευκαιρία στους μαθητές να αντιλαμβάνονται πως ο χωροχρόνος είναι αλληλένδετος. Η Γεωγραφία συνιστά την *Ιστορία του Χώρου*, αλλά και η Ιστορία, αντίστοιχα συνιστά τη *Γεωγραφία του Χρόνου*. Το ιστορικό γεγονός προσδιορίζεται, επίσης, από στοιχειώδεις οικονομικές και κοινωνικές έννοιες προκειμένου να κατανοήσουν οι μαθητές το πολύπλοκο, αλλά και το αλληλένδετο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

Το παρόν βιβλίο προς τον εκπαιδευτικό προκρίνει τη διευρυμένη τοπική ιστορία, έχει όμως και μια άλλη λειτουργία: «προκαλεί το “άναμμα του ενδιαφέροντος” των μαθητών εξάπτει την περιέργειά τους επειδή είναι ένα κομμάτι της ζωής τους λόγω καταγωγής ή μπορεί να γίνει με την επίσκεψή τους» (Χουρδάκης, 2001).

Τέλος, η διαπίστωση ότι ο χρόνος που αφιερώνεται στο μάθημα της ιστορίας στα

περισσότερα σχολεία της Ομογένειας είναι αναπόφευκτα περιορισμένος και το γεγονός ότι, το εν λόγω μάθημα συνήθως διδάσκεται τις τελευταίες διδακτικές περιόδους, που τα παιδιά δεν παρουσιάζουν τη μέγιστη δεκτικότητα, κάνει ακόμα πιο σημαντική τη σωστή και λειτουργική οργάνωση του υλικού και της διδασκαλίας και τη σωστή διαχείριση του διδακτικού χρόνου, καθώς:

- > η συμμετοχή όλων των μαθητών είναι απολύτως απαραίτητη σε ένα τέτοιο μάθημα (όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να νοιώσουν ότι θα έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν και μάλιστα στα πλαίσια του προσωπικού τους ρυθμού σκέψης και ομιλίας),
- > είναι κρίσιμο να επιδιώκεται η ενεργητική συμμετοχή των παιδιών στη συζήτηση με τις όποιες προσωπικές τους καταθέσεις για τα μελετούμενα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας,
- > είναι σημαντική η επέκταση της συζήτησης σε παγκόσμια γεωγραφικά και ιστορικά θέματα, μέσα από πολιτισμικές, πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές αλληλεπιδράσεις και αντιστοιχίες ανάμεσα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες ή τη χώρα διαμονής,
- > οφείλει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε μικρο-ερευνητικές δραστηριότητες (projects), που μπορούν να φέρουν τους μαθητές σε επαφή με βιβλιοθήκες, μουσεία, ιστορικές πηγές αλλά και προσωπικά-οικογενειακά αρχεία,
- > στα πλαίσια μιας σφαιρικής και «διευρυμένα τοπικής» πραγμάτευσης της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού, η θρησκευτική παράμετρος οφείλει να γίνεται απόλυτα σεβαστή, στο μέτρο μάλιστα που αποτελεί όρο συγκρότησης της ταυτότητας των Ελλήνων της Διασποράς.

2. Γενικοί Σκοποί και Στόχοι των εγχειριδίων

Οι μεθοδολογικές στρατηγικές που προαναφέρθηκαν και η οργάνωση της διδασκαλίας, ευθυγραμμίζονται με τις γενικότερες στοχεύσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα:

Σε μακροεπίπεδο επιχειρείται:

- α) η «συνάντηση» και η αλληλεπίδραση πολιτισμών, μέσω των πολυπολιτισμικών αναφορών αλλά και της συγκριτικής προσέγγισης διαφόρων πολιτισμών.
 - β) η δημιουργία πλούσιου οπτικού περιβάλλοντος, το οποίο με τη σειρά του ευνοεί τα παιδιά με γλωσσικά και μορφωτικά ελλείμματα.
 - γ) η πολιτισμική ανταλλαγή και ο εμπλουτισμός, ως συνέπεια των παραπάνω.
- Από την άλλη, σε μικροεπίπεδο αναμένεται:
- α) οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από τα διαμερίσματα της Ελλάδας, από την αρχαιότητα έως σήμερα.
 - β) η συγκρότηση από το μαθητή διπολιτισμικής ταυτότητας (Δαμανάκης, 1997).

Οι γενικοί στόχοι των «Ιστοριοδρομιών 1 & 2» επιδιώκουν:

Οι μαθητές:

1. Να στοχαστούν και να διερευνήσουν:

- α) τους παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομία μιας χώρας ή μιας περιοχής,
- β) τη σημασία να γνωρίζουμε τη μορφολογία του εδάφους και το κλίμα μιας χώρας ή μιας περιοχής.

2. Να κατανοήσουν τη σημασία της αρχαιολογικής επιστήμης και των αρχαιολογικών ανακαλύψεων τόσο στην ιστορική επιστήμη όσο και στην ιστορική πορεία ενός τόπου.

3. Να συνειδητοποιήσουν τη στενή σχέση της ιστορίας και του πολιτισμού της Ελλάδας με την ιστορική πορεία και τα πολιτισμικά στοιχεία της διασποράς.

4. Να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να συγκρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στη μεταναστευτική κίνηση των σημερινών ανθρώπων και των ανθρώπων της αρχαιότητας.

5. Να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο διερεύνησης της ιστορίας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής τους, αλλά και σχετικά με τους γενικότερους τρόπους συλλογής πληροφοριών για το ιστορικό παρελθόν.

6. Να είναι σε θέση να κάνουν τη διάκριση ανάμεσα στο «μυθικό» και το «ιστορικό», τη μυθολογία και την ιστορία.

7. Να αντιπαραβάλλουν τις πληροφορίες που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο με τις πιθανές προσωπικές τους εμπειρίες από επισκέψεις στα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας.

8. Να κατανοήσουν την προσφορά του ελληνικού πολιτισμού (φιλοσοφική σκέψη, τέχνες, επιστήμες, κτλ.) στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού και παγκόσμιου πολιτισμού.

9. Να είναι σε θέση να συνθέσουν στο τέλος της ενότητας τις πληροφορίες που προσέλαβαν σε ένα ενιαίο γνωστικό σύνολο.

3. Ανάλυση Ενοτήτων

3. 1. Στοιχεία ιστορίας και πολιτισμού

Ιστοριοδρομίες 1: Αρχαία και Βυζαντινά Χρόνια

1. Ιστορία και πολιτισμός της Θράκης

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Θράκης, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

1. Να γνωρίσουν το γεωγραφικό διαμέρισμα «Θράκη», τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα που παρατηρείται σήμερα στη Θράκη.
3. Να προβληματιστούν σχετικά με τη σπουδαιότητα που είχε η γεωγραφική θέση της Θράκης στην αρχαιότητα αλλά και σήμερα.
4. Να γνωρίσουν επιλεγμένα στοιχεία ιστορίας και πολιτισμού από τη ζωή των ανθρώπων της νεολιθικής Θράκης.
5. Να γνωρίσουν στοιχεία από την ιστορία της Θράκης κατά την αρχαϊκή, κλασική και ελληνορωμαϊκή περίοδο. Τέχνη και επιστήμες, προσωπικότητες και θρησκευτική ζωή στο πέρασμα των αιώνων.
6. Με αφορμή την ίδρυση ελληνικών αποικιών στη Θράκη να γνωρίσουν ευρύτερα ιστορικά φαινόμενα όπως ο ελληνικός αποικισμός.
7. Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με τη θρησκευτικότητα, τη λατρεία αλλά και τα μυστήρια της περιοχής και το ρόλο που αυτά έπαιζαν στη ζωή των αρχαίων κατοίκων της Θράκης.
8. Να γνωρίσουν πτυχές από την ιστορία της Θράκης στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία με έμφαση στον πολιτισμό.
9. Να κατανοήσουν ότι μέσα από την πολιτισμική επαφή των λαών που κατοίκησαν τη Θράκη (πολιτισμικός συγχρωτισμός) προέκυψε μια θετική σύνθεση, ακόμη και αν οι λαοί αυτοί εμφάνιζαν ετερόκλητα στοιχεία.
10. Να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική παράδοση, την εκπαίδευση, την επιστήμη και την έρευνα στη Θράκη του σήμερα.
11. Να κατανοήσουν οι μαθητές τη σχέση της αρχαίας ελληνικής μουσικής με τη βυζαντινή και τις επιδράσεις τους στο λαϊκό, δημοτικό και ρεμπέτικο τραγούδι.
12. Να γνωρίσουν τα παιδιά τους μειονοτικούς πληθυσμούς της Θράκης και να στοχαστούν σε σχέση με ζητήματα που τους απασχολούν.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Θράκη» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Πρώτη πεταλιά...από τη Θράκη: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με τη σύγχρονη Θράκη, την πολιτιστική της παράδοση και το φυσικό περιβάλλον.

Από τους πρώτους ανθρώπους...: Γνωριμία με τη νεολιθική Θράκη και τη ζωή των κατοίκων της. Σύνδεση με τα ευρήματα της αρχαιολογικής μαρτυρίας.

...Στα θρακικά φύλα: Μυθολογία και πολιτισμός της αρχαίας Θράκης με έμφαση στη μουσική της παράδοση.

Αρχαίοι Έλληνες μετανάστες και αποικίες: Οι ελληνικές αποικίες στη Θράκη και ο ελληνικός αποικισμός στη Μεσόγειο. Τα παραδείγματα της Μαρώνας και της Μασσαλίας.

Άβδηρα: Πατρίδα σοφών: Η ιστορία και η αρχαιολογική σημασία των Αβδήρων. Γνωριμία με τις ιδέες του Δημόκριτου και του Πρωταγόρα.

Τα Καβείρια μυστήρια: Το ιερό των μεγάλων θεών στη Σαμοθράκη και τα μυστήρια που τελούνταν στο νησί. Παρουσίαση του αγάλματος της Νίκης της Σαμοθράκης και των αρχαιολογικών χώρων του νησιού. Σύγχρονη «γευστική ιστορία» του νησιού.

Ο αυτοκράτορας Ήλιος... και ένας θεός Ήρωας...: Η Θράκη κατά τη ρωμαϊκή εποχή και πτυχές από τη θρησκευτικότητα των κατοίκων της. Η σύγχρονη Κομοτηνή.

Τα κάστρα της Θράκης: Η ιστορία της Θράκης στο πλαίσιο της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η οχυρωματική αρχιτεκτονική.

Ο βυζαντινός πολιτισμός στη Θράκη: Ο μοναχισμός στην περιοχή. Η Βυζαντινή μουσική και τα δημοτικά τραγούδια.

Οι Οθωμανοί στη Θράκη: Η έλευση των Οθωμανών στη Θράκη και η κατάκτησή της. Ιστορικό τραγούδι της εποχής.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Θράκης και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
 - Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
 - Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
 - Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.
-

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)***Πρώτη πεταλιά...από τη Θράκη:***

Στην τρίτη δραστηριότητα, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού αναζητούνται επίσημα στατιστικά στοιχεία από τοπικές ή εθνικές υπηρεσίες. Επίσης, από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή της κοινότητας αναζητούνται σχετικά βιβλία.

Από τους πρώτους ανθρώπους...:

Στην πρώτη δραστηριότητα δίνεται έμφαση στο ρόλο της αρχαιολογίας και στη διαδικασία χρονολόγησης των αρχαιολογικών ή των ανθρωπίνων ευρημάτων (οστά, κρανίο, κλπ).

...Στα θρακικά φύλα:

Στη δεύτερη δραστηριότητα γίνεται αναφορά στα είδη της ελληνικής μουσικής που ακούγεται στα σπίτια των μαθητών (δημοτική, λαϊκή, σύγχρονη, κλπ.) και στους ελληνικούς χορούς που αυτοί γνωρίζουν να χορεύουν.

Αρχαίοι Έλληνες μετανάστες και αποικίες:

Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές αναζητούν βιβλία φυσικής του επιπέδου τους, διαβάζουν και σχολιάζουν τη θεωρία του Δημόκριτου για το «άτομο». Δίνεται έμφαση στην ανυπαρξία μικροσκοπίων ή άλλων τεχνικών μέσων εκείνη την εποχή.

Στη δεύτερη δραστηριότητα να δοθεί έμφαση σε άλλες ιστορικές περιόδους που παρατηρήθηκε το φαινόμενο της καταστροφής βιβλίων.

Τα κάστρα της Θράκης:

Οι μαθητές κοιτάζοντας τη φωτογραφία του βιβλίου σχολιάζουν τη σκοπιμότητα ανέγερσης των θρακικών κάστρων, την αρχιτεκτονική τους, το ύψος τους, τα υλικά κατασκευής τους και άλλα συναφή.

Οι Οθωμανοί στη Θράκη:

Ακολουθώντας τις οδηγίες που αναφέρονται στο πρώτο μέρος του παρόντος εγχειριδίου, οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ή περισσότερες ερευνητικές ομάδες. Η αναζήτηση γίνεται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, κατά προτίμηση σε χώρο εκτός της σχολικής ομάδας (τοπική ή πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη, μουσείο). Τα στοιχεία ταξινομούνται και παρουσιάζονται στην τάξη.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες***Αξιοποίηση του χάρτη της Θράκης***

Οι μαθητές σχεδιάζουν το χάρτη της Θράκης και με βάση τα όσα διδάχτηκαν

στην ενότητα τοποθετούν χαρακτηριστικά σύμβολα πολιτισμού (ένας ναός), οικονομίας (κέρματα), πληθυσμού (ένα ανθρωπάκι), κ.ά., όπου θεωρούν σωστό.

Φυσικό περιβάλλον Θράκης – χλωρίδα / πανίδα

Οι μαθητές προτείνουν λύσεις για τη διάσωση των σπάνιων ειδών ζώων και φυτών περιοχής και κάνουν υποθέσεις για τις επιπτώσεις της ρύπανσης του περιβάλλοντος της Θράκης στη ζωή των ανθρώπων, στη χλωρίδα και την πανίδα.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Θράκη» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Θράκης και τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής.
- > Είναι σε θέση να αναφέρουν βασικά στοιχεία της φυσικής βιοποικιλότητας και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής καθώς και να κρίνουν το ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στη ζωή των ανθρώπων.
- > Μαθαίνουν για τις αρχαιολογικές ανακαλύψεις και τις επιστήμες, καθώς και για τις πτυχές από την ιστορία του τόπου όπως: οι τέχνες, τα γράμματα, η εκπαίδευση, ο λαϊκός πολιτισμός και η καθημερινή ζωή των κατοίκων.
- > Γνωρίζουν βασικά ιστορικά δεδομένα σχετικά με την ίδρυση ελληνικών αποικιών στη Θράκη και τον ελληνικό αποικισμό (μορφή αρχαίας μεταναστευτικής κίνησης).

2. Ιστορία και Πολιτισμός της Μακεδονίας

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Μακεδονίας, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να γνωρίσουν το γεωγραφικό διαμέρισμα «Μακεδονία», τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα που παρατηρείται σήμερα στη Μακεδονία.
3. Να μάθουν μια σειρά από βασικά στοιχεία για την κοινωνική οργάνωση αλλά και τον πολιτισμό των πρώτων κατοίκων της Μακεδονίας (προϊστορικά και αρχαία χρόνια).
4. Να έρθουν σε επαφή με στοιχεία τέχνης, αρχιτεκτονικής, παιδείας, μουσικής, λαϊκής σοφίας και καθημερινού πολιτισμού των Μακεδόνων στα αρχαία και τα βυζαντινά χρόνια.
5. Να κατανοήσουν τη σημασία της αρχαιολογικής επιστήμης και των αρχαιολογικών ανακαλύψεων στην ιστορική πορεία της Μακεδονίας.
6. Να γνωρίσουν τους λόγους για τους οποίους η Μακεδονία έγινε ένα από τα σπουδαιότερα κράτη της αρχαιότητας.
7. Να κρίνουν την πορεία του Μ. Αλέξανδρου και τις επιπτώσεις της στους λαούς που επηρέασε.
8. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς ανάμεσα στη Μακεδονία και το Βυζάντιο.
9. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους Μακεδόνες και άλλους λαούς (Άραβες, Σλάβους, Βούλγαρους, κ.ά.).
10. Να γνωρίσουν τη Βυζαντινή κοινωνία μέσα από τη ζωή των αρχόντων αλλά και του απλού λαού.
11. Να αναγνωρίσουν τα πολιτιστικά στοιχεία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και να εκτιμήσουν την επίδρασή τους στο σημερινό πολιτισμό.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Μακεδονία» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ο τόπος σήμερα: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με τη σύγχρονη Μακεδονία, την πολιτιστική της παράδοση και το φυσικό της περιβάλλον.

Μια γιαγιά 200.000 χρόνων!!! Στις κόκκινες πέτρες: Γνωριμία με την προϊστορική Μακεδονία και τον καθημερινό τρόπο ζωής των ανθρώπων. Χάρτης με τις πρώτες νεολιθικές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Μελέτη των προϊστορικών εργαλείων και αντικειμένων.

Οι Έλληνες ταξιδεύουν και ανταλλάσσουν δώρα: Άφιξη των «Μακεδόνων» στην αρχαία Μακεδονία και η ίδρυση αποικιών. Ο Ηρόδοτος, ο Αριστοτέλης και η σχέση τους με τη Μακεδονία.

Ο Αλέξανδρος και οι Αλεξάνδρειες: Μια πορεία 18.000 χιλιομέτρων: Η προσωπικότητα και η πορεία του Μ. Αλεξάνδρου. Ίδρυση πόλεων με το όνομα «Αλεξάνδρεια». Έθιμα και λαϊκός πολιτισμός από τη Δυτική Μακεδονία.

Η ιερή πρωτεύουσα και το ψηφιδωτό που μιλάει: Η ανακάλυψη των αρχαιολογικών θησαυρών της Βεργίνας από το Μανόλη Ανδρόνικο και η ιστορικότητα της αρχαίας Πέλλας.

Και η ιστορία έχει τις γεύσεις της. Ο δρόμος του κρασιού: Θρησκευτικές πρακτικές των αρχαίων Μακεδόνων με έμφαση στη λατρεία του Διονύσου. Σύνδεση με την ιστορία του κρασιού.

Γάμοι και γλέντια των Ελλήνων: Γνωριμία με τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων της ομογένειας. Σύγχρονος κινηματογράφος και ελληνική παράδοση.

Μη μου τους κύκλους τάραττε!: Η ζωή, ο πολιτισμός, η τέχνη και η επιστήμη στα χρόνια μετά τον Μ. Αλέξανδρο. Αρχιμήδης και Αρίσταρχος.

Ένας αυτοκράτορας 14 χρόνων!: Η Μακεδονία ως επαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και η Εγνατία οδός. Γνωριμία με τη σύγχρονη Θεσσαλονίκη, τα ιστορικά της μνημεία αλλά και στοιχεία από τον λαϊκό πολιτισμό.

Μακεδονία και Βυζάντιο: Ο χωρισμός της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε ανατολικό και δυτικό κράτος και η βυζαντινή περίοδος της Μακεδονίας.

Η πόλη που έμοιαζε με άλογο: Η ιστορία και η αρχαιολογία της αρχαίας πόλης των Φιλίππων (πρώτος σταθμός του Αποστόλου Παύλου στην Ελλάδα). Η βυζαντινή Καβάλα.

Δημόσια συγγώμη: Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος και η δημόσια συγγώμη του για την άδικη εκτέλεση των Θεσσαλονικέων στον Ιππόδρομο.

Νεαρές μιλούν ελληνικά: Ο Ιουστινιανός αντιμετωπίζει τη «Στάση του Νίκα». Οι νομικοί κώδικες της εποχής (Νεαρές). Άλλοι σπουδαίοι Μακεδόνες αυτοκράτορες.

Το «υγρό πυρ»: Οι εισβολές των Αράβων στη βυζαντινή Μακεδονία. Οι Ακρίτες. Οι βυζαντινοί ανακαλύπτουν και χρησιμοποιούν το «υγρό πυρ».

Οι Άραβες και τα παραμύθια της Χαλιμάς: Γνωριμία με τον πολιτισμό των Αράβων. Η συμβολή τους στην ανάπτυξη της επιστήμης και τη διατήρηση της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς.

Ένας φτωχός γεωργός: Η καθημερινή ζωή και η κοινωνική οργάνωση στα χωριά και τις πόλεις της βυζαντινής Μακεδονίας.

Λαοί, φυλές και γλώσσες: Η προσφορά του Κύριλλου και του Μεθόδιου στον εκχριστιανισμό των Σλάβων και των Βούλγαρων. Η σημερινή Καστοριά και τα έθιμά της.

Για το σταυρό (;)... Από την Ευρώπη στην Ανατολή: Οι σταυροφορίες, τα αίτια και οι συνέπειές τους. Η παρουσία των Λατίνων στη Μακεδονία και η απελευθέρωσή της από τους Παλαιολόγους. Ο δικέφαλος αετός γίνεται το σύμβολο της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

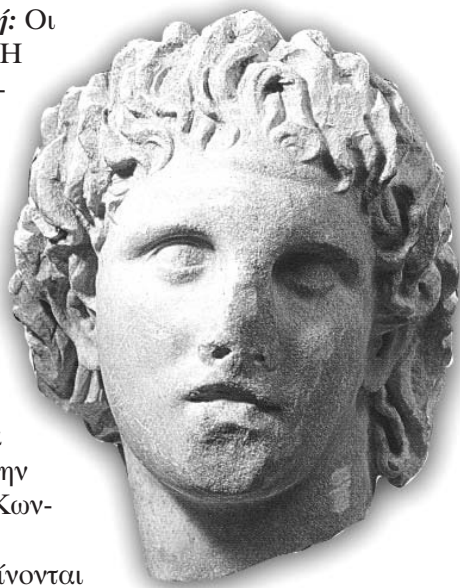
Εάλω η Πόλις...: Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς.

«Το χέρι που έγραψε χάνεται, η γραφή όμως μένει για πάντα!»: Τα χειρόγραφα και η ιστορία του Άγιου Όρους.

Εκκλησιά μολυβδωτή, μολυβδοκοντυλοπελεκητή...: Η αρχιτεκτονική, οι τέχνες και τα γράμματα στη βυζαντινή Μακεδονία. Βυζαντινές εκκλησίες στην Θεσσαλονίκη και ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.

Φτου κι απ' την αρχή...: Οι βυζαντινές πόλεις γίνονται σπουδαία πνευματικά κέντρα. Η βυζαντινή μουσική και η σχέση της με το δημοτικό τραγούδι. Το σχολείο της εποχής και πώς βγήκε η φράση «φτου κι απ' την αρχή».

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Μακεδονίας και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενηθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Μια γιαγιά 200.000 χρόνων!!! Στις κόκκινες πέτρες:

Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για την παλαιολιθική περίοδο μέσα από στοιχεία που αναδεικνύουν τη λατρεία της «Φύσης» ή της «Γης» από τους αρχαίους ανθρώπους άλλων πολιτισμών. Γίνεται χρήση βιβλίων σχολικής ιστορίας,

εκπαιδευτικών CD ROM/DVD, Internet, κλπ.

Οι Έλληνες ταξιδεύουν και ανταλλάσσουν δώρα:

Αναφορικά στην πρώτη δραστηριότητα, τα ονόματα που αναγράφονται στο αγγείο είναι *Μενέλαος* και *Αγαμέμνων*.

Το Δίον πήρε το όνομά του από το μυθικό πατέρα των θεών Δία.

Ο Αλέξανδρος και οι Αλεξάνδρειες: Μια πορεία 18.000 χιλιομέτρων:

Στην τέταρτη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός με ερωτήσεις του προσπαθεί να προβληματίσει τους μαθητές σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις που ενδεχομένως είχε η εκστρατεία του Μ. Αλέξανδρου στους άλλους λαούς.

Η ιερή πρωτεύουσα και το ψηφιδωτό που μιλάει:

Στη δεύτερη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός σχολιάζει ότι πολλά αρχαία ψηφιδωτά παριστάνουν εικόνες από την καθημερινή ζωή και τις ασχολίες των ανθρώπων εκείνης της εποχής (εδώ κυνήγι ελαφιού).

Και η ιστορία έχει τις γεύσεις της. Ο δρόμος του κρασιού:

Στη δεύτερη δραστηριότητα η λέξη «κρατήρας» σημαίνει «αρχαίο αγγείο με μεγάλο μέγεθος που χρησιμοποιούνταν για την ανάμειξη του κρασιού με νερό».

Στην τέταρτη δραστηριότητα τα μέρη όπου φημίζονται για την αμπελουργία και την παραγωγή κρασιών στην Ευρώπη είναι η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Κύπρος.

Μη μου τους κύκλους τάραττε!:

Αναφορικά στην τρίτη δραστηριότητα τα άλλα έξι θαύματα του αρχαίου κόσμου

ήταν: α) Η πυραμίδα του Χέοπα, β) Το άγαλμα του Δία στην αρχαία Ολυμπία, γ) Ο ναός της Άρτεμις στην Έφεσο, δ) Το μασωλείο της Αλικαρνασσού, ε) Ο κολοσσός της Ρόδου και στ) Οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας.

Η πόλη που έμοιαζε με άλογο:

Στη δεύτερη δραστηριότητα ο ζωγράφος ήθελε να δείξει τη μεγαλοπρέπεια του Αγίου Δημητρίου και το επιβλητικό του ύφος.

Δημόσια συγνώμη:

Στη δεύτερη δραστηριότητα προτείνεται οι μαθητές να ανεβάσουν μια μικρή θεατρική παράσταση με θέμα «Το λάθος και η συγνώμη». Αν ο εκπαιδευτικός δεν έχει υπόψη του κάποιο σχετικό θεατρικό κείμενο τότε οι μαθητές αναλαμβάνουν να γράψουν ένα μικρό σενάριο. Η παράσταση μπορεί να προετοιμαστεί και να ανέβει στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

Για το σταυρό (;)... Από την Ευρώπη στην Ανατολή:

Αναφορικά στην τέταρτη δραστηριότητα, στην Ελλάδα οι ποδοσφαιρικές ομάδες που έχουν για έμβλημά τους το δικέφαλο αετό είναι η Α.Ε.Κ. (Αθλητική Ένωση Κωνσταντινούπολης) και ο Π.Α.Ο.Κ. (Πανθεσσαλονίκιος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινούπολης).

Εάλω η Πόλις...:

Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα, το χρυσόβουλο ήταν «αυτοκρατορικό διάταγμα με τη χρυσή σφραγίδα του αυτοκράτορα του Βυζαντίου».

«Το χέρι που έγραψε χάνεται, η γραφή όμως μένει για πάντα!»:

Στην πρώτη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τους μαθητές και τους βοηθά μάθουν να κατασκευάζουν ένα πλάνο έρευνας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το πλάνο θα περιλαμβάνει στοιχεία όπως, Σκοπός της έρευνας, Στόχοι της έρευνας, Πηγές αναζήτησης, κ.ά.

Φτου κι απ' την αρχή...:

Η λύση στα αινίγματα της δεύτερης δραστηριότητας είναι:

Ψηλός, ψηλός καλόγερος και κόκαλα δεν έχει. Ο καπνός.

Κλειδώνω, μανταλώνω, τον κλέφτη βρίσκω μέσα. Ο ήλιος.

Μικρή, μικρή νοικοκυρά μεγάλη πίτα φτιάχνει. Η μέλισσα (αναφέρεται στις κερήθρες που φτιάχνουν οι μέλισσες).

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η δημόσια συγνώμη του Θεοδοσίου.

Οι μαθητές συζητούν σε ομάδες και προσπαθούν να φανταστούν τα λόγια του

Θεοδόσιου όταν ζήτησε δημόσια συγνώμη. Στη συνέχεια γράφουν το λόγο και τον απαγγέλλουν στην τάξη. Επιλέγουν και τονίζουν τις λέξεις και τις φράσεις που θεωρούν σημαντικότερες.

«Μακεδονικό» πάρτι.

Οι μαθητές αναλαμβάνουν και οργανώνουν ένα «Μακεδονικό πάρτι». Στολίζουν το χώρο με μακεδονικά σύμβολα, επιλέγουν κομμάτια βυζαντινής μουσικής, φτιάχνουν στο σπίτι τους παραδοσιακά μακεδονικά φαγητά και γλυκά και ετοιμάζουν προσκλήσεις, με τις οποίες καλούν μαθητές άλλων τάξεων στο πάρτι τους.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Μακεδονία» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Μακεδονίας και τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με βασικά στοιχεία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου.
- > Αναφέρουν με σχετική ευκολία στοιχεία πολιτισμού, τέχνης, αρχιτεκτονικής, παιδείας, καθημερινής ζωής, ηθών και εθίμων των κατοίκων της Μακεδονίας κατά τα αρχαία και βυζαντινά χρόνια.
- > Κρίνουν την πορεία του Μ. Αλέξανδρου και τις επιπτώσεις της στους λαούς που επηρέασε.
- > Αναγνωρίζουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στη Μακεδονία και το Βυζάντιο.

3. Ιστορία και Πολιτισμός της Θεσσαλίας

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Θεσσαλίας, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Οι μαθητές και οι μαθήτριες να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας «Θεσσαλία», τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις της περιοχής.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα και τις φυσικές ομορφιές που παρατηρούνται σήμερα στη Θεσσαλία.
3. Να γνωρίσουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με τη Θεσσαλία, τη μυθολογία αλλά και την ιστορία της.
4. Να αναγνωρίσουν τους σπουδαιότερους λόγους για τους οποίους η Θεσσαλία βρίσκεται στο επίκεντρο της ελληνικής ιστορίας.
5. Να κατανοήσουν την ελληνικότητα του Εύξεινου Πόντου ως αποτέλεσμα της μεταναστευτικής κίνησης των ανθρώπων.
6. Να γνωρίσουν τα κυριότερα ιστορικά επεισόδια που συνέβησαν στη Θεσσαλία και γενικότερα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία καθώς και την εξέλιξη της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής ζωής.
7. Να κατανοήσουν τους λόγους της εξάπλωσης του Χριστιανισμού τόσο στη Θεσσαλία όσο και γενικότερα στον ελληνικό χώρο.
8. Να συνειδητοποιήσουν τον κεντρικό ρόλο της Εκκλησίας στη ζωή των ελληνικών παροικιών του εξωτερικού.
9. Να είναι σε θέση να μελετούν την πολεμική διάσταση της ιστορίας των λαών με τους οποίους οι Έλληνες βρέθηκαν αντιμέτωποι και να ερευνούν / αξιολογούν την πολιτιστική τους κληρονομιά (π.χ. οι Γότθοι, οι Νορμανδοί).
10. Να συνδέσουν την ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη της Θεσσαλίας και των κατοίκων της με τη γενικότερη εξέλιξη της Ελλάδας.
11. Να προβληματιστούν σχετικά με τη θρησκευτική οργάνωση των μοναχών και τους λόγους που κατοίκησαν στα Μετέωρα.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Θεσσαλία» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Η Θεσσαλία σήμερα: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με τη σύγχρονη Θεσσαλία, την πολιτιστική της παράδοση και το φυσικό της περιβάλλον.

Ο μυθικός πατέρας των Ελλήνων: Αναφορά στο μύθο του Δευκαλίωνα και της Πύρρας για στη δημιουργία του γένους των Ελλήνων.

Ψάχνοντας στις όχθες του Πηνειού: Αρχαιολογικά και ανθρωπολογικά ευρήματα μεγάλης ιστορικής σημασίας που βρέθηκαν κοντά στον ποταμό Πηνειό.

Στο θεσσαλικό κάμπο...: Η ζωή των απλών ανθρώπων σε δύο σημαντικούς νεολιθικούς οικισμούς της Θεσσαλίας: Το Σέσκλο και το Διμήνι.

Κάνοντας το γύρω του κόσμου: Οι ρίζες του μυκηναϊκού πολιτισμού στη Θεσσαλία. Η Μετανάστευση των Θεσσαλών στον Εύξεινο Πόντο. Ο μύθος της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Ο ελληνισμός του Εύξεινου Πόντου: Η ιστορία του ελληνισμού του Εύξεινου Πόντου και οι ελληνικές αποικίες της περιοχής.

Ένας πόλεμος διχάζει τους Θεσσαλούς: Πολιτική και στρατιωτική οργάνωση στη Θεσσαλία. Η στάση των Θεσσαλών κατά τους περσικούς πολέμους.

Το κοινό των Θεσσαλών: Η ομοσπονδία των θεσσαλικών πόλεων πριν και μετά την κατάκτηση της Θεσσαλίας από τους Ρωμαίους («Κοινό των Θεσσαλών»).

Ρώμη και Θεσσαλία: Στοιχεία από την ιστορία της Θεσσαλίας κατά την ρωμαϊκή περίοδο.

Η εξάπλωση του Χριστιανισμού: Ο Χριστιανισμός στη Θεσσαλία και οι τρεις Ιεράρχες.

Εκκλησία και ελληνική παροιμία: Αναφορά στη σχέση των Ελλήνων ομογενών με την Εκκλησία και τη θρησκευτική πίστη. Οι ελληνορθόδοξες εκκλησίες σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Η Θεσσαλία περνά δύσκολες μέρες: Οι επιδρομές των Γόθων και των Σλάβων.

Οι Γόθοι στην ιστορία: Στοιχεία από την ιστορία και τον πολιτισμό των Γόθων.

Ο «Αετός» και το «Γεράκι»: Οι επιδρομές των Βούλγαρων στη Θεσσαλία και η νίκη των Βυζαντινών.

«Τέκνα του Βορρά»: Οι εκστρατείες των Νορμανδών στη Θεσσαλία και η πολιορκία της Λάρισας. Οι Βυζαντινοί νικούν τους Νορμανδούς.

Οι Νορμανδοί στην ιστορία: Ιστορία και πολιτισμός των Νορμανδών. Εμπόριο, τέχνες, γράμματα.

Ο Σεβαστοκράτορας και ο «Κερανός»: Ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους της Θεσσαλίας. Η κατάκτηση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους.

Μετέωρα: Ανάμεσα στον ουρανό και τη γη: Αναφορά στα Μετέωρα και τη ζωή των μοναχών που κατοικούν εκεί.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Μακεδονία και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Η Θεσσαλία σήμερα:

Αναφορικά στην πρώτη δραστηριότητα, ο πίνακας θυμίζει τον πίνακα που εικονίζει τον Άγιο Δημήτριο, στην ενότητα της Μακεδονίας *Η πόλη που έμοιαζε με άλογο*.

Ο μυθικός πατέρας των Ελλήνων:

Στην πρώτη δραστηριότητα η λέξη «κοιτίδα» σημαίνει «τον τόπο στον οποίο γεννήθηκε και όπου για πρώτη φορά καλλιιεργήθηκε και αναπτύχθηκε κάτι σημαντικό».

Ψάχνοντας στις όχθες του Πηνειού:

Οι μαθητές αναζητούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού αναζητούν στοιχεία για περιοχές της χώρας ή της ηπείρου στην οποία ζουν, όπου η έρευνα έχει φέρει στο φως παλαιολιθικούς ή νεολιθικούς οικισμούς.

Ο ελληνισμός του Εύξεινου Πόντου:

Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα, στον κύλικα αναγράφεται η επιγραφή «ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΣ».

Ένας πόλεμος διχάζει τους Θεσσαλούς:

Στην πρώτη δραστηριότητα η λέξη «ταγός» σημαίνει «τον πνευματικό αρχηγό ή τον καθοδηγητή».

Ρώμη και Θεσσαλία:

Ο εκπαιδευτικός, ακολουθώντας τις οδηγίες του Προγράμματος Σπουδών για την ομαδοσυνεργατική αξιοποίηση των δραστηριοτήτων του βιβλίου, χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες εργασίας. Αν υπάρχει η δυνατότητα, προτείνεται η αναζήτηση στοιχείων στο Internet.

Μετέωρα: Ανάμεσα στον ουρανό και τη γη:

Στη δεύτερη δραστηριότητα προτείνεται ο εκπαιδευτικός να θέσει τον παρακά-

τω προβληματισμό στους μαθητές: Θέλει γενναιότητα για να γίνει κανείς μοναχός;

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Το Κοινό των Θεσσαλών:

Οι μαθητές αναζητούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ένωσης των θεσσαλικών πόλεων σε μια ομοσπονδία. Στη συνέχεια υποθέτουν ότι βρίσκονται στα πρόθυρα μιας εχθρικής εισβολής. Σχεδιάζουν τρόπους κοινής αντιμετώπισης του εχθρού, προστασίας των πολιτών και διοίκησης της πόλης και του στρατού.

Ιστορική παντομίμα

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Με τη σειρά οι ομάδες αναπαριστούν με κινήσεις παντομίμας ένα ιστορικό γεγονός, ένα μύθο, μια προσωπικότητα ή μια κατάσταση από αυτές που συνάντησαν στη μελέτη της Θεσσαλίας. Οι υπόλοιπες ομάδες προσπαθούν να ανακαλύψουν σε τι αναφέρεται η αγωνιζόμενη ομάδα.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Θεσσαλία» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Θεσσαλίας και τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής.
- > Έχουν ευαισθητοποιηθεί απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα και τις φυσικές ομορφιές της Θεσσαλίας.
- > Γνωρίζουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τα συνδέουν με τη μυθολογία και την ιστορία της Θεσσαλίας.
- > Αξιολογούν την πολιτιστική κληρονομιά και τις θετικές επιρροές των λαών με τους οποίους οι Έλληνες της Θεσσαλίας βρέθηκαν αντιμέτωποι (π.χ. οι Γότθοι, οι Νορμανδοί).
- > Αναγνωρίζουν το ρόλο της θρησκευτικότητας στην περιοχή της Θεσσαλίας κατά τα αρχαία και βυζαντινά χρόνια.

4. Ιστορία και Πολιτισμός της Ηπείρου

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Ηπείρου, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας.

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε μια πρώτη- εισαγωγική επαφή με το γεωγραφικό διαμέρισμα «Ήπειρος» και να γνωρίσουν τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα της Ηπείρου και να γνωρίσουν τις φυσικές ομορφιές της περιοχής.
3. Να αναγνωρίσουν τους σπουδαιότερους λόγους για τους οποίους η Ήπειρος βρίσκεται στο επίκεντρο της ελληνικής ιστορίας και μυθολογίας.
4. Να έρθουν σε επαφή με βασικά στοιχεία για την ζωή και την οργάνωση της κοινωνίας στην Ήπειρο των προϊστορικών αλλά και των αρχαίων χρόνων.
5. Να κατανοήσουν την ανάγκη για επικοινωνία και συγκοινωνία των ανθρώπων της εποχής και να αναζητήσουν ομοιότητες και διαφορές με τη σημερινή εποχή.
6. Να κρίνουν τις εκστρατείες του Πύρρου και τον τρόπο σκέψης του σε αντιπαράθεση με του δασκάλου του Κινέα.
7. Να συγκρίνουν τη δομή της κοινωνίας στην Ήπειρο κατά τα αρχαία και τα βυζαντινά χρόνια.
8. Να προχωρήσουν σε συσχετισμούς ανάμεσα στην ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη της Ηπείρου και των κατοίκων της και στην γενικότερη εξέλιξη των άλλων περιοχών της Ελλάδας.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Ήπειρος» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ένα καινούργιο ταξίδι: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με τη σύγχρονη Ήπειρο, την πολιτιστική της παράδοση και το φυσικό της περιβάλλον.

40 χιλιάδες χρόνια ιστορίας: Η ζωή στην Ήπειρο και τα πρώτα δείγματα πολιτισμού και κοινωνικής οργάνωσης στα προϊστορικά χρόνια.

Επισκέπτες και κατακτητές: Οι Μυκηναίοι επισκέπτονται την Ήπειρο. Οι Δωρι-

είς κατακτούν την περιοχή.

Προβλέποντας το μέλλον...: Αναφορά στην αρχαία πόλη της Δωδώνης και στο ξακουστό μαντείο της. Οι Δρυίδες της Γαλατίας και στοιχεία από την ιστορία τους.

Και η ιστορία έχει τις γέυσεις της. Το πιο αρχαίο σουβλάκι: Στοιχεία από την αρχαία ελληνική διατροφή. Συνταγή για την παρασκευή μιας ρωμαϊκής ομελέτας.

Πύρρος: Ένας βασιλιάς που νικούσε χάνοντας: Οι εκστρατείες του βασιλιά Πύρρου. Ακμή και παρακμή του βασιλείου του.

Ρεπορτάζ από το παρελθόν: Αναφορά στο φιλόσοφο και σύμβουλο του Πύρρου, Κινέα το Θεσσαλό. Η μαρτυρία του Πλούταρχου για τον μεταξύ τους διάλογο.

Ένας δρόμος ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή: Η Εγνατία οδός συνδέει το δυτικό μέρος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας με το ανατολικό. Πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή και τη χρησιμότητα της Εγνατίας οδού.

Ένας διάσημος ταξιδιώτης επισκέπτεται την Ήπειρο: Το ταξίδι του Αποστόλου Παύλου στην Ήπειρο και η διάδοση του Χριστιανισμού στην περιοχή.

Από την ακμή στην παρακμή: Η πρόοδος και η παρακμή της Ηπείρου κατά τα βυζαντινά χρόνια. Πληροφορίες για την ιστορική πόλη της Άρτας.

Το Δεσποτάτο της Ηπείρου: Το δεσποτάτο της Ηπείρου και η σχέση του με την αυτοκρατορία της Νίκαιας και τα υπόλοιπα δεσποτάτα και κράτη. Η παρακμή του και η πτώση της Ηπείρου στα χέρια των Ναπολιτάνων, των Σέρβων, των Βενετών και των Τούρκων.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Ηπείρου και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Προβλέποντας το μέλλον...:

Στη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές αναζητούν σε βιβλία ιστορίας πληροφορίες για αρχαία θέατρα. Θα μπορούσε να ανατεθεί σε ομάδες μαθητών η παρουσίαση ενός αρχαίου θεάτρου με φωτογραφικό υλικό και άλλες πληροφορίες.

Στην τρίτη δραστηριότητα τα παιδιά θα κατευθυνθούν στην ενότητα της Μακεδονίας: *Ο Αλέξανδρος και οι Αλεξάνδρειες: Μια πορεία 18.000 χιλιομέτρων*, όπου θα συναντήσουν το «Δέντρο που μιλά» και θα το συσχετίσουν με τη «Μαγική βελανιδιά».

Στην τέταρτη δραστηριότητα προτείνεται να αναπτυχθεί συζήτηση σχετικά με τη διάθεση του ανθρώπου από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα να επιθυμεί να μάθει το μέλλον του.

Ρεπορτάζ από το παρελθόν:

Στην πρώτη δραστηριότητα η έκφραση «Πύρρειος νίκη» σημαίνει «νίκη ή επιτυχία με μεγάλο κόστος».

Στη δεύτερη ενότητα οι μαθητές παίζουν θέατρο το διάλογο μεταξύ του Πύρρου και του Κινέα. Έπειτα συζητούν για τον άσκοπο χαρακτήρα του πολέμου.

Ένας δρόμος ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή:

Στην πρώτη δραστηριότητα στη στήλη αναγράφεται «EGNATIOS».

Στην τέταρτη δραστηριότητα οι λίθινες στήλες έχουν αντικατασταθεί με σήματα της τροχαίας που δείχνουν τις χιλιομετρικές αποστάσεις.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η «μαγική βελανιδιά»

Οι μαθητές αναπαράγουν τους ήχους της βελανιδιάς με τη βοήθεια των οποίων έδιναν τους χρησμούς οι ιερείς στο μαντείο της Δωδώνης. Γίνεται χρήση μουσικών οργάνων αλλά και φυσικών αντικειμένων.

Εγνατία οδός

Οι μαθητές βρίσκουν και σημειώνουν την Εγνατία οδό σε ένα χάρτη της σύγχρονης Ηπείρου και σε έναν της αρχαίας. Συγκρίνουν τις δύο διαδρομές, βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Ήπειρος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Ηπείρου και τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής.
- > Έχουν προσεγγίσει την Ήπειρο του χθες και του σήμερα, μέσα από την τέχνη, τον πολιτισμό την οικονομία, την κοινωνία αλλά και την καθημερινή ζωή των κατοίκων της στις διαφορετικές ιστορικές συγκυρίες.
- > Κρίνουν το αποτέλεσμα των πολεμικών επιχειρήσεων και συνειδητοποιούν την αναγκαιότητα ειρηνικής συνύπαρξης των λαών.
- > Αναγνωρίζουν τα βασικά στοιχεία από την ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη της Ηπείρου και των κατοίκων της στο πέρασμα της ιστορίας.

5. Ιστορία και Πολιτισμός των Ιόνιων Νησιών

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από τα Ιόνια νησιά, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με ένα από τα κυριότερα νησιώτικα μέρη της Ελλάδας, τα «Ιόνια νησιά» και να γνωρίσουν τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να γνωρίσουν το φυσικό – οικολογικό τοπίο των Ιόνιων νησιών.
3. Να μάθουν μερικά βασικά στοιχεία από τη μυθολογία που συνδέονται με τα Ιόνια νησιά όπως επίσης και στοιχεία από την προϊστορία τους.
4. Να προβληματιστούν σχετικά με τη σπουδαιότητα που είχε η γεωγραφική θέση των νησιών στην αρχαιότητα (αλλά και σήμερα).
5. Να γνωρίσουν τη βυζαντινή και ενετική περίοδο των Ιονίων νήσων μέσα από γεγονότα αλλά και γενικά στοιχεία κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής.
6. Να γνωρίσουν και να κρίνουν τις σχέσεις μεταξύ των αρχόντων και του απλού λαού στα Επτάνησα.
7. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους των νησιών και σε άλλους λαούς (Νορμανδούς, Ενετούς, κ.ά.).

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Ιόνια νησιά» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ένα καινούριο ταξίδι: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με τα νησιά του Ιόνιου πελάγους, την πολιτιστική τους παράδοση και το φυσικό τους περιβάλλον.

Ελάτε να γνωριστούμε: Γνωριμία με τα Επτάνησα και με πτυχές της μυθολογίας που αναφέρονται σε αυτά.

...Ας τραγουδήσουμε...: Αναφορά στην επτανησιακή μουσική μέσα από χαρακτηριστικό τραγούδι.

Ένας πολυμήχανος βασιλιάς: Ο μυθικός βασιλιάς της Ιθάκης, Οδυσσέας και η επιστροφή του από την Τροία.

«**Στο κάστρο του Οδυσσέα**»: Σύνδεση με την αρχαιολογική δραστηριότητα στο νησί και τις ανακαλύψεις της.

Το «Φιόρε του Λεβάντε»: Βασικά στοιχεία της ιστορίας της Ζακύνθου από την Προϊστορική εποχή μέχρι και τη Ρωμαϊκή περίοδο. Γνωριμία με τη σύγχρονη Ζάκυνθο, τις φυσικές ομορφιές και τα αρχαιολογικά μνημεία της.

Ένα νησί που μοιάζει με πυραμίδα...: Βασικά στοιχεία της ιστορίας της Κεφαλονιάς από τη Μεσολιθική περίοδο μέχρι και τη Ρωμαϊκή. Γνωριμία με τις φυσικές ομορφιές και το λαϊκό πολιτισμό της Κεφαλονιάς.

Λεπίδες και όστρακα: Βασικά στοιχεία της ιστορίας της Λευκάδας και των Κυθήρων από τη Νεολιθική εποχή μέχρι και τη Ρωμαϊκή περίοδο. Αναφορά σε αρχαιολογικές ανακαλύψεις. Τα σύγχρονα ιστορικά μνημεία της Λευκάδας και των Κυθήρων.

Το νησί των Φαιάκων: Σύντομη ανασκόπηση της ιστορίας της Κέρκυρας από την Παλαιολιθική περίοδο μέχρι την εποχή της κυριαρχίας των Ρωμαίων.

Οι Νορμανδοί στα Ιόνια: Η περίοδος ανάμεσα στον 9^ο και 11^ο αιώνα. Η κατάκτηση των νησιών από Νορμανδούς Σταυροφόρους και Βενετούς.

Οι Βενετοί και ο θαλασσοπόρος Χουάν ντε Φούκα: Το φαινόμενο της πειρατείας στα Ιόνια νησιά και η άνθιση των γραμμάτων και των τεχνών. Η ιστορία του θαλασσοπόρου Χουάν ντε Φούκα.

Βενετία: μια πόλη χωρίς γη: Ο ρόλος της Βενετίας κατά τη βυζαντινή περίοδο και οι οικονομικές της σχέσεις με τη βυζαντινή αυτοκρατορία. Οι Έλληνες στη Βενετία και η πνευματική τους δραστηριότητα.

Η καστροπολιτεία: Η Κέρκυρα κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας. Αρχιτεκτονική και λαϊκός πολιτισμός.

Και η ιστορία έχει τις γεύσεις της. Ο πολιτισμός περνάει... και από την κουζίνα: Διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων κατά τη βυζαντινή περίοδο.

Βενετοί και Φράγκοι: Τα Ιόνια νησιά στόχος επιδρομών και κατακτητών.

Ευγενείς και Ποπολάροι: Η ζωή και οι κοινωνικές ομάδες στα Ιόνια νησιά επί Βενετοκρατίας.

Φόρος, η «δεκάτη»: Η φορολογική πολιτική στα Επτάνησα την εποχή της Βενετοκρατίας.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη των Ιόνιων νησιών και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

4. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.

- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

...Ας τραγουδήσουμε...:

Τα νησιά για τα οποία δεν μιλάει το τραγούδι είναι οι Παξοί, τα Κύθηρα και η Ιθάκη.

Ένας πολυμήχανος βασιλιάς:

Και στις τρεις δραστηριότητες της ενότητας ο εκπαιδευτικός κατευθύνει τους μαθητές να ανατρέξουν στο βιβλίο «Στη Μυθοχώρα με τα φτερά του Πήγασου».

Οι Νορμανδοί στα Ιόνια:

Λόγος για την Α' Σταυροφορία έγινε στην ενότητα της Μακεδονίας: *Για το σταυρό (;)... Από την Ευρώπη στην Ανατολή.*

Ευγενείς και Ποπολάροι:

Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές μελετούν, παρατηρούν και σχολιάζουν τις φωτογραφίες της ενότητας.

Φόρος, η «δεκάτη»:

Στην πρώτη δραστηριότητα αναπτύσσεται συζήτηση σχετικά με τα είδη φορολογίας.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Ιόνια «κρεμάλα»

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες και ακολουθώντας τους κανόνες του παιχνιδιού «κρεμάλα», θέτουν λέξεις, έννοιες, ονόματα προσώπων ή ιστορικών μνημείων που συνάντησαν στην ενότητα «Ιόνια Νησιά». Η μια ομάδα γράφει στον πίνακα το σύνολο των γραμμάτων από τα οποία αποτελείται η κρυμμένη λέξη με τη μορφή παύλας (_). Η άλλη ομάδα έχει την ευκαιρία να διαλέξει μέχρι επτά γράμματα, τα οποία τοποθετούνται, αν είναι σωστά, στη λέξη. Αν μετά από επτά προσπάθειες η λέξη δεν αποκαλυφθεί τότε η ομάδα που έβαλε τη λέξη κερδίζει ένα βαθμό. Νικήτρια είναι η ομάδα που θα συμπληρώσει πρώτη πέντε βαθμούς.

Γευστικό ημερολόγιο «Τα Επτάνησα»

Οι μαθητές αναζητούν ανθρώπους της παροικίας που κατάγονται από τα Ιόνια νησιά και τους ζητούν να τους «αποκαλύψουν» συνταγές παραδοσιακών φαγητών και γλυκών από την περιοχή. Συγκεντρώνονται συνολικά 12 συνταγές. Στο τέλος της χρονιάς οι μαθητές φτιάχνουν ένα ημερολόγιο για το νέο έτος και σε κάθε μήνα αντιστοιχούν και μια συνταγή, η οποία θα αποκαλείται «Η συνταγή του μήνα».

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Ιόνια Νησιά» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τα νησιά του Ιονίου και τις σημαντικότερες πόλεις τους.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με τις βασικές διαστάσεις της κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και οικονομικής ιστορίας των Ιονίων νήσων και του φυσικού τοπίου της περιοχής.
- > Κρίνουν τους κοινούς δεσμούς και τα στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους των νησιών και σε άλλους λαούς (Νορμανδούς, Ενετούς, κ.ά.).
- > Μαθαίνουν να ξεχωρίζουν τις «κοινωνικές ομάδες» στην ιστορία αλλά και να μελετούν τις σχέσεις τους μέσα από ιστορικές πηγές.

6. Ιστορία και Πολιτισμός της Στερεάς Ελλάδας

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Στερεάς Ελλάδας, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το γεωγραφικό διαμέρισμα της «Στερεάς Ελλάδας» και να γνωρίσουν τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να έρθουν σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον και να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία του οικοσυστήματος της Στερεάς Ελλάδας.
3. Να γνωρίσουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με την ιστορική πορεία των κατοίκων της Στερεάς Ελλάδας.
4. Να μάθουν μερικά βασικά στοιχεία γύρω από τη ζωή και την οργάνωση της κοινωνίας στη Στερεά Ελλάδα των προϊστορικών και πρώιμων ιστορικών χρόνων.
5. Να κατανοήσουν την πολιτισμική προσφορά της Αθήνας των κλασικών χρόνων (φιλοσοφική σκέψη, τέχνες, επιστήμες, κτλ.) στην εξέλιξη του ελληνικού και παγκόσμιου πολιτισμού.
6. Να συνειδητοποιήσουν και να κρίνουν την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στο ρωμαϊκό τρόπο ζωής και σκέψης, με έμφαση στο παράδειγμα της Αθήνας - Ρώμης.
7. Να γνωρίσουν τις σημαντικότερες πτυχές της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κατοίκων της Στερεάς Ελλάδας κατά τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου και της φραγκοκρατίας.
8. Να έρθουν σε επαφή με τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα που χαρακτήρισαν τη μετάβαση από την αρχαία ελληνική θρησκεία στο Χριστιανισμό.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Στερεά Ελλάδα» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

«Ξεκινάμε πάμε μακριά...»: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με την πολιτιστική παράδοση και το φυσικό περιβάλλον της Στερεάς Ελλάδας. Η Αθήνα στο χτες και το σήμερα.

Μινύες, Αιτωλοί και Ακαρνανές: Στοιχεία από την ιστορία των πρώτων φυλών της Στερεάς Ελλάδας από την εποχή του χαλκού έως και τα ρωμαϊκά χρόνια.

Ο «Συνοικισμός» του Θησέα: Μυθολογία και πρώιμη ιστορία της Αθήνας. Ο πρώτος βασιλιάς της Αθήνας.

Η «Μητέρα» της δημοκρατίας...: Η γέννηση της δημοκρατίας στην Αθήνα. Ο ρόλος του Δράκοντα, του Σόλωνα, του Πεισίστρατου και του Κλεισθένη στην ιστορία της πόλης.

«Γη και ύδωρ»: Οι Περσικοί πόλεμοι στην Ελλάδα και ο ρόλος των Αθηναίων. Οι βασικότεροι πρωταγωνιστές από τη μεριά των Ελλήνων.

Ένας Χρυσός Αιώνας: Ο Χρυσός Αιώνας του Περικλή και η δημιουργία λαμπρών μνημείων στην αρχαία Αθήνα. Ο Παρθενώνας. Γνωριμία με το Δωρικό και τον Ιονικό ρυθμό. Σύγχρονες προσπάθειες αναστήλωσης της Ακρόπολης.

...«Και όλοι να λένε να ένας σοφός»: Το αρχαίο σχολείο και το παιδευτικό κίνημα των Σοφιστών. Η γέννηση της φιλοσοφίας, ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης.

Τα σχολεία των Ελλήνων: Τα ελληνικά σχολεία στις παροικίες του εξωτερικού (φωτογραφικό υλικό).

Ο Πελοποννησιακός πόλεμος: Η ιστορία του κυριότερου πολέμου μεταξύ των Ελλήνων.

Ψάχνοντας για την Ευρώπη...: Ο μύθος του Κάδμου και η ίδρυση της πόλης της Θήβας. Η θηβαϊκή ηγεμονία στην Ελλάδα με αρχηγούς τον Επαμεινώνδα και τον Πελοπίδα. Στοιχεία λαϊκού πολιτισμού από τη Θήβα, τη Λαμία και τη Λιβαδειά. Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού.

Το μαντείο των Δελφών: Η ιστορική διαδρομή του μαντείου των Δελφών και πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία του.

Οι Ρωμαίοι στην Αθήνα: Οι νίκες των Ρωμαίων εναντίων των Ελλήνων και η κατάκτηση των ελληνικών πόλεων. Οι Ρωμαίοι αποδέχονται και υιοθετούν ελληνικά πολιτιστικά στοιχεία.

Δάσκαλος και μαθητής: Η Αθήνα κατά τη ρωμαϊκή περίοδο γίνεται κέντρο φιλοσοφικών και ρητορικών σπουδών. Ο φιλόσοφος Ηρώδης ο Αττικός και ο μαθητής του, αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος.

«Οφθαλμός της Ελλάδος...»: Η ιστορία της Στερεάς Ελλάδας και ειδικότερα της Αθήνας κατά την περίοδο της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η άνοδος του Χριστιανισμού. Αθηναίες στο θρόνο του Βυζαντίου.

Το κράτος των...Ντε Λα Ρος: Η κυριαρχία των Φράγκων στη Στερεά Ελλάδα. Βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια στην Αττική.

Φράγκοι και Καταλανοί: Οι Φράγκοι και οι Καταλανοί διεκδικούν τις περιοχές της Στερεάς Ελλάδας.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Στερεάς Ελλάδας και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Ο «Συνοικισμός» του Θησέα:

Στην πρώτη δραστηριότητα, σύμφωνα με τη Μυθολογία η θεά Αθηνά χάρισε το όνομά της στην πόλη που ονομάστηκε Αθήνα.

Στην τρίτη δραστηριότητα «μεταρρυθμιστής» είναι «αυτός που πραγματοποιεί πολιτικές αλλαγές».

Η «Μητέρα» της δημοκρατίας...:

Στην τρίτη δραστηριότητα την «εκκλησία του δήμου» αποτελούσαν οι ελεύθεροι Αθηναίοι πολίτες. Σήμερα, η «εκκλησία του δήμου» θα μπορούσε να αντιστοιχεί με το θεσμό του «δημοψηφίσματος».

...Και όλοι να λένε να ένας σοφός:

Ο Σωκράτης ήταν δάσκαλος του Πλάτωνα και αυτός με τη σειρά του δάσκαλος του Αριστοτέλη.

Το κράτος των...Ντε Λα Ρος:

Οι μαθητές παρατηρούν τις φωτογραφίες της ενότητας και αναζητούν ομοιότητες και διαφορές.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Φιλοσοφικό άλμπουμ

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες και αναλαμβάνουν να συλλέξουν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο σπουδαίων φιλοσόφων της αρχαίας Αθήνας και Ρώμης. Τα στοιχεία καταχωρούνται σε ένα «φιλοσοφικό άλμπουμ», το οποίο κατά καιρούς ενημερώνεται με νέα στοιχεία. Βασικός σκοπός του άλμπουμ είναι η αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα στη φιλοσοφική σκέψη που αναπτύχθηκε στην Αθήνα και τη Ρώμη.

Πάνθεον πολιτευμάτων

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν στοιχεία για τα σπουδαιότερα πολιτεύματα της αρχαίας Ελλάδας (βασιλεία, αριστοκρατία, ολιγαρχία, τυραννία, δημοκρατία). Στη συνέχεια καλούνται να κάνουν ένα κατάλογο με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του κάθε πολιτεύματος. Κάνουν προτάσεις για το ποια στοιχεία άλλων πολιτευμάτων θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα πλαίσια της σημερινής δημοκρατίας.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Στερεά Ελλάδα» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Στερεάς Ελλάδας και τις σημαντικότερες πόλεις τους.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον της Στερεάς Ελλάδας και γνωρίζουν τα βασικά στοιχεία του οικοσυστήματός της.
- > Μαθαίνουν για τις σημαντικότερες πτυχές της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κατοίκων της Στερεάς Ελλάδας κατά τη διάρκεια των αρχαίων χρόνων, της βυζαντινής περιόδου και της φραγκοκρατίας.
- > Αναγνωρίζουν την πολιτισμική προσφορά της Αθήνας των κλασικών χρόνων στη φιλοσοφική σκέψη, τις τέχνες, τις επιστήμες, κτλ.

7. Ιστορία και Πολιτισμός της Πελοποννήσου

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την περιοχή της Πελοποννήσου, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν μια πρώτη επαφή με το γεωγραφικό διαμέρισμα της «Πελοποννήσου», γνωρίζοντας τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της περιοχής.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα και στις φυσικές ομορφιές που παρατηρούνται σήμερα στην Πελοπόννησο.
3. Να γνωρίσουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και ήρωες και να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με τη Πελοπόννησο και την ιστορική της εξέλιξη.
4. Να μάθουν μερικά βασικά στοιχεία για τη ζωή και την οργάνωση της κοινωνίας στην Πελοπόννησο των πρωτο-ιστορικών χρόνων και να αντιληφθούν τη διαφορά ανάμεσα σε προϊστορία και ιστορία.
5. Να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη σημασία του Μυκηναϊκού πολιτισμού καθώς και των ανακαλύψεων που τον έφεραν στο φως.
6. Να κατανοήσουν τη σημασία των Ολυμπιακών αγώνων τόσο στην αρχαιότητα όσο και στην σημερινή εποχή.
7. Με βάση το παράδειγμα της Σπάρτης να κατανοήσουν το ρόλο της εκπαίδευσης στην αρχαιότητα.
8. Να αναγνωρίσουν τη πολιτιστική και παιδευτική αξία του αρχαίου ελληνικού θεάτρου.
9. Να συνδέσουν την ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη της Πελοποννήσου και των κατοίκων της με την γενικότερη εξέλιξη της χώρας κατά την εξεταζόμενη περίοδο.
10. Να γνωρίσουν τη βυζαντινή περίοδο της Πελοποννήσου, μέσα από σημαντικά ιστορικά γεγονότα, πρόσωπα και μνημεία.
11. Να διακρίνουν τους σπουδαιότερους λόγους για τους οποίους η Πελοπόννησος βρέθηκε στο επίκεντρο της βυζαντινής ιστορίας.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Πελοποννήσος» διαρ-

θρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Η Πελοπόννησος: Ένα φύλλο στεριάς: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον της Πελοποννήσου.

Σβινν και φύγαμε...!: Λαϊκός πολιτισμός, μνημεία και σύγχρονη ζωή στην Πελοπόννησο.

Μια μεγάλη ανακάλυψη: Ο πρώτος άνθρωπος: Στοιχεία για την παρουσία του προϊστορικού ανθρώπου στην Πελοπόννησο. Μυθολογία και πρόωμη θρησκευτικότητα, ο κεντρικός ρόλος του Ηρακλή.

Οι πολύχρυσες Μυκηναΐες: Ο πολιτισμός των Μυκηναίων στην Πελοπόννησο. Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία.

Η γραφή των Μυκηναίων: Οι τέχνες και τα γράμματα στο μυκηναϊκό πολιτισμό. Η αποκριπτογράφηση της γραμμικής Β'.

Ολυμπία: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας στην Πελοπόννησο και η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων.

Ένας λαός φτιαγμένος από ατσάλι: Βασικά ιστορικά δεδομένα για την ίδρυση της πόλης της Σπάρτης. Η κοινωνική ιστορία, η στρατιωτική οργάνωση και η εκπαίδευση των Σπαρτιατών. Η σύγχρονη πόλη της Σπάρτης.

Οι Σπαρτιάτες εναντίον των Περσών: Οι πόλεμοι των Σπαρτιατών εναντίον των Περσών αλλά και των Ελλήνων. Αναφορά σε πρωταγωνιστικές μορφές.

Ο πρώτος γιατρός χωρίς σύνορα: Τα ιερά του Ασκληπιού στην Ελλάδα και οι απαρχές της ιατρικής. Στοιχεία από την αρχαία αιγυπτιακή ιατρική.

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο: Το αρχαίο ελληνικό θέατρο και τα είδη του. Αναφορά στους πιο γνωστούς δραματουργούς των κλασικών χρόνων. Το αρχαίο θέατρο σήμερα.

Το θέατρο στην παροιμία: Η θεατρική παιδεία στις ελληνικές παροιμίες του εξωτερικού. Φωτογραφικό υλικό από θεατρικές ομάδες ελληνικών σχολείων της ομογένειας.

Ο ύμνος της αγάπης: Η Πελοπόννησος στα βυζαντινά χρόνια και η διάδοση του Χριστιανισμού. Η μορφή του Αποστόλου Παύλου. Ο Μυστράς, εκκλησιαστικό κέντρο της Πελοποννήσου.

Πόλεις κάστρα: Το Δεσποτάτο του Μοριά και οι πόλεις-κάστρα της Πελοποννήσου. Η πνευματική άνθιση στο Μυστρά.. Η μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Πελοποννήσου και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

4. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.

- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Μια μεγάλη ανακάλυψη: Ο πρώτος άνθρωπος:

Οι μαθητές κατευθύνονται από τον εκπαιδευτικό στην ενότητα της Μακεδονίας: *Μια γιαγιά 200.000 χρόνων!!! Στις κόκκινες πέτρες.*

Οι πολύχρωμες Μυκήνες:

Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για τον Ερρίκο Σλήμαν.

Ολυμπία:

Στη δεύτερη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός κάνει λόγο για το θεσμό της Ολυμπιακής Εκεχειρίας. Αν υπάρχει η δυνατότητα, οι μαθητές επισκέπτονται την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας <http://www.mfa.gr> και βρίσκουν πληροφορίες για το θέμα αυτό.

Ένας λαός φτιαγμένος από ατσάλι:

Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα, η «διαμαστίγωση» ήταν έθιμο αγωγής στην αρχαία Σπάρτη.

Ο πρώτος γιατρός χωρίς σύνορα:

Σπουδαίος γιατρός της αρχαιότητας ήταν ο Ιπποκράτης. Επίσης προτείνεται η αναζήτηση στοιχείων από τους μαθητές σχετικά με την ιατρική στην αρχαία Κίνα και Αίγυπτο.

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο:

Στη δεύτερη δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός ακολουθώντας τις οδηγίες του πρώτου μέρους του Προγράμματος Σπουδών, οργανώνει τους μαθητές σε ομάδες εργασίας. Τα αποτελέσματα της μικρής αυτής έρευνας θα μπορούσαν να ανακοινωθούν σε μια γιορτή του σχολείου ή της κοινότητας.

Το θέατρο στην παροιμία:

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα, η θεατρική αυτή παράσταση θα μπορούσε να ανέβει στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η βοήθεια από ειδικευμένο άτομο στο θέατρο (σκηνοθέτη).

Ο ύμνος της αγάπης:

Ο εκπαιδευτικός φροντίζει να βρεθεί το σχετικό τραγούδι.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Ολυμπιακοί αγώνες

Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για τους Ολυμπιακούς αγώνες, ειδικά από την αναβίωσή τους (1896) και έπειτα. Επισκέπτονται την ιστοσελίδα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας www.athens2004.com και γνωρίζουν τα ολυμπιακά αθλήματα.

Γιατροί χωρίς σύνορα

Με αφορμή τη μορφή του Ασκληπιού, οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για την οργάνωση «Γιατροί χωρίς Σύνορα». Αν στην περιοχή του σχολείου υπάρχουν γραφεία της οργάνωσης, προτείνεται οι μαθητές να καλέσουν ένα μέλος της για να τους μιλήσει στην τάξη για το σκοπό και τις δραστηριότητες των «Γιατρών χωρίς Σύνορα».

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Πελοπόννησος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Πελοποννήσου και τις σημαντικότερες πόλεις τους.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα και στις φυσικές ομορφιές που παρατηρούνται σήμερα στην περιοχή.
- > Ερμηνεύουν το ρόλο και τη σημασία του Μυκηναϊκού πολιτισμού για την ελληνική και παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.
- > Αναλύουν το νόημα και τη σημασία των Ολυμπιακών αγώνων τόσο στην αρχαιότητα όσο και στην σημερινή εποχή.
- > Αναγνωρίζουν το ρόλο της εκπαίδευσης στην αρχαιότητα καθώς και την πολιτιστική και παιδευτική αξία του αρχαίου ελληνικού θεάτρου.

8. Ιστορία και Πολιτισμός των Νησιών του Αιγαίου

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους και να μάθουν τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες της νησιώτικης αυτής περιοχής.
2. Να γνωρίσουν τις φυσικές ομορφιές των νησιών και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην βιοποικιλότητα και στην ανάγκη προστασίας της άγριας ζωής.
3. Να μάθουν βασικά μυθολογικά και ιστορικά στοιχεία για τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους.
4. Να προβληματιστούν σχετικά με τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης των νησιών του Αιγαίου στην ανάπτυξη και διάδοση του πολιτισμού τόσο στην αρχαιότητα όσο και σήμερα.
5. Να γνωρίσουν τη ζωή στις αρχαίες Κυκλάδες, τη σχέση των Κυκλαδιτών με τους Μινωίτες (Κρήτη), τις εμπορικές συναλλαγές τους με άλλους τόπους αλλά και βασικά στοιχεία από τον κυκλαδικό πολιτισμό (επιρροές που δέχτηκε και που άσκησε σε άλλους πολιτισμούς).
6. Να αντιληφθούν ότι τα αρχαιολογικά ευρήματα από τις Κυκλάδες προσέφεραν σημαντικές πληροφορίες για την καθημερινή ζωή και τον πολιτισμό των κατοίκων των νησιών.
7. Να μάθουν για την ιστορία και τον πολιτισμό των αρχαίων Δωδεκανήσων (με έμφαση στην Ρόδο), των νησιών του Αργοσαρωνικού (Αίγινα, Σπέτσες, Πόρος), των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και των Σποράδων.
8. Να αναγνωρίσουν τα νησιά του Αιγαίου ως πατρίδα σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος και της επιστήμης.
9. Να γνωρίσουν την ιστορία των νησιών του Αιγαίου κατά τη βυζαντινή περίοδο.
10. Να κατανοήσουν την επίδραση της Φραγκοκρατίας στα νησιά του Αιγαίου, (με έμφαση στην αρχαιτεκτονική).
11. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους των νησιών και άλλους λαούς (Αραβες, Φράγκους κ.ά.).
12. Να διαμορφώσουν άποψη για το πρόβλημα της πειρατείας στη Μεσόγειο και τον τρόπο με τον οποίο έπληξε τα νησιά του Αιγαίου και τους κατοίκους τους.
13. Να κατανοήσουν την ανάγκη για επικοινωνία και συγκοινωνία των ανθρώπων της εποχής και να αναζητήσουν ομοιότητες και διαφορές με τη σημερινή εποχή.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «νησιά Αιγαίου» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ταξιδεύοντας στα νησιά του Αιγαίου: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον των νησιών του Αιγαίου Πελάγους.

Ελάτε να τραγουδήσουμε: Η Φραγκοσυριανή (τραγούδι του Μ. Βαμβακάρη). Φωτογραφικά στιγμιότυπα από τα νησιά του Αιγαίου.

Γύρω γύρω όλοι... και στη μέση οι Κυκλάδες: Η Δήλος στην αρχαιότητα ως οικονομικό και κοινωνικό κέντρο.

«Σαν ηφαιστείο που ξυπνά...»: Η ιστορία της Θήρας με έμφαση στο ρόλο του ηφαιστείου. Η σημερινή Σαντορίνη, φυσικές ομορφιές και ιστορικά μνημεία.

Η αρχαία Θήρα: Οι αρχαιολογικές ανασκαφές στο νησί. Μνημεία του κυκλαδικού πολιτισμού.

Τολμηροί ναυτικοί και ψαράδες: Οικονομική και ναυτική-εμπορική δραστηριότητα των κατοίκων των Κυκλάδων κατά την αρχαιότητα. Φωτογραφικό υλικό με σχετικές τοιχογραφίες.

Πέτρινα χαμόγελα: Έργα αρχαίων καλλιτεχνών που υποδηλώνουν την ανάπτυξη της τέχνης και της μουσικής. Η σύγχρονη Σέριφος.

Εργαλεία που κάνουν θαύματα: Η κατασκευή εργαλείων για προσωπική-καθημερινή και καλλιτεχνική χρήση. Η σημερινή Πάρος και οι ομορφιές της.

Τα μαργαριτάρια του Αιγαίου: Στοιχεία από τη Μυθολογία και την ιστορία της Ρόδου, της Καλύμνου, της Χάλκης, της Καρπάθου, της Πάμμου, της Αστυπάλαιας και της Νίσυρου.

Η αρχαία Ρόδος: Η ιστορία του νησιού της Ρόδου. Οι σημαντικότερες πόλεις και η ίδρυση της αρχαίας Ρόδου. Ο Κολοσσός της Ρόδου.

Το νησί του Ιπποκράτη: Η μορφή του Ιπποκράτη και η συμβολή του στη θεμελίωση της ιατρικής επιστήμης.

Ταξίδι στον Αργοσαρωνικό: Στοιχεία από τη μυθολογία και την ιστορία των νησιών του Αργοσαρωνικού (Αίγινα, Πόρος, Σπέτσες, Ύδρα, Σαλαμίνα).

Νησιά μεγάλων ποιητών: Η Λέσβος γενέτειρα του Αλκαίου, της Σαπφούς, του Αρίωνα και του Τέρπανδρου. Η Χίος, το νησί του Ομήρου.

Μπαλκόνι στο Αιγαίο: Βασικά στοιχεία από την ιστορία των Σποράδων.

Τα φράγκικα καστέλια: Τα νησιά του Αιγαίου στην κατοχή των Φράγκων. Αρχιτεκτονικά μνημεία της Σαντορίνης από τη βυζαντινή και τη φράγκικη περίοδο.

Ο χορός των ανεμόμυλων: Οι Ανεμόμυλοι, χαρακτηριστικό οικοδόμημα των Κυκλάδων. Το νησί της Λέρου.

Στα παλάτια των ιπποτών: Οι ιππότες του τάγματος του Αγίου Ιωάννη στη Ρόδο. Το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου.

Οι πειρατές στα νησιά: Το φαινόμενο της πειρατείας στα νησιά του Αιγαίου. Τα νησιά της Σκιάθου και της Αμοργού σήμερα.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη των

νησιών του Αιγαίου Πελάγους και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Γύρω γύρω όλοι... και στη μέση οι Κυκλάδες:

Αν υπάρχει δυνατότητα ο εκπαιδευτικός αναζητεί τα συγκεκριμένα παραδοσιακά τραγούδια.

Τολμηροί ναυτικοί και ψαράδες:

Η λέξη «νηοπομπή» αναφέρεται σε «ομάδα εμπορικών πλοίων που σε καιρό πολέμου πλέουν με συνοδεία πολεμικών πλοίων, για λόγους προστασίας».

Η αρχαία Ρόδος:

Οι μαθητές φαντάζονται σε τι μπορεί να χρησίμευε το αγγείο. Για παράδειγμα για την αποθήκευση κρασιού, νερού, τροφίμων ή και για διακόσμηση.

Ταξίδι στον Αργοσαρωνικό:

Στην πρώτη δραστηριότητα πιθανόν η χελώνα στο νόμισμα της Αίγινας συνδέεται με την ύπαρξη της θαλάσσιας χελώνας στο νησί.

Στη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές παραπέμπονται στην ενότητα της Πελοποννήσου: *Οι Σπαρτιάτες εναντίον των Περσών* και στην ενότητα της Στερεάς Ελλάδας: *Γη και ύδωρ*.

Νησιά μεγάλων ποιητών:

Στη δεύτερη δραστηριότητα το ποίημα της Σαπφούς μας μιλάει για τη διαχρονική αξία της εσωτερικής ομορφιάς, δηλαδή του ψυχικού κόσμου του ανθρώπου.

Μπαλκόνι στο Αιγαίο:

Οι μαθητές, όπως και προηγουμένως, παραπέμπονται στην ενότητα της Πελο-

ποννήσου: *Οι Σπαρτιάτες εναντίον των Περσών* και στην ενότητα της Στερεάς Ελλάδας: *Γη και ύδωρ*.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Ο ποιητής του Αιγαίου

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν πληροφορίες και ποιήματα του ποιητή του Αιγαίου, Οδυσσέα Ελύτη. Αναζητούν ποιήματά του που αναφέρονται στο Αιγαίο και μαζί με φωτογραφικό ή άλλο υλικό, οργανώνουν μια ποιητική έκθεση στην τάξη, όπου καλούν όλους τους μαθητές του σχολείου να συμμετάσχουν.

Ο χορός των ανεμόμυλων

Με τη χρήση χρωματιστού χαρτονιού, οι μαθητές επιχειρούν να κατασκευάσουν ανεμόμυλους σε σχήμα και τεχνική που αυτοί θα επιλέξουν. Στη συνέχεια, οι μαθητές βγάζουν τους ανεμόμυλους τους στην αυλή του σχολείου και διαγωνίζονται για το ποιος έχει φτιάξει τον καλύτερο.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Νησιά Αιγαίου» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τα νησιά του Αιγαίου και τις κυριότερες πόλεις τους.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με τις φυσικές ομορφιές, τη βιοποικιλότητα αλλά και την ιδιαίτερη λαϊκή κληρονομιά των νησιών του Αιγαίου.
- > Αναγνωρίζουν τα νησιά του Αιγαίου ως πατρίδα σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος και της επιστήμης.
- > Έχουν κατανοήσει την ανάγκη για επικοινωνία και συγκοινωνία των ανθρώπων της εποχής, καθώς και το σπουδαίο ρόλο των νησιών του Αιγαίου ως σταυροδρόμι πολιτισμών.

9. Ιστορία και Πολιτισμός της Κρήτης

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την Κρήτη, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το γεωγραφικό διαμέρισμα «Κρήτη», τους νομούς και τις κυριότερες πόλεις, αλλά και τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες του νησιού.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην πλούσια βιοποικιλότητα που παρατηρείται σήμερα στο νησί της Κρήτης.
3. Να γνωρίσουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με την πολιτιστική εξέλιξη του νησιού.
4. Να γνωρίσουν την Κρήτη των προϊστορικών και των πρώιμων ιστορικών χρόνων.
5. Να κατανοήσουν τη σημασία του Μινωικού πολιτισμού και των αρχαιολογικών ανακαλύψεων που ήρθαν στο φως για την παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά.
6. Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης του νησιού καθώς και τους λόγους για τους οποίους η Κρήτη βρίσκεται στο επίκεντρο της ιστορίας του ελληνισμού.
7. Να έρθουν σε γόνιμη επαφή με την Κρήτη των βυζαντινών χρόνων, συνδέοντάς την με την ευρύτερη βυζαντινή ιστορία.
8. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους της Κρήτης και άλλους λαούς (Άραβες, Ενετούς).
9. Να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική παράδοση, τον λαϊκό πολιτισμό, την εκπαίδευση και την έρευνα στην Κρήτη του σήμερα.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Κρήτη» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ταξιδεύοντας στην Κρήτη: Εισαγωγή - γνωριμία των μαθητών με την πολιτιστική παράδοση και το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης.

Από τα σπήλαια στους πρώτους οικισμούς: Πληροφορίες για τη ζωή στην νεολιθική Κρήτη. Αναφορά στα σπήλαια του νησιού και σύνδεσή τους με τη μυθολογία και τη θρησκευτικότητα των κατοίκων του.

Η Μινωική Κρήτη: Ο Μινωικός πολιτισμός και τα ανάκτορα στη Κνωσό, στη Φαιστό, στα Μάλια και στη Ζάκρο.

Κεραμική και τεχνολογία: Η τεχνολογία της εποχής στην κατασκευή αγγείων, εργαλείων, κοσμημάτων κλπ. Ιστορικά μνημεία στο σύγχρονο Ηράκλειο.

Θρησκεία και εμπόριο: Η δομή της κοινωνίας και η θρησκευτικότητα των Μινωικών. Ιερά σύμβολα και ο ρόλος της γυναίκας.

Σχέδια, γράμματα και εικόνες: Οι Γραμμικές γραφές Α' και Β' και η τεχνική των τοιχογραφιών στη Μινωική Κρήτη.

Οι Αχαιοί στην Κρήτη: Η ιστορική παρουσία και ο πολιτισμός των Αχαιών στη μεγαλόνησο. Η πόλη των Χανίων και του Αγίου Νικολάου. Ιστορικότητα και μνημεία.

Οι Δωριείς στην Κρήτη: Η έλευση και η εγκατάσταση των Δωριέων στην Κρήτη. Η οργάνωση των Δωρικών πόλεων και η εκπαίδευση των νέων. Η ιστορία της πόλης του Ρεθύμνου.

Οι Ρωμαίοι στην Κρήτη: Η κατάκτηση της Κρήτης από τους Ρωμαίους. Ο πολιτισμός των κρητικών πόλεων κατά τη ρωμαϊκή περίοδο. Η διάδοση του Χριστιανισμού στο νησί.

Η Κρήτη βυζαντινή επαρχία: Η διοικητική και εκκλησιαστική οργάνωση της Κρήτης κατά τη βυζαντινή περίοδο. Η κατάκτηση του νησιού από τους Άραβες.

Η απελευθέρωση της Κρήτης από τους Άραβες: Ο Νικηφόρος Φωκάς απελευθερώνει την Κρήτη από τους Άραβες.

Το βασίλειο της Κρήτης: Η περίοδος της ενετοκρατίας στην Κρήτη. Η διοικητική οργάνωση και οι σχέσεις του πληθυσμού με τους κατακτητές. Στοιχεία από την ιστορία και τον πολιτισμό των πόλεων του νησιού.

Ο πολιτισμός ανθίζει: Ο πολιτισμός κατά την περίοδο της ενετοκρατίας στην Κρήτη. Μορφές και εκπρόσωποι των γραμμάτων και των τεχνών.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Κρήτης και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
 - Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
 - Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
 - Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.
-

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)***Θρησκεία και εμπόριο:***

Σχετικά με την τρίτη δραστηριότητα παριστάνεται η πομπή μιας θυσίας.

Σχέδια, γράμματα και εικόνες:

Στην πρώτη δραστηριότητα τα «ταυροκαθάψια» συσχετίζονται με τις σημερινές ταυρομαχίες. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού προτείνεται να ακολουθήσει σύγκριση.

Οι Δωριείς στην Κρήτη:

Αναφορικά στην πρώτη δραστηριότητα, οι Πόντιοι είναι εκείνοι που χορεύουν σήμερα τον «Πυρρίχιο» χορό.

Στη δεύτερη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει ότι οι Κρήτες πολίτες ονομάζονταν «δρομείς» επειδή ο αθλητισμός ήταν προνόμιο μόνο των ελεύθερων πολιτών.

Οι Ρωμαίοι στην Κρήτη:

Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα, η Εκκλησία της Κρήτης ονομάζεται «Αποστολική» γιατί ιδρύθηκε από τους Αποστόλους Παύλο και Τίτο.

Στην τρίτη δραστηριότητα η λέξη «κοσμοπολιτισμός» αναφέρεται στον τρόπο ζωής και σκέψης, που χαρακτηρίζεται από τα συχνά ταξίδια στις μοντέρνες μεγαλουπόλεις και από την άνετη προσαρμογή σε διαφορετικές κάθε φορά νοοτροπίες, αντιλήψεις και συνήθειες.

Η Κρήτη βυζαντινή επαρχία:

Οι Άραβες επέλεξαν την Κρήτη και τον Χάνδακα γιατί βρίσκεται στο κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου και η θέση αυτή χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντική από γεωγραφικής άποψης.

Η απελευθέρωση της Κρήτης από τους Άραβες:

Ο Νικηφόρος Φωκάς εγκατέστησε αποίκους για να τονώσει το χριστιανικό πληθυσμό και για να ελέγχει το νησί.

Το βασίλειο της Κρήτης:

Ο Χάνδακας ήταν η πιο σημαντική πόλη των Βενετών στην Ανατολή, εφάμιλλη της Βενετίας.

Ο πολιτισμός ανθίζει:

Η πολιτιστική άνθιση οφείλεται στην ανάπτυξη του μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του νησιού.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Ήθη και έθιμα της Κρήτης

Οι μαθητές αναζητούν στην παροιμία άτομα που κατάγονται από την Κρήτη και καταγράφουν ήθη και έθιμα του νησιού. Στη συνέχεια αναζητούν τις ρίζες του κάθε εθίμου και τις ομοιότητες που πιθανόν να έχει με έθιμα άλλων περιοχών της Ελλάδας ή ακόμα και της περιοχής που ζουν.

Μαντινάδες και κοπέλια

Οι μαθητές διαγωνίζονται στην κατασκευή μαντινάδων (τετράστιχων με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία) με θέματα που ορίζει ο εκπαιδευτικός. Στην συνέχεια οι μαθητές ψηφίζουν και αναδεικνύεται ο «Μαντιναδόλογος» της τάξης.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Κρήτη» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τους νομούς της Κρήτης και τις σημαντικότερες πόλεις του νησιού.
- > Αναφέρουν σημαντικές πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαστάσεις της ιστορικής εξέλιξης της Κρήτης.
- > Αναγνωρίζουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με την πολιτιστική εξέλιξη του νησιού και την ευρύτερη μυθολογική και πολιτιστική παράδοση της Ελλάδας.
- > Ερμηνεύουν τη σημασία του Μινωικού πολιτισμού και των αρχαιολογικών ανακαλύψεων που ήρθαν στο φως για την ελληνική και παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά.
- > Αναλύουν τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης του νησιού καθώς και τους λόγους για τους οποίους η Κρήτη βρίσκεται στο επίκεντρο της ιστορίας του ελληνισμού.

10. Ιστορία και Πολιτισμός της Κύπρου

A. Σκοπός

Οι μαθητές, μέσω του ιστορικού λόγου, να έρθουν σε επαφή με αντιπροσωπευτικά γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και διαπολιτισμικά παραδείγματα από την Κύπρο, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με το νησί της Κύπρου και να γνωρίσουν βασικά στοιχεία της ιστορίας του νησιού.
2. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στις φυσικές ομορφιές που παρατηρούνται σήμερα στην Κύπρο, αλλά και να μάθουν πληροφορίες για τις βασικότερες αρχαιολογικές τοποθεσίες του νησιού.
3. Να γνωρίσουν βασικά μυθολογικά επεισόδια και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται με τη Κύπρο και τον πολιτισμό της.
4. Να έρθουν σε επαφή με την Κύπρο των προϊστορικών και αρχαίων χρόνων.
5. Να προβληματιστούν σχετικά με τη σπουδαιότητα που είχε η γεωγραφική θέση της Κύπρου από την αρχαιότητα έως και σήμερα.
6. Να κατανοήσουν τη διάθεση των Κυπρίων για επικοινωνία και εμπορικές συναλλαγές με γειτονικούς λαούς της περιόδου.
7. Να γνωρίσουν την Κύπρο των βυζαντινών χρόνων, συνδέοντάς την με την ευρύτερη βυζαντινή ιστορία.
8. Να αναζητήσουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους της Κύπρου και σε άλλους λαούς (Φοίνικες, Αιγυπτίους, Φράγκους κ.ά.).

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Κρήτη» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Φτάνοντας στον τελευταίο σταθμό: Γεωγραφικό και φυσικό περιβάλλον της Κύπρου.

Η Κύπρος χτες και σήμερα: Πληροφορίες για την οικονομία του νησιού και δημογραφικά στοιχεία. Σύντομη αναφορά στην πρόσφατη κυπριακή ιστορία. Τουρκική εισβολή – μετανάστευση στο εξωτερικό.

Άνθρωπος και περιβάλλον: Στοιχεία για τη Νεολιθική περίοδο της Κύπρου και το φυσικό περιβάλλον κατά την περίοδο εκείνη.

Ο αρχαιότερος οικισμός της Κύπρου: Καθημερινή ζωή, συνήθειες, πολιτισμός και θρησκευτικότητα των κατοίκων του αρχαιότερου οικισμού της Κύπρου, της Χοιροκοιτίας.

Κύπρος και μινωική Κρήτη: Οικονομικές, εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις των κατοίκων της Κύπρου με τους λαούς της ανατολικής Μεσογείου. Έμφαση στη σχέση Κύπρου – Κρήτης.

Οι Μυκηναϊοί στην Κύπρο: Η εγκατάσταση των Μυκηναίων στην Κύπρο και οι πολιτισμικές ανταλλαγές με τους κατοίκους του νησιού. Η Λευκωσία, τα μουσεία και τα ιστορικά της μνημεία.

Στην Πέτρα του Ρωμιού: Η θρησκεία στην αρχαία Κύπρο και ο κεντρικός ρόλος της λατρείας της Αφροδίτης.

Η Κύπρος και οι γειτονικοί της λαοί: Οι σχέσεις των κατοίκων του νησιού με τους Φοίνικες, τους Ασσύριους και τους Πέρσες. Η μορφή του ποιητή Στασινού, του νομοθέτη Σόλωνα αλλά και του βασιλιά της Σαλαμίνας Ευαγόρα που προσπάθησε να απελευθερώσει το νησί από τους Πέρσες. Γνωριμία με την ενάλια αρχαιολογία.

Ο Ζήνων και η... Αρετή: Η Κύπρος κατά την περίοδο του Μεγάλου Αλεξάνδρου και κατά την ελληνιστική εποχή. Η μορφή του Ζήνωνα, του ιδρυτή της φιλοσοφικής σχολής των Στωικών.

Οι Ρωμαίοι στην Κύπρο: Πληροφορίες για τη ρωμαϊκή περίοδο του νησιού. Ιστορικά μνημεία και μουσεία της σύγχρονη πόλη της Λεμεσού.

Ο Χριστιανισμός στην Κύπρο: Η διάδοση του Χριστιανισμού στο νησί και η ζωή των πρώτων Χριστιανών.

Η Κύπρος στη βυζαντινή αυτοκρατορία: Η διοικητική οργάνωση και οι συνθήκες ζωής στη βυζαντινή Κύπρο. Η αντίσταση ενάντια στις αραβικές επιδρομές.

Οι Φράγκοι στην Κύπρο: Η εποχή των Σταυροφοριών και η φράγκη κυριαρχία στο νησί της Κύπρου. Η φεουδαρχική οργάνωση και η οικονομία του νησιού. Δείγματα ζωγραφικής και αρχιτεκτονικής από τη βυζαντινή και τη φράγκικη περίοδο.

Και η ιστορία έχει τις γέυσεις της. «Οι πρώτοι οίνον ποιόντες»: Η ιστορία του κρασιού και η τέχνη της οινοποιίας στην Κύπρο.

Περπατώ στους δρόμους της ιστορίας... και ξαναθυμάμαι: Με βάση το χάρτη της Κύπρου και την επιλεγμένη ιστορική μαρτυρία προάγεται συζήτηση και σύνθεση των σχετικών ιστορικών γνώσεων.

4. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).

- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Ο αρχαιότερος οικισμός της Κύπρου:

Οι άνθρωποι έχτιζαν τους οικισμούς τους σε λόφους για να προστατεύονται από τους εχθρούς και κοντά σε ποταμούς για να έχουν πόσιμο νερό.

Οι Μυκηναϊοί στην Κύπρο:

Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές παραπέμπονται στην ενότητα της Πελοποννήσου: *Οι πολύχρυσες Μυκήνες*.

Η Κύπρος και οι γειτονικοί της λαοί:

Στην πρώτη δραστηριότητα μπορούν να αναφερθούν τα Ομηρικά Έπη.

Στη δεύτερη δραστηριότητα, οι μαθητές στην ενότητα της Στερεάς Ελλάδας: *Η «Μητέρα» της δημοκρατίας...*

Στην τέταρτη δραστηριότητα οι μαθητές μπορούν να ανακαλέσουν πληροφορίες από τις ενότητες της Πελοποννήσου: *Οι Σπαρτιάτες εναντίον των Περσών* και της Στερεάς Ελλάδας: *Γη και ύδωρ*.

Ο Ζήνων και η... Αρετή:

Στην πρώτη δραστηριότητα τα παιδιά παραπέμπονται στο «Πλάνο ταξιδιού» στο τέλος του βιβλίου.

Ο Χριστιανισμός στην Κύπρο:

Η πρώτη δραστηριότητα γίνεται αφορμή για συζήτηση στην τάξη για το θέμα της θρησκευτικής ελευθερίας.

Η Κύπρος στη βυζαντινή αυτοκρατορία:

Ο Νικηφόρος Φωκάς απελευθέρωσε επίσης την Κρήτη.

Οι Φράγκοι στην Κύπρο:

Στη δεύτερη δραστηριότητα, η λέξη «φεουδάρχες» αναφέρεται στους ηγεμόνες που κατείχαν μεγάλες εκτάσεις γης.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Τέχνη και πολιτισμός στην Κύπρο

Οι μαθητές αναζητούν στοιχεία τέχνης και πολιτισμού της Κύπρου. Βρίσκουν πληροφορίες για Κύπριους λογοτέχνες, ποιητές και ζωγράφους και φέρνουν έργα τους στην τάξη. Επίσης αναζητούν από άτομα της παροικίας που κατάγονται από την Κύπρο στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού του νησιού.

Κύπρος - Κρήτη

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη Κύπρο και την Κρήτη κατά τα αρχαία και βυζαντινά χρόνια. Συντάσσουν ένα κατάλογο με τα κοινά στοιχεία των δύο νησιών.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Κύπρος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν την Κύπρο και τις σημαντικότερες πόλεις του νησιού.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με τα βασικά οικολογικά στοιχεία και τις φυσικές ομορφιές που παρατηρούνται σήμερα στην Κύπρο.
- > Προβληματίζονται σχετικά με τη σπουδαιότητα που έχει η γεωγραφική θέση της Κύπρου, καθώς και με το ρόλο του νησιού στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.
- > Αναγνωρίζουν κοινούς δεσμούς και στοιχεία πολιτιστικής επικοινωνίας ανάμεσα στους κατοίκους της Κύπρου και σε άλλους λαούς (Φοίνικες, Αιγυπτίους, Φράγκους κ.ά.).

3. 2. Στοιχεία Ιστορίας και Πολιτισμού Ιστοριοδρομίες 2 - Νεότερα Χρόνια Ανάλυση Ενοτίτων

1. Ιστορία και πολιτισμός της Θράκης

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Θράκης.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να μάθουν στοιχεία για την ίδρυση και τη δράση της Φιλικής Εταιρείας συνδέοντάς την με τους κατοίκους της Θράκης.
2. Να γνωρίσουν τις συνθήκες (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές κ.α.) που επικρατούσαν στη Θράκη κατά την Οθωμανική κυριαρχία.
3. Να μάθουν τους λόγους για τους οποίους η Θράκη βρίσκεται στο επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων στις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα (Συνθήκη Σεβρών, Μικρασιατική Καταστροφή, Συνθήκη Λωζάνης).
4. Να κρίνουν και να συγκρίνουν τα φαινόμενα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών και της υποχρεωτικής μετακίνησης πληθυσμών.
5. Να γνωρίσουν την Θράκη στη δύσκολη περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.
6. Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στο μεγάλο μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του 1960.
7. Να γνωρίσουν την σύγχρονη οικονομική και κοινωνική εικόνα της Θράκης καθώς και τη σύνθεση του πληθυσμού της.
8. Να αναγνωρίσουν σχέσεις ανάμεσα στο σύγχρονο και τον αρχαίο πολιτισμό των κατοίκων της Θράκης.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Θράκη» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας και η επανάσταση στη Μολδοβλαχία: Γνωριμία των μαθητών με την ίδρυση και τη δράση της Φιλικής Εταιρείας. Σύνδεση και συμμετοχή των ανθρώπων της Θράκης στη μυστική οργάνωση.

Η Θράκη τον 19^ο αιώνα: Η πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση της Θράκης κατά τον 19^ο αιώνα.

Οι παιδικές αναμνήσεις ενός ποιητή: Η κοινωνική, η εκπαιδευτική και η ιδεολογική πραγματικότητα που επικρατούσε στη Θράκη στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20ου αιώνα μέσα από τις αναμνήσεις του ποιητή Κώστα Βάρναλη.

Ένα πολυπολιτισμικό κοινοβούλιο: Η δυτική Θράκη και ένα μεγάλο μέρος της ανατολικής Θράκης περιέρχονται στην Ελλάδα. Το παράδειγμα της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης και εκπροσώπησης στις εκλογές του 1920.

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή: Η κατάσταση που διαμορφώνεται στη Θράκη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τη συνθήκη της Λοζάννης. Το πολιτικοκοινωνικό φαινόμενο της μετακίνησης πληθυσμών.

Αντίσταση στο φασιστικό άξονα: Η Θράκη κατά τα χρόνια της Γερμανικής κατοχής. Η αντίσταση του Θρακικού πληθυσμού και η τύχη της περιοχής κατά τα χρόνια 1941-1944.

Μετανάστες από τη Θράκη: Πληροφορίες για την σημερινή κοινωνικοοικονομική κατάσταση της περιοχής της Θράκης. Το φαινόμενο της μετανάστευσης στην δεκαετία του 1960.

Ο πολιτισμός στη Θράκη: Η σύνθεση του πληθυσμού και τα πολιτισμικά στοιχεία της σύγχρονης Θράκης. Το παράδειγμα της γιορτής της μαμής.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή:

Η υλοποίηση της δραστηριότητας προτείνεται να στηριχθεί στη συλλογή πρωτογενών αυθεντικών πηγών, είτε γραπτού υλικού (ημερολόγια, γράμματα, κ.ά.), είτε προφορικών μαρτυριών με τη μορφή συνεντεύξεων. Αυτό αναμένεται να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές για περαιτέρω αναζήτηση ιστορικών στοιχείων στα πλαίσια του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Προτείνεται επίσης η έκθεση του υλικού στην τάξη ή σε χώρο του σχολείου.

Μετανάστες από τη Θράκη:

Στην πρώτη δραστηριότητα στόχος του εκπαιδευτικού είναι να βοηθήσει τους μαθητές να αναζητήσουν μια τοπική επιχείρηση, που κατά προτίμηση ανήκει σε

κάποιον Έλληνα μετανάστη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η «μελέτη» της οργάνωσης της επιχείρησης, τα προβλήματα που αντιμετώπισε ο ιδιοκτήτης αλλά και τους τρόπους που χρησιμοποίησε για την επίλυσή τους.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η Θράκη του 19^{ου} αιώνα:

Αναζητείστε σε βιβλία, περιοδικά, εγκυκλοπαίδειες ή ηλεκτρονικά μέσα άλλες περιόδους κατά τις οποίες «συναντώνται» η ελληνική με την βουλγαρική ιστορία. Στη συνέχεια παρουσιάστε στην τάξη τα αποτελέσματα της έρευνάς σας.

Οι παιδικές αναμνήσεις ενός ποιητή:

Οι μαθητές χωρίζονται σε δυο ομάδες εργασίας. Η πρώτη συγκεντρώνει πληροφορίες για τη ζωή του ποιητή Κώστα Βάρναλη και η δεύτερη για το έργο του. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας των ομάδων στην τάξη ολοκληρώνεται με την απαγγελία και την ερμηνεία ορισμένων ποιημάτων του.

Ο πολιτισμός στη Θράκη:

Οι μαθητές αναζητούν, με τη βοήθεια των μεγαλύτερων σε ηλικία μεταναστών της περιοχής τους, αντίστοιχες με την «γιορτή της μαμής» εκδηλώσεις που συναντώνται ακόμη και σήμερα στις περιοχές της Ελλάδας και στον ελληνισμό του εξωτερικού. Ακολουθεί η παρουσίαση και η σύγκριση των αποτελεσμάτων στην τάξη.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Θράκη» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Μαθαίνουν καλύτερα τα γεωγραφικά γνωρίσματα της περιοχής καθώς και τοποθεσίες όπου διαδραματίστηκαν σημαντικά ιστορικά φαινόμενα ή γεγονότα.
- > Αποκτούν μια αρχική γνώση των συνθηκών που κυριαρχούσαν στην Θράκη κατά την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι σε καιρία ζητήματα που απασχόλησαν την περιοχή, όπως, οι αγώνες για την ελευθερία, η μετανάστευση, η παιδεία, και άλλα συναφή.
- > Γνωρίζουν και κρίνουν τους λόγους για τους οποίους η Θράκη βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα.
- > Μαθαίνουν πως η Θράκη ήταν και είναι ένα παράδειγμα πολυπολιτισμικής κοινωνίας και κρίνουν το φαινόμενο.
- > Γνωρίζουν την κατάσταση της περιοχής κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
- > Σχηματίζουν μια εικόνα για τη σύγχρονη Θράκη και αναγνωρίζουν στοιχεία που συνδέουν τον αρχαίο και το σύγχρονο πολιτισμό.

2. Ιστορία και Πολιτισμός της Μακεδονίας

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Μακεδονίας.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να μάθουν, συγκρίνοντας τα μεταναστευτικά κύματα του 18^{ου} και του 20ου αιώνα, ποιες είναι οι πιθανές αιτίες ενός μεταναστευτικού ρεύματος και ποιες οι δράσεις των Ελλήνων μεταναστών στις νέες τους πατρίδες.
2. Να γνωρίσουν ποια ήταν η κατάσταση της παιδείας στην Μακεδονία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ποια σχολεία υπήρχαν και πως μάθαιναν τα παιδιά γράμματα.
3. Να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό και την τέχνη που αναπτύχθηκε στην Μακεδονία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.
4. Να γνωρίσουν τους αγώνες των Μακεδόνων για την ελευθερία τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά την επανάσταση του 1821.
5. Να αξιολογήσουν το κίνημα του εθελοντισμού, τη συνεισφορά των γυναικών και τη συμβολή του Παύλου Μελά στο Μακεδονικό αγώνα για την ένωση με την Ελλάδα.
6. Να μάθουν στοιχεία για τον Α' και τον Β' Βαλκανικό πόλεμο που οδήγησαν στην απελευθέρωση της Μακεδονίας.
7. Με αφορμή την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας και μέσα από επώνυμες μαρτυρίες, να ευαισθητοποιηθούν γύρω από τις σύμφορες και τα συναισθήματα που προκαλεί ο πόλεμος.
8. Να γνωρίσουν στοιχεία της ιστορίας του Ποντιακού ελληνισμού.
9. Να γνωρίσουν το πώς η Μικρασιατική Καταστροφή επηρέασε τη Μακεδονία αλλά και να πληροφορηθούν για το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930.
10. Να πληροφορηθούν για την τύχη της Ελλάδας και της Μακεδονίας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
11. Να κρίνουν και να προβληματιστούν σχετικά με το φαινόμενο της δίωξης και της εξόντωσης της εθνότητας των Εβραίων.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Μακεδονία» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Δρόμοι του εμπορίου: Γνωριμία των μαθητών με το μεταναστευτικό κύμα που παρατηρήθηκε στην Μακεδονία τον 18^ο αιώνα μέσω κυρίως της ανάπτυξης του εμπορίου.

«Γράμματα σπουδάμματα»: Πληροφορίες για την κατάσταση της παιδείας στην Μακεδονία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

«Σ'αυτό το σπίτι το ψηλό πέτρα να μη ραγίσει»: Στοιχεία του πολιτισμού και της τέχνης που αναπτύσσεται στην Μακεδονία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

«Επαναστάτες με αιτία» και...: Οι επαναστατικές δράσεις που σημειώθηκαν στην Μακεδονία παράλληλα με την επανάσταση του 1821 και οι κυριότεροι φορείς τους.

Ο μακεδονικός αγώνας: Οι προσπάθειες των Μακεδόνων για την απελευθέρωσή τους και την συνένωσή τους με την ελεύθερη Ελλάδα. Η συμβολή των γυναικών, των ελευθέρων Ελλήνων και του Παύλου Μελά στον αγώνα.

Πόλεμος και ειρήνη: Ο Α΄ και ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Τα αποτελέσματα και οι συνέπειες των δυο πολέμων για την Μακεδονία.

Ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας: Οι συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής για την Μακεδονία και η υπογραφή του Ελληνοτουρκικού συμφώνου φιλίας το 1930. Στοιχεία για τον Ελληνισμό του Πόντου.

Ο παραλογισμός του πολέμου: Η κατάσταση που διαμορφώνεται στη Μακεδονία στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Γερμανικής κατοχής. Η εξόστωση του Εβραϊκού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης.

Οι Έλληνες στον κόσμο: Η Μακεδονία και το μεταναστευτικό κύμα που παρατηρήθηκε στον ελληνικό χώρο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Γράμματα Σπουδάμματα:

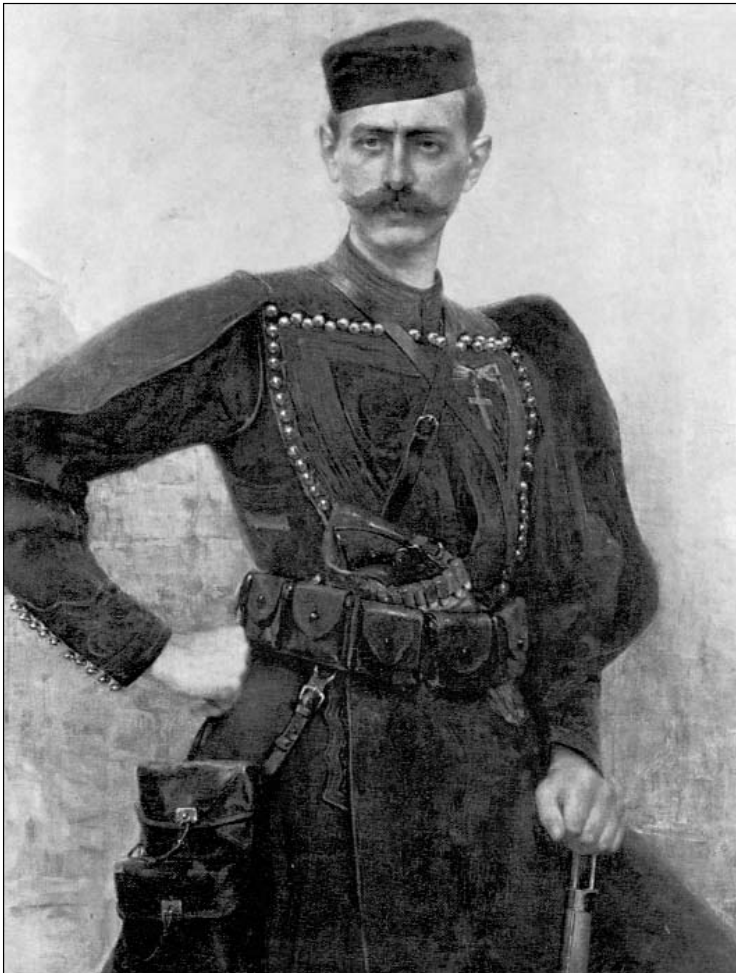
Για την κατασκευή της φυλλάδας απαιτείται η μια άκρη του χαρτιού να είναι κολλημένη στο κλαδί. Επίσης μπορεί να κολληθεί και η άλλη άκρη σε κλαδί και να τυλίγεται το χαρτί γύρω και από τα δύο κλαδιά, όπως ο αιγυπτιακός πάπυρος.

«Επαναστάτες με αιτία» και...ο Μακεδονικός Αγώνας:

Στη δεύτερη ενότητα οι μαθητές μπορούν να φτιάξουν ένα βιογραφικό άλμπουμ, αφιερωμένο στις γυναίκες που κατά καιρούς ξεχώρισαν για κατορθώματα ή επιτεύγματά τους.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Δρόμοι του εμπορίου: Η δραστηριότητα προτείνεται να οργανωθεί με βάση τις αρχές της εργασίας σε ομάδες. Ο εκπαιδευτικός χωρίζει σε ομάδες των 4-5 ατόμων τους μαθητές, ενημερώνει τις ομάδες για το περιεχόμενο και το σκοπό της

εργασίας και παρέχει την απαραίτητη βοήθεια όταν χρειαστεί. Στο τέλος, οι ομάδες ανακοινώνουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους και ακολουθεί συζήτηση.

Πόλεμος και Ειρήνη: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και –με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού- αναζητούν πληροφορίες για τις διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, σε σχέση και με το ρόλο των «Μεγάλων Δυνάμεων» και της διεθνούς διπλωματίας. Κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει την έρευνα ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος π.χ. 2 δεκαετιών, ενώ και το Internet μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο. Η προέλευση και το περιεχόμενο των πληροφοριών καλό θα ήταν να είναι πλουραλιστικό. Έπειτα οι ομάδες ανακοινώνουν τα αποτελέσματά τους στην τάξη, διατυπώνουν κρίσεις και συμπεράσματα και συζητούν για την σημερινή κατάσταση.

Στ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Μακεδονία» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Με βάση τα ιστορικά φαινόμενα και γεγονότα γνωρίζουν την περιοχή της Μακεδονίας και τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής.
- > Μαθαίνουν για τους αγώνες για την ένωση της Μακεδονίας με την Ελλάδα από την επανάσταση του 1821 μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους και την απελευθέρωσή της.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι σε ζητήματα της καθημερινής ζωής όπως ο ρόλος της τυπογραφίας, η καθημερινότητα του μαθητή στο σχολείο κλπ.
- > Μαθαίνουν και αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της ιδιαίτερης παράδοσης της περιοχής.
- > Διευρύνουν τις γνώσεις τους για το φαινόμενο της μετανάστευσης μελετώντας το σε διαφορετικές περιπτώσεις και χρονικές περιόδους.
- > Γνωρίζουν και αξιολογούν τον Ποντιακό Ελληνισμό και κρίνουν το φαινόμενο της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών.
- > Προβληματίζονται γύρω από το φαινόμενο της γενοκτονίας.

3. Ιστορία και Πολιτισμός της Θεσσαλίας

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Θεσσαλίας.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να γνωρίζουν και να κρίνουν τις μορφές της τουρκικής διοίκησης για τους ελληνικούς πληθυσμούς κατά την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.
2. Να κατανοήσουν τη σημασία της παραχώρησης προνομίων σε ορισμένες ελληνικές περιοχές και να επιχειρηματολογήσουν πάνω στη συμβολή των περιοχών αυτών στην εθνική αφύπνιση και στη συνολικότερη πρόοδο των Ελλήνων.
3. Να μάθουν την ιστορία της εξέγερσης των Ορλωφικών και να προβληματιστούν γύρω από τις προθέσεις ξένων δυνάμεων για τα ζητήματα ενός άλλου έθνους.
4. Να γνωρίζουν και να εξηγήσουν την οικονομική και τη πολιτιστική άνοδο των Θεσσαλών παρά την δημογραφική και πληθυσμιακή κάμψη που παρατηρήθηκε μετά τα Ορλωφικά.
5. Να έρθουν σε επαφή με την ιστορία του χωριού των Αμπελακίων το οποίο υπήρξε πρότυπο κοινωνικής, οικονομικής και εκπαιδευτικής οργάνωσης παρά την τουρκική κατοχή.
6. Να γνωρίζουν και να κρίνουν τις ιδέες και τη πορεία του Ρήγα Βελεστινλή, ενός από τους πιο σημαντικούς πνευματικούς ανθρώπους της προεπαναστατικής περιόδου.
7. Με αφορμή το όραμα του Ρήγα για τα Βαλκάνια να προβληματιστούν και να ευαισθητοποιηθούν γύρω από το θέμα της ειρηνικής συνύπαρξης διαφορετικών λαών, θρησκειών και εθνοτήτων.
8. Να γνωρίζουν τα κυριότερα ιστορικά - πολεμικά επεισόδια που συνέβησαν στη Θεσσαλία από την επανάσταση του 1821 ως την συνένωση με την Ελλάδα.
9. Να γνωρίζουν ιστορικά την περίοδο της απελευθέρωσης της Θεσσαλίας από τους Τούρκους και να αναγνωρίσουν τη δύναμη της διπλωματίας στην πολιτική και στρατιωτική σκηνή.
10. Να μάθουν την ιστορία του σημαντικότερου ίσως κοινωνικού αγώνα στην σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας. Την εξέγερση των αγροτών της Θεσσαλίας εναντίον των μεγάλων γαιοκτημόνων στις αρχές του 20ου αιώνα.
11. Να γίνουν γνώστες της σύγχρονης κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και πνευματικής κατάστασης της Θεσσαλίας και των κατοίκων της.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Θεσσαλία» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Δίψα για ελευθερία: Η Θεσσαλία στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Οι δυσκολίες και τα προνόμια κατοίκων και περιοχών. Η εξέγερση του Διονυσίου του Φιλόσοφου.

Συμφωνίες και προδοσίες: Τα Ορλοφικά και οι συνέπειές τους στους κατοίκους της Θεσσαλίας.

Αγώνας και ανάπτυξη: Η ανασύνταξη του ελληνικού στοιχείου στη Θεσσαλία μέσω της ανάπτυξης της βιοτεχνίας και του εμπορίου.

Μια «κοινή συντροφιά»: Τα Αμπελάκια υπόδειγμα ανάπτυξης. Ο συνεταιρισμός, το «Ελληνομουσείο» και το θέατρο.

«Σ' ανατολή και δύση και νότο και βοριά...»: Γνωριμία των μαθητών με τη ζωή, τις ιδέες, το έργο και το τέλος του Ρήγα Βελεστινλή.

Η Θεσσαλία επαναστατεί: Η συμμετοχή των Θεσσαλών στην επανάσταση του 1821 και οι μετέπειτα αγώνες τους για την ένωση με το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος.

Πολιτική και διπλωματία: Πληροφορίες για την επανάσταση του 1878 και για το ρόλο της διπλωματίας που οδήγησαν στη προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα το 1881. Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, η γερμανική κατοχή και ο εμφύλιος πόλεμος.

Η εξέγερση των αγροτών στο Κιλελέρ: Οι κοινωνικές αναταραχές των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Η δολοφονία του Μαρίνου Αντύπα και η εξέγερση των αγροτών στο Κιλελέρ.

Το γυναικείο κίνημα: Η ιστορία του γυναικείου κινήματος και η εξέλιξη της θέσης της γυναίκας στην κοινωνία από την επανάσταση του 1821 ως σήμερα.

Μισός αιώνας ελευθερίας και ανάπτυξης: Η σύγχρονη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα στη Θεσσαλία.

Η πνευματική ζωή στην Θεσσαλία: Ο ρόλος των εφημερίδων και του Πανεπιστημίου της Θεσσαλίας στην κοινωνική και πνευματική ζωή του τόπου.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενοτήτων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενοτήτων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.

- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Λίφα για την ελευθερία:

Στην πρώτη δραστηριότητα η έκφραση θέλει να τονίσει το γεγονός ότι σε περιόδους πολέμου, οι άμαχοι πληθυσμοί βρίσκονται στο επίκεντρο των στρατιωτικών γεγονότων και δέχονται τη βία και την καταπίεση των αντιμαχόμενων πλευρών.

«Σ' Ανατολή και Δύση, σε Νότο και Βοριά...»:

Στις δραστηριότητες της πρώτης ενότητας να επισημανθεί ο διαχρονικός και ο διεθνικός χαρακτήρας του έργου και των ιδεών του Ρήγα, που αφορούσε όχι μόνο τους Έλληνες αλλά και τους υπόλοιπους κατοίκους των Βαλκανίων και της Ευρώπης. Να σχολιαστεί το φαινόμενο της οικουμενικότητας – παγκοσμιοποίησης που ισχύει σήμερα.

Η Θεσσαλία επαναστατεί:

Στη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές μπορούν να πραγματοποιήσουν την εργασία τους με βάση το βιβλίο αλλά και άλλες πηγές (εγκυκλοπαίδειες, διαδικτυο, κ.ά.)

Πολιτική και διπλωματία:

Να σχολιαστεί ο ρόλος της διπλωματίας στην αποφυγή αλλά και έναρξη των πολεμικών συγκρούσεων. Να αναφερθεί η «προφητεία» του Κοσμά του Αιτωλού, που αφορούσε την επίλυση των «ζητημάτων» (σελ. 51).

Η πνευματική ζωή στη Θεσσαλία:

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα, οι μαθητές μπορούν να επισκεφτούν την ιστοσελίδα του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας (www.yperth.gr) και να μελετήσουν τους οδηγούς σπουδών των ελληνικών πανεπιστημίων.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η εξέγερση των αγροτών στο Κιλελέρ – Το γυναικείο κίνημα:

Με βάση τις πληροφορίες που δίνουν τα δυο κεφάλαια της ενότητας: Οι μαθήτριες της τάξης, υποδυόμενες μια εκπρόσωπο του γυναικείου κινήματος της εποχής, ετοιμάζουν ένα λόγο που απευθύνεται στο γυναικείο πληθυσμό της εποχής. Αντίστοιχα τα αγόρια της τάξης, μπαίνοντας στη θέση ενός αγρότη αγωνιστή της εποχής, ετοιμάζουν ένα λόγο που απευθύνεται στους Θεσσαλούς αγρότες της περιόδου της εξέγερσης του Κιλελέρ.

Αγώνας και ανάπτυξη – Μια «Κοινή Συντροφιά»:

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αφού επιλέξουν από μια πόλη ή ένα χωριό της Θεσσαλίας, αναλαμβάνουν να συγκεντρώσουν υλικό σχετικό με την αρχιτεκτονική τους, τον λαϊκό τους πολιτισμό κ.λπ.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Θεσσαλία» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τις σημαντικότερες πόλεις της περιοχής αλλά και τα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με αυτές.
- > Μαθαίνουν στοιχεία της κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής πραγματικότητας κατά την Οθωμανική κυριαρχία στη Θεσσαλία.
- > Γνωρίζουν τα κυριότερα στρατιωτικά επεισόδια που συνέβησαν στη Θεσσαλία κατά τη διάρκεια της κατοχής της από τους Τούρκους και μέχρι την απελευθέρωσή της.
- > Διευρύνουν τις γνώσεις τους και αξιολογούν την προσωπικότητα, το έργο και το όραμα ενός σπουδαίου πνευματικού ανθρώπου του νεότερου ελληνισμού, του Ρήγα Βελεστινλή.
- > Αναγνωρίζουν αλλά και προβληματίζονται για τη διπλωματία και την παρεμβατικότητα των μεγάλων δυνάμεων.
- > Γνωρίζουν την ιστορία και την αξία των κοινωνικών κινημάτων και των κοινωνικών αγώνων.
- > Αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης της Θεσσαλίας.
- > Έχουν έρθει σε επαφή και είναι σε θέση να εκτιμήσουν την ιστορική συνέχεια του πολιτισμού της Θεσσαλίας αλλά και τη σύγχρονη κοινωνική και πολιτιστική κατάσταση της περιοχής.

4. Ιστορία και Πολιτισμός της Ηπείρου

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Ηπείρου.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να μάθουν για τις συχνές επαναστάσεις των Ηπειρωτών κατά των Τούρκων και να γνωρίσουν τον Μητροπολίτη Διονύσιο τον Β'.
2. Με αφορμή την υποτιθέμενη ξένη υποστήριξη των αγώνων των Ηπειρωτών να προβληματιστούν γύρω από τον ρόλο και τις προθέσεις των ξένων δυνάμεων για τους ελληνικούς επαναστατικούς αγώνες.
3. Να γνωρίσουν μια μεγάλη πνευματική μορφή του υπόδουλου ελληνισμού, τον Κοσμά τον Αιτωλό.
4. Να γνωρίσουν την προσωπικότητα και τη δράση του Αλή Πασά, μία από τις σημαντικές μορφές στην ιστορία της Ηπείρου.
5. Να έρθουν σε επαφή με την αγάπη για την ελευθερία και με τη θυσία των Σουλιωτών και των Σουλιωτισσών.
6. Να γνωρίσουν την οικονομική και πνευματική πρόοδο των Ηπειρωτών χάρη στο εμπόριο και την μετανάστευση.
7. Να πληροφορηθούν σχετικά με τη συμβολή των Ηπειρωτών στην επανάσταση του 1821 και σχετικά με τους αγώνες τους ως την ένωση με την Ελλάδα κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους.
8. Να κατανοήσουν τη συμβολή των δωρεών των ξενιτεμένων Ηπειρωτών στην οικονομική και πνευματική ανόρθωση της περιοχής.
9. Να κατανοήσουν το πώς και το γιατί η Ήπειρος βρέθηκε στην πρώτη γραμμή του αγώνα κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.
10. Να γνωρίσουν την ιστορία του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων και να αναγνωρίσουν τη συμβολή του στην πνευματική πρόοδο των κατοίκων της περιοχής.
11. Να πληροφορηθούν γύρω από το σύγχρονο πολιτισμό των Ηπειρωτών και να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια του Ηπειρώτικου πολιτισμού.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Ήπειρος» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ένας φιλόσοφος – επαναστάτης: Οι επαναστατικές κινήσεις στην Ήπειρο. Η

προσωπικότητα του Μητροπολίτη Διονυσίου Β' του Φιλόσοφου. Η εμφάνιση των κλεφτών.

«*Οι βρύσες ποτίζουν το σώμα, τα δε σχολεία την ψυχήν...*»: Γνωριμία των μαθητών με τον Κοσμά τον Αιτωλό και πληροφορίες για τη ζωή του, τη δράση του και το μαρτυρικό του τέλος.

Αλή πασάς: εγκλήματα και τιμωρία: Η περίοδος της διακυβέρνησης του Αλή πασά στην Ήπειρο. Η κατάσταση της περιοχής και των κατοίκων της και η διαδρομή του κυβερνήτη της.

«*Ο έρωσ της ελευθερίας...*»: Η αγάπη για την ελευθερία και η επαναστατική δράση των Ηπειρωτών μέσα από το παράδειγμα των κατοίκων του Σουλίου.

Μετανάστες από την Ήπειρο: Πληροφορίες για την οικονομία, το εμπόριο, την εκπαίδευση και την μετανάστευση των Ηπειρωτών κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

Το πέρασμα στην ελευθερία: Ο ρόλος των Ηπειρωτών στην επανάσταση του 1821. Οι προσπάθειες για την απελευθέρωση και η ένωση με την Ελλάδα το 1912 – 1913 με τους Βαλκανικούς Πολέμους.

«*Κοροϊδο Μουσολίνι*»: οι Έλληνες στα βουνά της Πίνδου: Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και ο ρόλος των κατοίκων της Ηπείρου στην ιταλική επίθεση του 1940 και στην αντίσταση στην γερμανική κατοχή.

Μια περιοχή αναπτύσσεται, ένα πανεπιστήμιο μεγαλώνει: Η σύγχρονη πνευματική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση στην Ήπειρο. Η ιστορία και η συμβολή του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων στην πνευματική κίνηση της περιοχής.

Από το κλαρίνο στο σιτάρι: Ο σημερινός πολιτισμός της Ηπείρου και η σύνδεσή του με τις παραδόσεις και τα έθιμα των Ηπειρωτών.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

«*Οι βρύσες ποτίζουν το σώμα, τα δε σχολεία την ψυχήν...*»:

Η πρώτη προφητεία αναφέρεται στα σημερινά πολεμικά αεροπλάνα, η δεύτερη

στο αυτοκίνητο, η τρίτη στο φαινόμενο της προσφυγιάς και η τέταρτη στις προσπάθειες επίλυσης διαφόρων ζητημάτων με τη διπλωματία και την τελική επικράτηση της πολεμικής οδού.

«Ο έρωσ της ελευθερίας...»:

Στη δεύτερη δραστηριότητα ο Δ. Σολωμός αναφέρεται στην αγάπη των Σουλιωτισών για την πατρίδα τους αλλά και για την απόφασή τους να πεθάνουν με αξιοπρέπεια.

Από το κλαρίνο στο σιτάρ:

Αξίζει να αναφερθεί ότι η αμερικάνικη υπηρεσία διαστήματος NASA, στην αποστολή της το 2001 προς τον πλανήτη Άρη, επέλεξε το έργο του Βαγγέλη Παπαθανασίου με τίτλο Mythodea να «συνοδέψει» το διαστημόπλοιο στο μακρινό αυτό ταξίδι στο διάστημα.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

«Οι βρύσες ποτίζουν το σώμα, τα δε σχολεία την ψυχή»:

Οι μαθητές χωρίζονται σε δυο ομάδες και συλλέγουν πληροφορίες για τον Διονύσιο Β' (από την ενότητα της Θεσσαλίας **Δίψα για ελευθερία**) και για τον Κοσμά τον Αιτωλό. Στη συνέχεια παρουσιάζουν τα συγκεντρωμένα στοιχεία στην τάξη

και βρίσκουν διαφορές και ομοιότητες μεταξύ των δυο προσωπικοτήτων.

Μετανάστες από την Ήπειρο:

Οι μαθητές ψάχνουν να βρουν στην παροιμία δείγματα του Ηπειρώτικου πολιτισμού (κοσμήματα, δέσματα, κεντήματα κ.α.) ή φωτογραφίες αυτών από βιβλία και περιοδικά και διοργανώνουν μια έκθεση στο σχολείο τους καλώντας τους γονείς τους και τους φίλους τους.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Ήπειρος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τη γεωγραφία της περιοχής μέσα από την πολιτική, οικονομική, πολιτιστική ιστορική αφήγηση.
- > Γνωρίζουν την ιστορία δυο σημαντικών μορφών της νεότερης ιστορία της Ηπείρου, του Κοσμά του Αιτωλού και του Αλή Πασά και κρίνουν τη δράση τους.
- > Έρχονται σε επαφή και αξιολογούν τους απελευθερωτικούς αγώνες των Ηπειρωτών κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και μέχρι την ένωσή τους με το ελληνικό κράτος.
- > Προβληματίζονται και σκέφτονται σχετικά με την εμπλοκή των ξένων μεγάλων δυνάμεων στα θέματα ενός μικρότερου κράτους ή λαού.
- > Αναγνωρίζουν και κρίνουν τη σημασία της μετανάστευσης στη ζωή των κατοίκων της περιοχής.
- > Γνωρίζουν την Ήπειρο ως επίκεντρο του Ελληνό-ιταλικού πολέμου του 1940.
- > Αποκτούν γνώση για το σύγχρονο πολιτισμό και τη λαϊκή κληρονομιά των Ηπειρωτών.

5. Ιστορία και Πολιτισμός των Ιονίων Νησιών

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων των Ιονίων Νησιών.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να γνωρίζουν τις συχνές αλλαγές των κατοχικών δυνάμεων και της πολιτικής ζωής των Ιονίων νήσων στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.
2. Να αποκτήσουν πληροφορίες για την κοινωνία των Ιονίων νήσων και να αιτιολογήσουν το φαινόμενο των εντόνων κοινωνικών συγκρούσεων μεταξύ αγροτών και ευγενών.
3. Να συνειδητοποιήσουν τη σύνδεση των επαναστάσεων του 1848 στα Ιόνια Νησιά με τις κοινωνικές επαναστάσεις της ίδιας περιόδου στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.
4. Να γνωρίζουν τον τρόπο της ένωσης των Επτανήσων με την Ελλάδα.
5. Να πληροφορηθούν και να κρίνουν τη συμβολή του Χαριλάου Τρικούπη στην εξέλιξη του ελληνικού πολιτεύματος.
6. Να γνωρίζουν τον πολιτισμό και την παιδεία των Επτανήσιων κατά τον 18^ο και τον 19^ο αιώνα και να τα συνδέσουν με την ευρύτερη ιστορία της περιοχής.
7. Να έρθουν σε επαφή με τον Διονύσιο Σολωμό, τον ποιητή του εθνικού ύμνου της Ελλάδας.
8. Να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο που μεταφέρονται ιστορικά επεισόδια στον κινηματογράφο και την τηλεόραση.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Ιόνια νησιά» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Από την επανησιακή πολιτεία στην αγγλική κατοχή: Τα Ιόνια νησιά στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Από την ελεύθερη «Πολιτεία των Επτά Ηνωμένων Νήσων» στην αποβίβαση γαλλικών στρατευμάτων και στην αγγλική κατοχή.

Άρχοντες και σέμπροι: Παρουσίαση των έντονων κοινωνικών συγκρούσεων στα Ιόνια νησιά του 19^{ου} αιώνα μέσα από το ποίημα «Φωτεινός» του Α. Βαλαωρίτη.

Οι επαναστάσεις του 1848: από την Ευρώπη στα Επτάνησα: Πληροφορίες για τις κοινωνικές επαναστάσεις που σημειώθηκαν το 1848 στην Ευρώπη και στα Επτάνησα.

«**Η προίκα**» για το νέο βασιλιά της Ελλάδας: Η ένωση των Ιονίων νησιών με την Ελλάδα και η δημοκρατική δράση των Επτανήσιων πολιτικών στο ελληνικό κοινοβούλιο.

Παιδεία και πολιτισμός στα Επτάνησα: Στοιχεία για τον πολιτισμό και την παιδεία των Επτανήσιων του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα.

Ο ποιητής της ελευθερίας: Πληροφορίες για τον δημιουργό του Εθνικού Ύμνου της Ελλάδας, Διονύσιο Σολωμό.

Made in... Hollywood: Το ζήτημα της μεταφοράς ιστορικών γεγονότων στον κινηματογράφο (μέσα από το παράδειγμα της ταινίας «Το μαντολίνο του λοχαγού Κορέλλι» η οποία αναφέρεται στην περίοδο της ιταλικής κατοχής των Επτανήσιων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
 - Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
 - Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
 - Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.
-

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Οι επαναστάσεις του 1848: Από την Ευρώπη στα Επτάνησα:

Στη δεύτερη δραστηριότητα συνιστάται η διαπραγμάτευση του ζητήματος των κοινωνικών επαναστάσεων που συνέβησαν στο παρελθόν στη χώρα που ζουν οι μαθητές και η σύγκρισή τους με αντίστοιχα κινήματα της Ελλάδας.

Ο ποιητής της ελευθερίας:

Η δεύτερη δραστηριότητα αναφέρεται στο έργο του Δ. Σολωμού «Ύμνος εις την ελευθερίαν». Προτείνεται να διαβαστούν αποσπάσματα του έργου στην τάξη.

Made in...Hollywood:

Προτείνεται οι μαθητές να σχολιάσουν την κινηματογραφική ταινία «Τροία», που παρουσιάστηκε στις αίθουσες την άνοιξη του 2004 –ή κάποιας άλλης ιστορικής παραγωγής- και δέχτηκε κριτικές για «παραποίηση των ομηρικού κειμένου». Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει ο σχολιασμός των ντοκιμαντέρ ιστορικού περιεχομένου.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες**Άρχοντες και σέμπροι:**

Οι μισοί μαθητές της τάξης αναλαμβάνουν να περιγράψουν μια καθημερινή μέρα ενός φτωχού καλλιεργητή ενώ οι άλλοι μισοί αναλαμβάνουν την περιγραφή μιας μέρας ενός άρχοντα. Στη συνέχεια διαβάζουν τις εκθέσεις τους στην τάξη και καταλήγουν, μέσα από τις διαφορές τους, σε συμπεράσματα για τη ζωή των ανθρώπων της εποχής.

Από την Επτανησιακή Πολιτεία στην Αγγλική κατοχή:

Οι μαθητές συγκεντρώνουν κάθε είδους υλικό (έντυπο, φωτογραφικό, κ.ά.) που μαρτυρά τη δυτική (γαλλική, αγγλική, ιταλική κ.λπ.) κατοχή των Ιονίων νήσων και οργανώνουν την έκθεσή του. Παράδειγμα: Η φωτογραφία ενός κάστρου που έχτισαν οι Ενετοί, το αντίτυπο ενός αγγλικού νόμου για την διοίκηση των Ιονίων κ.λπ.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Ιόνια Νησιά» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Μέσα από τα ιστορικά γεγονότα και τις ερευνητικές δραστηριότητες οι μαθητές γνωρίζουν τα σημαντικότερα νησιά του Ιονίου Πελάγους και τις κυριότερες πόλεις αυτών.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι σε καίρια ζητήματα που απασχόλησαν τα Ιόνια Νησιά, όπως, οι αγώνες για την ελευθερία, η μετανάστευση, η παιδεία, το εμπόριο κ.ά.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με τις βασικές διαστάσεις της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής ιστορίας των Ιονίων νήσων του 19^{ου} αιώνα.
- > Μαθαίνουν να ξεχωρίζουν τις «κοινωνικές ομάδες» στην ιστορία αλλά και να μελετούν τις σχέσεις τους μέσα από ιστορικές πηγές.
- > Αναγνωρίζουν την επικοινωνία και την επιρροή των Ιονίων Νήσων από τη δυτική Ευρώπη στους πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα.
- > Γνωρίζουν σημαντικούς εκπροσώπους του Επτανησιακού πολιτισμού και αξιολογούν το έργο τους.
- > Προβληματίζονται πάνω σε θέματα αλλοίωσης και παραχάραξης της ιστορίας.
- > Αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της ιδιαίτερης παράδοσης των Ιονίων Νήσων.

6. Ιστορία και Πολιτισμός της Στερεάς Ελλάδας

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Στερεάς Ελλάδας.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με το κίνημα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης.
2. Να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή του νέου ευρωπαϊκού πνεύματος στην Ελλάδα και να γνωρίσουν τους κυριότερους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.
3. Να γνωρίσουν τα πολεμικά γεγονότα της πολιορκίας του Μεσολογγίου και να κρίνουν την επίδρασή τους στους ανθρώπους των γραμμών και των τεχνών.
4. Να μάθουν για τη δημιουργία, την αξία και τους εκπροσώπους του νέου λογοτεχνικού ρεύματος που αναπτύσσεται στην Ελλάδα στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20ου αιώνα.
5. Να γνωρίσουν τις διαδικασίες που επέφεραν το διπλασιασμό της έκτασης και του πληθυσμού της Ελλάδας αλλά και τη δημιουργία της «Μεγάλης Ιδέας».
6. Να αντιληφθούν τις διαστάσεις της Μικρασιατικής καταστροφής και να κρίνουν τα αποτελέσματα της «Μεγάλης Ιδέας» για τον ελληνισμό.
7. Να γνωρίσουν τις περιπέτειες των προσφύγων και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα βιώματα και στα ιδιαίτερα συναισθήματά τους.
8. Να έρθουν σε επαφή με τις σημαντικότερες προσωπικότητες του ελληνικού πολιτισμού του 20ου αιώνα.
9. Να γνωρίσουν τον ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη και να αναγνωρίσουν την αξία του έργου.
10. Να πληροφορηθούν για τον λαϊκό πολιτισμό και τη λαϊκή τέχνη της περιόδου του Μεσοπολέμου.
11. Να μάθουν για την πορεία του Β' Παγκοσμίου πολέμου και για τις κακουχίες του ελληνικού λαού κατά την διάρκειά του.
12. Με βάση την εμπειρία των Παγκόσμιων Πολέμων να προβληματιστούν γύρω από επιπτώσεις των πολεμικών συγκρούσεων για ολόκληρη την ανθρωπότητα.
13. Να πληροφορηθούν για την οργάνωση και για το μέγεθος της αντίστασης των Ελλήνων απέναντι στις κατοχικές δυνάμεις αλλά και για το ρόλο των ανθρώπων του πολιτισμού και των γραμμών κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής.
14. Να διακρίνουν τις σπουδαιότερες αιτίες του ελληνικού εμφυλίου πολέμου.
15. Να γνωρίσουν και να κρίνουν τη δικτατορία των Συνταγματαρχών.

16. Να αποκτήσουν γνώμη και θέση για τα απολυταρχικά καθεστώτα.
17. Να αξιολογήσουν τη συμβολή των φοιτητών στην κατάρρευση της δικτατορίας.
18. Να κατανοήσουν τη σημασία των προσπαθειών της καθιέρωσης της δημοκρατίας στην Ελλάδα.
19. Να γνωρίσουν τους σημαντικότερους σταθμούς στην ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Στερεά Ελλάδα» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Ευρωπαϊκός και Νεοελληνικός Διαφωτισμός: Το ρεύμα του Διαφωτισμού στην Ευρώπη και η μεταφορά του στην Ελλάδα.

Νεοέλληνες Διαφωτιστές: Γνωριμία με τις ιδέες του Ρήγα Βελεστινλή, του Αδαμάντιου Κοραή, του Ευγένιου Βούλγαρη, του Ιώσηπου Μοισιόδακα κ.ά.

«Ελεύθεροι πολιορκημένοι»: Η ιστορία της πολιορκίας του Μεσολογγίου από τους Τούρκους κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης.

Ο κύκλος των μεγάλων ποιητών: Το νέο λογοτεχνικό ρεύμα που δημιουργείται στην Ελλάδα στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Τα χαρακτηριστικά και οι κυριότεροι εκπρόσωποι του ρεύματος.

Μεγάλες ιδέες και μεγάλες θυσίες: Η προσάρτηση νέων εδαφών στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα και η δημιουργία της «επώδυνης» Μεγάλης Ιδέας.

«Τι να πρωτοθυμηθώ και τι να πρωτογράψω»: Η Μικρασιατική καταστροφή και ο ξεριζωμός του ελληνισμού της Ασίας μέσα από τις μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα.

«Αιάν! Γιατί φεύγετε; Ποιος σας σκολάει;»: Το προσφυγικό κύμα στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1920. Οι περιπέτειες και τα συναισθήματα των προσφύγων μέσα από τη μαρτυρία των ίδιων των προσφύγων και μέσα από απόσπασμα του έργου του Στρατή Μυριβήλη «Η Παναγιά η Γοργόνα».

Για ένα καλύτερο σχολείο: Ο εκπαιδευτικός Όμιλος και οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στην εκπαίδευση των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Σελίδες... τέχνης και πολιτισμού: Η πνευματική άνθηση που παρατηρείται στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Αναφορές σε μεγάλες προσωπικότητες του ελληνικού πολιτισμού του 20^{ου} αιώνα.

Ο ποιητής του μεξονος ελληνισμού: Γνωριμία των μαθητών με τον μεγάλο Έλληνα ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη και το έργο του.

«Πολίτης εις των ιδεών την πόλι...»: Ο Κωνσταντίνος Καβάφης ποιητής του παγκόσμιου ελληνισμού. Αποσπάσματα από τα έργα του.

Ο Καραγκιόζης και η ρεμπέτικη κομπανία του: Η ρεμπέτικη μουσική και το θέατρο σκιών. Δυο βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού την περίοδο του

Μεσοπολέμου.

Η Ελλάδα του πολέμου και της κατοχής: Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος και η συμμετοχή της Ελλάδας σε αυτόν.

Γυναίκες, άνδρες και παιδιά στον αγώνα για τη λευτεριά: Η αντίσταση του ελληνικού λαού απέναντι στην γερμανική κατοχή της περιόδου 1941 – 1944.

«Να καρτερείτε μια άνοιξη σαν πρώτα»: Η συμμετοχή των καλλιτεχνών στον πόλεμο και την αντίσταση και η άνθηση των τεχνών και των γραμμμάτων στην περίοδο της γερμανικής κατοχής.

Από τη χαρά της ελευθερίας στην τραγωδία του εμφυλίου πολέμου: Η Ελλάδα μετά την απελευθέρωση από τους Γερμανούς οδηγείται σε εμφύλιο πόλεμο.

Η χούντα των συνταγματαρχών και...: Η επταετής περίοδος (1967 – 1974) της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Η κατάληψη της εξουσίας, η δράση τους και η πτώση.

...«Εδώ Πολυτεχνείο»: Οι αντιδράσεις του λαού απέναντι στη χούντα και η συμβολή των φοιτητών του Πολυτεχνείου στην πτώση της δικτατορίας.

Η μεταπολίτευση: Η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα.

Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας. Η ένωση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η συμμετοχή στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»:

Στη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές θα μπορούσαν αν υπάρχει διαθέσιμο το έργο του Κάλβου «Ωδαί» να προχωρήσουν σε μια πρώτη σύγκριση για το πώς προσέγγισαν το ζήτημα της Ελληνικής Επανάστασης οι δύο μεγάλοι ποιητές (Σολωμός - Κάλβος) και να αναζητήσουν ομοιότητες και διαφορές.

Ο ποιητής του Μείζονος Ελληνισμού:

Οι μαθητές μπορούν να επισκεφτούν τη διεύθυνση <http://cavafis.compupress.gr/index.htm> στο διαδίκτυο, η οποία είναι αφιερωμένη στον Αλεξάνδρινό ποιητή.

Η Ελλάδα του πολέμου και της κατοχής:

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα, οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες για την ανθρωπιστική οργάνωση «Γιατροί χωρίς σύνορα» στη διεύθυνση <http://www.msf.gr/>.

... «Εδώ Πολυτεχνείο»:

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα, οι μαθητές μπορούν να ζωγραφίσουν σε μια κάρτα χαρτί τα συνθήματα που επιθυμούν και μετά να κολλήσουν τις ζωγραφιές τους στους τοίχους της τάξης.

Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση:

Προτείνεται η ενημέρωση των μαθητών για θέματα που αφορούν την Ε.Ε. από τη σχετική ιστοσελίδα <http://europa.eu.int>.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Ο Καραγκιόζης και η ρεμπέτικη κομπανία του:

Οι μαθητές με τη βοήθεια του δασκάλου συλλέγουν δείγματα (δίσκους, CD) της ρεμπέτικης μουσικής και οργανώνουν στο σχολείο τους μια μουσικοχορευτική παράσταση στην οποία παρεμβάλλονται οι αναγνώσεις κειμένων των μαθητών με στοιχεία της βιογραφίας των σημαντικότερων εκπροσώπων της ρεμπέτικης μουσικής.

Από τη χαρά της ελευθερίας στην τραγωδία του εμφυλίου πολέμου:

Οι μαθητές αναζητούν στην ιστορία των Ελλήνων άλλες περιπτώσεις εμφυλίου πολέμου. Στη συνέχεια συζητούν για τα αίτια τους, τις επιπτώσεις τους και τη χρονική συγκυρία κατά την οποία παρατηρούνται.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Στερεά Ελλάδα» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Μέσα από τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα γνωρίζουν τις σημαντικότερες πόλεις της Στερεάς Ελλάδας.
- > Γνωρίζουν τα σπουδαιότερα στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας της Ελλάδας.
- > Μαθαίνουν και ευαισθητοποιούνται απέναντι σε καίρια κοινωνικά ζητήματα όπως είναι αυτά της προσφυγιάς και της εξαθλίωσης που επιφέρει ο πόλεμος.
- > Έρχονται σε επαφή και αξιολογούν τα σημαντικότερα πνευματικά κινήματα και τους κυριότερους εκπροσώπους του πολιτισμού και της τέχνης της Ελλάδας των δυο τελευταίων αιώνων.
- > Γνωρίζουν τη γεωγραφική και πληθυσμιακή εξέλιξη της Ελλάδας μέχρι και τις μέρες μας.
- > Μαθαίνουν για τον Ευρωπαϊκό και Νεοελληνικό Διαφωτισμό αξιολογώντας τη συμβολή του στην πνευματική εξέλιξη των Ελλήνων.
- > Αναγνωρίζουν την αξία του πολιτεύματος της δημοκρατίας, μελετώντας περιπτώσεις κατάλυσής της και αγώνων για την επαναφορά αυτής.
- > Κατανοούν το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη πρόσφατη ελληνική ιστορία και αξιολογούν το χαρακτήρα και τις προοπτικές της τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις υπόλοιπες χώρες μέλη.

7. Ιστορία και Πολιτισμός της Πελοποννήσου

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Πελοποννήσου.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με την καθημερινότητα και την οργάνωση της κοινωνίας και της οικονομίας των Πελοποννήσιων κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.
2. Να γνωρίσουν την κατάσταση της παιδείας των Ελλήνων στα χρόνια της τουρκικής κυριαρχίας.
3. Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η επανάσταση του 1821 ξεκίνησε από την Πελοπόννησο.
4. Να γνωρίσουν βασικές μορφές του ελληνικού αγώνα, όπως είναι ο Παπαφλέσσας και ο Κολοκοτρώνης.
5. Να μάθουν για τις Εθνοσυνελεύσεις των Ελλήνων και να κρίνουν τις προσπάθειες της πολιτειακής τους οργάνωσης.
6. Να διακρίνουν τις αιτίες του εμφυλίου πολέμου αλλά και τους κινδύνους που δημιούργησε για την επανάσταση.
7. Να αντιληφθούν τη σημασία της ναυμαχίας του Ναυαρίνου για την αίσια έκβαση της ελληνικής επανάστασης.
8. Να έρθουν σε επαφή με τη διακυβέρνηση του Καποδίστρια και του Όθωνα και να αναγνωρίσουν το Ναύπλιο ως πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας.
9. Να κατανοήσουν τους λόγους των συχνών εξεγέρσεων κατά της βασιλείας του Όθωνα.
10. Να διακρίνουν τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία της εκπαιδευτικής πολιτικής του Καποδίστρια και του Όθωνα.
11. Να αναγνωρίσουν τη συμβολή του Αλέξανδρου Παπαναστασίου στην καθιέρωση του δημοκρατικού πολιτεύματος.
12. Να συνειδητοποιήσουν την αξία της επιστήμης της ιστοριογραφίας αλλά και του έργου του Παπαρηγόπουλου για το ελληνικό έθνος.
13. Να αντιληφθούν τη σημασία των σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων και τους λόγους της αναβίωσής τους.
14. Να κατανοήσουν τους λόγους της μαζικής μετανάστευσης από την Ελλάδα και την Ευρώπη προς την Αμερική στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.
15. Να γνωρίσουν καλύτερα τα συναισθήματα και τις δυσκολίες των μεταναστών.
16. Να κρίνουν το φαινόμενο της θανάτωσης αμάχου πληθυσμού και να προβληματιστούν για τη βαναυσότητα του πολέμου.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Πελοπόννησος» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Η ζωή πριν από την επανάσταση του 1821: Πληροφορίες για την κοινωνία και την οικονομία της Πελοποννήσου του 17^{ου} αιώνα. Αποσπάσματα του Ανωνύμου Έλληνας για την καθημερινότητα των Ελλήνων στην περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Παιδεία και πόθος για την ελευθερία: Οι προσπάθειες των Ελλήνων για την οργάνωση της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Η παιδεία βασικός παράγοντας διατήρησης του πόθου για την ελευθερία.

Η έναρξη της επανάστασης: Η επανάσταση του 1821 ξεκινά από την Πελοπόννησο. Ο ρόλος του Παπαφλέσσα και ο θρύλος της Αγίας Λαύρας.

Ο «Γέρος του Μοριά»: Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και η συμβολή του στην ελληνική επανάσταση.

«Να διοικηθώμεν με νόμους δικαίους»: Η ανάγκη μιας κεντρικής διοίκησης για τις επαναστατημένες ελληνικές περιοχές. Πληροφορίες για τις τρεις Εθνικές Συνελεύσεις των Ελλήνων.

Εμφύλιος πόλεμος: Ο εμφύλιος πόλεμος της περιόδου 1823 – 1825. Η διαμόρφωση των αντιπάλων ομάδων.

Μια ναυμαχία... «κατά λάθος»: Ο κίνδυνος του Ιμπραήμ και η κρισιμότητα της ναυμαχίας του Ναβαρίνου για την αίσια έκβαση της επανάστασης. Ο Παναγιώτης Ζωγράφος και η αφηγηματική ζωγραφική που ανέπτυξε κατά τη διάρκεια της επανάστασης.

Η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδος: Το Ναύπλιο ανακηρύσσεται πρωτεύουσα της Ελλάδας. Η διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια και η άφιξη του βασιλιά Όθωνα.

«Αυτήν οι αφεντάδες μας κι' εμείς οι είλωτές τους»: Η κατάσταση των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της Βαυαροκρατίας μέσα από τα Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη. Το κίνημα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 και η απαίτηση για παραχώρηση συντάγματος. Η εξέγερση του 1862 εναντίον του Όθωνα.

Ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης – 19^{ος} αιώνας: Η κατάσταση της ελληνικής εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Καποδίστρια και της βασιλείας του Όθωνα.

Ο «πατέρας» της πρώτης ελληνικής δημοκρατίας: Οι προσπάθειες του Αλέξανδρου Παπαναστασίου για την καθιέρωση της αβασίλευτης δημοκρατίας.

Η πρώτη ιστορία της Ελλάδας: Η ανάγκη της συγγραφής της ελληνικής εθνικής ιστοριογραφίας και η κάλυψή της από τον Κωνσταντίνο Παπαροηγόπουλο τη δεκαετία του 1860.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες: Η αναβίωση και η διεθνοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων. Στοιχεία για τη λειτουργία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής.

Η Ευρώπη των μεταναστών και οι Έλληνες της διασποράς (1890 – 1924): Στοιχεία για το μεγάλο μεταναστευτικό κύμα από την Ευρώπη και την Ελλάδα προς

την Αμερική στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Κατοχή και απελευθέρωση: Η γερμανική κατοχή στην Ελλάδα. Η εφαρμογή του μέτρου των αντιποίνων μέσα από τη σφαγή των Καλαβρύτων.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Παιδεία και πόθος για την ελευθερία:

Σχετικά με το τέταρτο θέμα της δραστηριότητας αξίζει να αναφερθεί ότι το Σούλι, η Μάνη και στα Σφακιά ήταν από τις εκείνες τις περιοχές της Ελλάδας που κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας διατήρησαν ένα καθεστώς με σημαντικές ελευθερίες και ανεξαρτησία.

Εμφύλιος πόλεμος:

Προτείνεται η ανάγνωση των σχετικών κειμένων από τα «Απομνημονεύματα» του Μακρυγιάννη. Έτσι οι μαθητές θα μπορέσουν να αναζητήσουν τα αίτια και τις αφορμές του εμφυλίου πολέμου που έλαβα χώρα εκείνη την περίοδο.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες:

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα προτείνεται οι μαθητές να επισκεφτούν την ιστοσελίδα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας <http://www.athens2004.com>.

ΣΤ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας:

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η πρώτη αναλαμβάνει να καταγράψει και να παρουσιάσει την ιστορία της πόλης του Ναυπλίου και η δεύτερη αναλαμβάνει να συγκεντρώσει φωτογραφικό υλικό με τα κτίρια και τα μνημεία της.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες:

Ο κάθε μαθητής συντάσσει δύο καταλόγους στους οποίους καταγράφει τις δια-

φορές και τις ομοιότητες των σύγχρονων και των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Πελοπόννησος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τις σημαντικότερες πόλεις της Πελοποννήσου μέσα από τα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με αυτές.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με την καθημερινότητα και τις κοινωνικές, οικονομικές και εκπαιδευτικές πραγματικότητες των κατοίκων της Πελοποννήσου κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.
- > Γνωρίζουν τα σημαντικότερα στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα της δεκαετίας 1820 – 1830 κατά την οποία η Πελοπόννησος είναι το κέντρο της επανάστασης και των εξελίξεων.
- > Αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης της περιοχής.
- > Αποκτούν γνώση για σημαντικές προσωπικότητες της πολιτικής, της τέχνης και της επιστήμης της Ελλάδας του 19^{ου} αιώνα.
- > Μαθαίνουν τα σπουδαιότερα γεγονότα και τις σπουδαιότερες πολιτικές της διακυβέρνησης του Καποδίστρια και του Όθωνα.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι στο καίριο ζήτημα της μετανάστευσης που κυριάρχησε στη ζωή τόσο των κατοίκων της Πελοποννήσου όσο και των κατοίκων άλλων ευρωπαϊκών χωρών.
- > Αναγνωρίζουν την αξία της επιστήμης της ιστοριογραφίας και προβληματίζονται πάνω σε ζητήματα που την αφορούν.
- > Μαθαίνουν, συζητούν και αξιολογούν κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

8. Ιστορία και Πολιτισμός των Νησιών του Αιγαίου

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων των Νησιών του Αιγαίου.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να αναγνωρίσουν τη συμβολή των νησιών και των Ελλήνων ναυτικών στην επανάσταση του 1821.
2. Να αντιληφθούν ότι οι πολεμικές συγκρούσεις της επανάστασης του 1821 δεν περιορίστηκαν στη ξηρά αλλά μεταφέρθηκαν και στη θάλασσα.
3. Να γνωρίσουν την καταστροφή των Ψαρών και της Χίου από τους Τούρκους αλλά και την ενσωμάτωση της Λέσβου και της Χίου στο ελληνικό κράτος.
4. Να μάθουν πως η Αίγινα υπήρξε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους.
5. Να έρθουν σε επαφή με την ιστορία, τον πολιτισμό και την οικονομία της Σύρου η οποία είναι και η πρωτεύουσα των Κυκλάδων.
6. Να έρθουν σε γόνιμη επαφή με το φαινόμενο του συνδικαλισμού και με την ιστορία και την εξέλιξη του εργατικού κινήματος.
7. Να διαμορφώσουν άποψη για την ιταλική πρόκληση του τορπιλισμού του ελληνικού καταδρομικού «Έλλη» και να την αιτιολογήσουν με βάση τα ιστορικά γεγονότα.
8. Να γνωρίσουν τα νησιά που χρησιμοποιήθηκαν από δικτατορικά καθεστάτα ως τόποι εξορίας και βασανιστηρίων και να κρίνουν το φαινόμενο.
9. Να γνωρίσουν τις φυσικές ομορφιές των νησιών των Σποράδων, την ιστορία τους και τη συνεισφορά τους στον ελληνικό πολιτισμό.
10. Να αναγνωρίσουν τη Λέσβο ως γενέτειρα σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος.
11. Να μάθουν για την τουρκική κατοχή στα Δωδεκάνησα και για την ένωσή τους με την Ελλάδα.
12. Να έρθουν σε επαφή με τη σύγχρονη κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική κατάσταση του νησιού της Κω.
13. Να ασχοληθούν με το φαινόμενο της μετανάστευσης και να κατανοήσουν την ανάγκη της για τους ανθρώπους των ελληνικών νησιών.
14. Να γνωρίσουν την ιστορία του Πανεπιστημίου Αιγαίου και να αξιολογήσουν τη συμβολή του στη σημερινή πνευματική κατάσταση των κατοίκων των νησιών του Αιγαίου.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Νησιά Αιγαίου» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Τα νησιά των μπουρλοτιέρηδων: Η συμβολή των Ψαρών στην επανάσταση του 1821. Η ναυτική δύναμη και η καταστροφή του νησιού από τους Τούρκους. Αναφορές σε Ύδρα και Σπέτσες.

Εξέγερση, και... τιμωρία: Το χρονικό της καταστροφής της Χίου από τους Τούρκους και η απάντηση των Ελλήνων. Η συμμετοχή της Λέσβου στην επανάσταση. Στοιχεία για την ενσωμάτωση Χίου και Λέσβου στο ελληνικό κράτος.

Πρωτεύουσα εξακοσίων τριάντα ημερών: Γνωριμία των μαθητών με στοιχεία της ιστορίας της Αίγινας η οποία υπήρξε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους το 1928.

Οικονομία και αρχιτεκτονική: Η νεότερη ιστορία της Σύρου, πρωτεύουσας των Κυκλάδων. Πληροφορίες για την ανάπτυξη της οικονομίας της κατά τον 19^ο αιώνα και για την πλούσια αρχιτεκτονική της.

Η εμφάνιση του εργατικού κινήματος: Με αφορμή την πρώτη εμφάνιση σωματείου εργαζομένων στη Σύρο το 1879, γίνεται ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα.

Ο τορπιλισμός της «Έλλης»: Ο τορπιλισμός του ελληνικού καταδρομικού «Έλλη» από ιταλικό υποβρύχιο στο λιμάνι της Τήνου, λίγο πριν την έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου.

Τα νησιά του μαρτυρίου: Η Γυάρος, η Μακρόνησος, η Φολέγανδρος και ο Άγιος Ευστράτιος ως τόπος εξορίας και μαρτυρίων πολιτικών κρατουμένων.

Τα στολίδια του Αιγαίου: Η νεότερη ιστορία και το φυσικό περιβάλλον του συγκροτήματος των νησιών των Σποράδων. Η Σκιάθος πατρίδα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη.

Από τη Σαπφώ στον Ελύτη: Η Λέσβος γενέτειρα σπουδαίων λογοτεχνών από την αρχαιότητα ως σήμερα.

Η ενσωμάτωση των Δωδεκάνησων: Τα Δωδεκάνησα ύστερα από μακροχρόνια παραμονή υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία παραχωρούνται στην Ελλάδα το 1948.

Μετανάστες από την Κω: Το μεγάλο μεταναστευτικό κύμα που παρατηρήθηκε στην Κω στα μέσα του 20^{ου} αιώνα και η σημερινή της οικονομική και πολιτιστική κατάσταση.

...Στα δύσκολα χρόνια της μετανάστευσης: Το φαινόμενο της μετανάστευσης και το μεγάλο ποσοστό των Ελλήνων μεταναστών που προέρχονται από τα ελληνικά νησιά. Το παράδειγμα του Καστελόριζου.

Ένα Πανεπιστήμιο σε πέντε νησιά: Το αρχικό σχέδιο ίδρυσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου από τον Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή και η σημερινή του λειτουργία σε πέντε νησιά του Αιγαίου.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Οικονομία και αρχιτεκτονική:

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το νησί της Σύρου αλλά και τον αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλερ, οι μαθητές μπορούν να επισκεφτούν την ιστοσελίδα <http://www.syros.net/>.

Από τη Σαπφώ στον Ελύτη:

Το «Τρελοβάπορο» του Ο. Ελύτη συμβολίζει την Ελλάδα και τους αγώνες της.

...Στα δύσκολα χρόνια της μετανάστευσης:

Οι μαθητές ατομικά ή ομαδικά βρίσκουν πληροφορίες για τη καθημερινή ζωή και τα προβλήματα των πρώτων μεταναστών στις νέες τους πατρίδες. Μπορούν να αναζητήσουν στοιχεία –εκτός από σχετικά βιβλία– σε παλιές εφημερίδες ή και εναλλακτικά να καταγράψουν τις μαρτυρίες των γηραιότερων μεταναστών –ανδρών και γυναικών (συνεντεύξεις).

Στ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

...Στα δύσκολα χρόνια της μετανάστευσης:

Με αφορμή την εξέταση της προέλευσης των Ελλήνων μεταναστών του εξωτερικού, οι μαθητές οργανώνουν ένα γκάλοπ που εξετάζει την προέλευση των Ελλήνων της παροικίας τους. Αφού συγκεντρωθούν οι πληροφορίες ερευνάται το ποσοστό των νησιωτών και σχολιάζονται τα αποτελέσματα.

Ένα Πανεπιστήμιο σε πέντε νησιά:

Οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες και αναλαμβάνουν να καταγράψουν τις πανεπιστημιακές σχολές που εδρεύουν στα πέντε αντίστοιχα νησιά που αναφέρονται στο κείμενο. Έπειτα παρουσιάζουν στην τάξη το είδος των σχολών ενώ μπορούν να αναφέρουν σε ποιο νησί και σε ποια σχολή θα ήθελαν να σπουδάσουν και γιατί.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Νησιά Αιγαίου» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τα σημαντικότερα νησιά του Αιγαίου αλλά και τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με αυτά και με την νεότερη ιστορία της Ελλάδας.
- > Έχουν κατανοήσει τη συμβολή και τη συμμετοχή των ναυτικών των ελληνικών νησιών στην επανάσταση του 1821.
- > Μαθαίνουν και αξιολογούν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης των νησιών του Αιγαίου.
- > Γνωρίζουν και ευαισθητοποιούνται σχετικά με καίρια ζητήματα που απασχόλησαν τους κατοίκους των νησιών του Αιγαίου, όπως, οι αγώνες για την ελευθερία και τη δημοκρατία, η μετανάστευση, η παιδεία, το εμπόριο κ.λπ.
- > Αναγνωρίζουν τα νησιά του Αιγαίου ως πατρίδα σημαντικών ανθρώπων του πνεύματος και της επιστήμης.
- > Έχουν έρθει σε επαφή με το εργατικό κίνημα και το φαινόμενο του συνδικαλισμού.
- > Έχουν κατανοήσει τους λόγους του μεταναστευτικού ρεύματος των νησιωτών και γνωρίζουν τη σύγχρονη πνευματική, κοινωνική και οικονομική κατάστασή τους.

9. Ιστορία και Πολιτισμός της Κρήτης

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Κρήτης.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τη διακυβέρνηση του νησιού και την εν γένει κατάσταση τη περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας.
2. Να κρίνουν ως φαινόμενα, την ύπαρξη και τη δράση των «κρυπτοχριστιανών» και των Χαϊνιδων.
3. Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα που συνέβησαν στην Κρήτη από την επανάσταση του 1821 ως την αυτονομία της και την ένωσή της με την Ελλάδα.
4. Να γνωρίσουν την κατάσταση της παιδείας κατά την τουρκοκρατία και την εξέλιξή της ως την ένωση με την Ελλάδα.
5. Να κατανοήσουν την αξία της επιστήμης της αρχαιολογίας και να πληροφορηθούν την πορεία ανάπτυξής της καθώς και τις σημαντικότερες ανακαλύψεις στην Ελλάδα και την Κρήτη.
6. Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της προσωπικότητας και του έργου του πολιτικού Ελευθέριου Βενιζέλου και του συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη.
7. Να κατανοήσουν την αυτοθυσία των Κρητικών στη μάχη κατά των Γερμανών και να αιτιολογήσουν το φαινόμενο του κρητικού και του γερμανικού λαού οι οποίοι στις μέρες μας διατηρούν άριστες σχέσεις.
8. Να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική παράδοση, την εκπαίδευση και την έρευνα στην Κρήτη του σήμερα.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Κρήτη» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Κρυπτοχριστιανοί και Χαϊνήδες: Η Κρήτη περνά από τους Βενετούς στα χέρια των Τούρκων. Η κατάσταση των Κρητών κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Οι αγώνες των Κρητών για την ελευθερία (1821 – 1913): Γνωριμία με τις συχνές και έντονες επαναστατικές προσπάθειες των Κρητών έναντι των Τούρκων κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Η περίοδος της αυτονομίας της Κρήτης και η ένωση με την Ελλάδα.

Παιδεία και πολιτισμός: Η εξέλιξη της πνευματικής ζωής και της παιδείας στην

Κρήτη από την κατάλυση της Βενετικής κυριαρχίας ως την ένωση με την Ελλάδα.

«Διαβάζοντας» το παρελθόν: Η επιστήμη της αρχαιολογίας και η εξέλιξή της στον ελληνικό χώρο και στην περιοχή της Κρήτης. Παρουσίαση των σημαντικών αρχαιολογικών εργασιών στην Κρήτη.

Μορφές ελευθερίας: Πληροφορίες για τη ζωή και το έργο, του Νίκου Καζαντζάκη και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Δυο σπουδαίες προσωπικότητες του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα με κοινό στοιχείο την κρητική τους καταγωγή.

Η μάχη της Κρήτης: Οι αγώνες του κρητικού λαού απέναντι στην γερμανική εισβολή και την μετέπειτα κατοχή.

Το Πανεπιστήμιο της Κρήτης: Παρουσίαση της σύγχρονης εικόνας της Κρήτης. Η συμβολή του Πανεπιστημίου της Κρήτης στον πολιτισμό και την παιδεία του νησιού.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Οι αγώνες των Κρητών για την ελευθερία (1821-1913):

Σχετικά με τη δεύτερη δραστηριότητα, γνωστές στην ελληνική ιστορία πράξεις αυτοθυσίας ήταν η ανατίναξη της μπαρουταποθήκης του Μεσσολογγίου από τον Γ. Καψάλη αλλά και η θυσία των Σουλιωτισσών.

Παιδεία και πολιτισμός:

Με τον όρο «αλληλοδιδασκτικό σχολείο» -δεύτερη δραστηριότητα- εννοούμε τον τύπο σχολείου όπου οι μεγαλύτεροι μαθητές αναλάμβαναν διδακτικά καθήκοντα και δίδασκαν μαθητές μικρότερων τάξεων.

Στ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Οι αγώνες των Κρητών για την ελευθερία:

Οι μαθητές με αφορμή την γνωριμία τους με την αυτόνομη Κρητική Πολιτεία σκέφτονται αν υπήρξαν άλλες περιοχές της Ελλάδας ως αυτόνομα κράτη και

συζητούν για το φαινόμενο.

Το Πανεπιστήμιο της Κρήτης:

Οι μαθητές αναλαμβάνουν να γράψουν ένα υποθετικό γράμμα σε κάποιο φίλο τους που κατάγεται από τη χώρα που βρίσκεται η παροικία που ζουν, με στόχο να τον πείσουν να επισκεφθεί την Κρήτη. Στο γράμμα παρατίθενται οι λόγοι για τους οποίους αξίζει κάποιος να επισκεφθεί την Κρήτη.

Z. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Κρήτη» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν τις σημαντικότερες πόλεις και περιοχές της Κρήτης αλλά και τα ιστορικά φαινόμενα και γεγονότα που συνδέονται με αυτές.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι σε καιρία ζητήματα που απασχόλησαν την Κρήτη, όπως, οι αγώνες για την ελευθερία, η μετανάστευση, η παιδεία, το εμπόριο και άλλα συναφή.
- > Γνωρίζουν τα βασικότερα πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα που συνέβησαν στην Κρήτη κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και για τις επαναστάσεις με σκοπό την απελευθέρωση του νησιού.
- > Μαθαίνουν για την περίοδο της αυτονομίας της Κρήτης.
- > Έρχονται σε επαφή με την επιστήμη της αρχαιολογίας και αναγνωρίζουν την προσφορά της στον ελληνικό και παγκόσμιο πολιτισμό.
- > Αξιολογούν τη συνεισφορά προσωπικοτήτων της Κρήτης στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.
- > Μαθαίνουν και αξιολογούν τους αγώνες των κρητικών για την ελευθερία κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
- > Μαθαίνουν για τη σύγχρονη Κρήτη και αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης του νησιού.
- > Συνειδητοποιούν και αναλύουν τη σπουδαιότητα του τουρισμού αλλά και του πανεπιστημίου της Κρήτης για την πρόοδο του νησιού.

10. Ιστορία και Πολιτισμός της Κύπρου

A. Σκοπός

Οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας να έρθουν σε επαφή και να ερευνήσουν πτυχές και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία της περιοχής και των κατοίκων της Κύπρου.

B. Στόχοι Διδασκαλίας

Οι μαθητές:

1. Να έρθουν σε επαφή με την τουρκική διακυβέρνηση του νησιού της Κύπρου.
2. Να γνωρίσουν την κοινωνική ζωή, τις εκπαιδευτικές και τις οικονομικές προσπάθειες των Κυπρίων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.
3. Να αξιολογήσουν τον πνευματικό και τον πολιτικό ρόλο της Εκκλησίας στα χρόνια της τουρκικής κατοχής.
4. Να μάθουν για την έλευση των Άγγλων στην Κύπρο και να αναγνωρίσουν τους συνεχείς αγώνες των Κυπρίων για την ένωση με την Ελλάδα.
5. Να ενημερωθούν για την πρόοδο της οικονομίας, των γραμμάτων και των τεχνών της Κύπρου κατά την περίοδο της Αγγλοκρατορίας και να κατανοήσουν τη συμβολή της αλλαγής των κατοχικών δυνάμεων στο φαινόμενο αυτό.
6. Να γνωρίσουν την περίοδο ανεξαρτησίας του νησιού αλλά και την τουρκική εισβολή του 1974.
7. Να γνωρίσουν την προσωπικότητα του Μακαρίου και να κρίνουν το έργο του.
8. Να έρθουν σε επαφή με τα πρόσφατα ιστορικά γεγονότα της Κυπριακής ιστορίας μέχρι και την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Γ. Οργάνωση Διδασκαλίας

Η οργάνωση της διδασκαλίας του θεματικού πεδίου «Κύπρος» διαρθρώνεται στις παρακάτω επιμέρους γνωστικές ενότητες:

Για ένα ποτήρι κρασί...: Η Κύπρος περνάει από την Φραγκική και την Βενετική στην Οθωμανική κατοχή. Στοιχεία για την Τουρκική διοίκηση στο νησί.

Η καθημερινή ζωή και ο ρόλος της Εκκλησίας: Οι καθημερινές ασχολίες των Κυπρίων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η πνευματική ζωή και η εκπαίδευση στα χέρια της Εκκλησίας.

Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο...και ο δρόμος προς την ανεξαρτησία: Η Κύπρος περνά κάτω από την αγγλική κατοχή. Οι προσπάθειες και οι αγώνες των Κυπρίων για ένωση με την Ελλάδα.

Οικονομία, εκπαίδευση και πολιτισμός: Στοιχεία για την ανάπτυξη της οικονο-

μίας, της παιδείας και του πολιτισμού κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας.

«**Αττίλας**»: Η Κύπρος κερδίζει την ανεξαρτησία της το 1960 αλλά δέχεται την τουρκική εισβολή το 1974.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος: Πληροφορίες για την προσωπικότητα και την θρησκευτική και πολιτική σταδιοδρομία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Η Κύπρος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η Ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου την τελευταία δεκαπενταετία και η τελική της ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Δ. Προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση των ενότητων

- Ενασχόληση με κείμενα, εικόνες και φωτογραφίες που αφορούν το περιεχόμενο των ενότητων.
- Ενθάρρυνση συζητήσεων και ερευνητικών δραστηριοτήτων από την πλευρά των μαθητών (προτείνεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος ή η μέθοδος project).
- Αξιοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στο τέλος κάθε ενότητας.
- Αξιοποίηση βιβλιοθηκών, αρχείων, αρχαιολογικών ανασκαφών, διαδικτύου (internet) και νέων τεχνολογιών κ.λπ.

Ε. Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας (διευκρινήσεις - προτάσεις)

Οικονομία, εκπαίδευση και πολιτισμός:

Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα προτείνεται η αναζήτηση καταλόγων από μουσεία της Κύπρου με τη βοήθεια των υπευθύνων κάποιου τοπικού μουσείου.

Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος:

Οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στο βιβλίο και να αναζητήσουν τον Κοσμά τον Αιτωλό, τον Παλαιών Πατρών Γερμανό, κ.ά.

Στ. Προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες

Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο...Και ο δρόμος προς την ανεξαρτησία:

Οι μαθητές αναζητούν ανάμεσα στα μέλη της παροικίας που ζουν ένα Κύπριο μετανάστη που έζησε τα χρόνια της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο. Αφού τον βρουν, τον καλούν στην τάξη όπου συζητούν για την καθημερινότητα και για τον ένοπλο αγώνα των Κυπρίων στα χρόνια της Αγγλικής κατοχής.

Η Κύπρος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

Ο κάθε μαθητής διαλέγει μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταγράφει τα σημαντικότερα της στοιχεία (πληθυσμό, πολίτευμα, σημαία, ιστορικά γεγονότα κ.α.). Οι καταγραφές των μαθητών διαβάζονται στην τάξη και ακολουθεί σχολιασμός και συζήτηση.

Ζ. Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας «Κύπρος» σχετίζονται άμεσα με τους Γενικούς Σκοπούς και Στόχους του Εγχειριδίου αλλά και τους στόχους διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, η επίτευξη των οποίων θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την πραγμάτευση της ενότητας ως επιτυχημένη.

Οι μαθητές:

- > Γνωρίζουν βασικά στοιχεία γεωγραφίας της Κύπρου μέσα από φαινόμενα και γεγονότα που συνδέονται με την ιστορία των κατοίκων του νησιού.
- > Μαθαίνουν στοιχεία της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής πραγματικότητας κατά την Οθωμανική κυριαρχία στο νησί.
- > Ευαισθητοποιούνται απέναντι σε ζητήματα που απασχόλησαν τους κατοίκους της Κύπρου, όπως, οι αγώνες για την ελευθερία, η παιδεία κ.λπ. ενώ αναγνωρίζουν το ρόλο της εκκλησίας στην κοινωνική ζωή των Κυπρίων
- > Γνωρίζουν και κρίνουν την Αγγλική κατοχή στην Κύπρο αλλά και τους λόγους ύπαρξης και τις συνέπειές της μέχρι και τις μέρες μας.
- > Έχουν γνώση των πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων που συνέβησαν στην Κύπρο κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα με προεξάρχον αυτό της τουρκικής εισβολής του 1974.
- > Αναγνωρίζουν στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης της Κύπρου.
- > Μαθαίνουν, κρίνουν και αξιολογούν την Ευρωπαϊκή πορεία και προοπτική της Κύπρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bentley H. (1996), Cross-Cultural Interaction and Periodization in World History, *American Historical Review*, June, 749-768.
- Bezrogov V. - Kosheleva O. (2000), *Η αυτοβιογραφική αφήγηση και ο ρόλος της στη μελέτη της ιστορίας της εκπαίδευσης*, Θαλλώ.
- Braudel F. (1966), *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l' époque de Philippe II*, v. 2, Paris.
- Braudel F. (1969), *Ecrits sur l'histoire*, Paris, Flammarion.
- Buell Fr. (1993), World studies for a multicultural era, *The Social Studies*, 84/2, 62.
- Dosse F. (1993), *Η ιστορία σε ψίχουλα. Από τα Annales στη Νέα Ιστορία*, μτφρ. Αγγ. Βλαχοπούλου, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο.
- Gay G. (1992), Effective teaching practices for multicultural classrooms, in Diaz C. (edit.), *Multicultural education for the 21st century*, Washington, National Education Association, 38-56.
- Hourdakis A. (1996), Global dimension via the teaching of the Ancient World: theoretical concepts and an empirical approach from Greek primary textbooks, *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 1/2, 157-182.
- Hourdakis A. (1998), 'MADE IN...' or teaching history in a global age, στα Πρακτικά της WAER, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 491-518.
- Joyce B., Weil M. & Showers B. (1992), *Models of teaching* (4η εκδ.), Boston: Allyn and Bacon.
- Le Goff J., Nora P. (1981), *Το έργο της ιστορίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ράππα, τ.1.
- Manning P. (1996), The problem of interaction in world history, *American Historical Review*, 771-782.
- Marwick A. (1985), *Εισαγωγή στην Ιστορία*, μτφρ. Κ. Τρίγκου, Σειρά: Open University, Αθήνα, Π. Κουτσουμπός.
- Modgil S., Verma G., Mallick K., Modgil C. (1997), *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί, Προοπτικές*, επιμ. Α. Ζιώνου-Σιδέρη, Π. Χαραμής, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Moniot H. (1993), *Didactique de l'Histoire*, Nathan, Paris.
- Portal Chr. (1987), Empathy as an objective for History teaching, Chr. Portal (ed.), *The History Curriculum for Teachers*, The Palmer Press, London, 89-90.
- Ross M. (1984), *The Aesthetic Impulse*, Pergamon Press.
- Samaran Ch. (διεύθ.) (1989), *Ιστορία και μέθοδοί της, τόμος ΑΥ Γενικά Προβλήματα*, μτφρ. Ελ. Στεφανάνη, Σειρά: Encyclopedie de la Pleiade, Αθήνα, ΜΙΕΤ.
- Schuller W. (1999), *Ιστορία της αρχαίας Ελλάδας*, μτφρ. Α. Καμάρα, Χ. Κοκκινιά, εποπτεία Κ. Μπουραζέλης, Αθήνα, ΜΙΕΤ.
- Shemilt D. (1986), *Beauty and the Philosopher: Empathy in History and*

Classroom, *Learning History*, 39.

Slater J. (1989), *The Politics of History Teaching. A Humanity Dehumanized?*, University of London, Institute of Education, London.

Slater J. (1995), *Teaching History in a New Europe*, Cassel- Council of Europe, London.

Topolski I. (1983), *Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας*, μτφρ. Μ. Μαραγκού- Γ. Μαραγκός, Θεμέλιο, Αθήνα.

Weaver V. F. (1988), Education that is multicultural and global, an imperative for economic and political survival, *The Social Studies* 79/3, 108.

Williams R. (1994), *Κουλτούρα και Ιστορία*, μτφρ. Βεν. Αποστολίδου, Γνώση, Αθήνα.

Yurco F. J. (1994), How to Teach Ancient History: A Multicultural Model, *American Educator*, 18/1, 32, 36-37.

Αβδελά Ε. (1998), *Ιστορία και Σχολείο*, Νήσος/Τετράδια 6, Αθήνα.

Άγλης Ν. (1985), Η διδασκαλία της Ιστορίας στο Λύκειο, *Νέα Παιδεία* 34, 147-156.

Βαϊνά Μ. (1997), *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα.

Βώρος Φ. Κ. (1982), Η Ιστορία που δεν διδάσκεται, *Νέα Παιδεία* 20, 123-124.

Βώρος Φ. Κ. (1993), *Η διδασκαλία της ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*, Αθήνα.

Ματσαγγούρας Η. (2001), *Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*, Αθήνα, Gutenberg.

Γαλανάκη Ε. (1998), Ο εγωκεντρισμός του παιδιού σχολικής ηλικίας: ένα λησμονημένο αναπτυξιακό φαινόμενο, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 28, 10-12.

Γιαννόπουλος Γ. (1988), Σκοποί του μαθήματος της ιστορίας, στο *Σεμινάριο 9 - ΠΕΦ, Το μάθημα της ιστορίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα, 47-60.

Γοδόση Ζ. (1990), *Το αρχαιολογικό αντικείμενο και η διδασκαλία της Ιστορίας μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια*, Τομή 301, τευχ. 1.

Δαμανάκης Μ. (1997), *Η εκπαίδευση των παλιννοστώντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα.

Δαμανάκης Μ. (1999), Θεωρητική προσέγγιση της κοινωνικοποίησης των ελληνοπαίδων εξωτερικού, στο Μ. Δαμανάκης (επιμ.), *Παιδεία ομογενών: θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις. Συνολική έκθεση -μελέτη της επιστημονικής επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης*, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο.

Δαμανάκης Μ. (2002), Σύγχρονες εκφάνσεις της ελληνικότητας και η σημασία τους για το μέλλον του ελληνισμού, ανακοίνωση στο University La Trobe, Αυστραλία, Αύγουστος 2002.

Διανοητική Ιστορία. Όψεις μιας σύγχρονης συζήτησης. Κείμενα των R. Chartier, D.

- La Capra, H. White* (1996), μτφρ. Ε. Γαζή, Γ. Κόκκινος, Ε. Κοντογιώργη, ΕΜΝΕ-Μνήμων, Αθήνα.
- Ιβρίντελη Μ. - Μπόκολας Β. – Κρίκας Ε. (2003), Αναλυτικό Πρόγραμμα και Ιστορία: Αναζητώντας κοινούς κώδικες επικοινωνίας, στα πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*, (Μάιος 2003) υπό την αιγίδα του Π.Τ.Π.Ε του Πανεπιστημίου Πατρών (υπό δημοσίευση).
- Ίγκερς Γ. (1991), *Νέες κατευθύνσεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία*, μτφρ. Βασίλης Οικονομίδης, Αθήνα, Γνώση.
- Καλογηράτου Ε. (1999), Τα στάδια της ενσυναίσθησης κατά τον Dennis Shemilt και η διδασκαλία της Ιστορίας, *Σεμινάριο 21 –ΠΕΦ, Θεωρητικά Προβλήματα και Διδακτική της Ιστορίας*, Γρηγόρης, Αθήνα, 149-155.
- Κανάκης Ι., (1987), Η οργάνωση της διδασκαλίας – μάθησης με ομάδες εργασίας – Θεωρητική θεμελίωση και πρακτική εφαρμογή, Αθήνα, εκδ. ιδίου.
- Κασσωπάκης Μ. και Φλουρής Γ. (2004), *Μάθηση και διδασκαλία*, τόμος Β', Αθήνα, υπό έκδοση.
- Κόκκινος Γ. (1998), *Από την ιστορία στις ιστορίες. Προσεγγίσεις στην ιστορία της ιστοριογραφίας, την επιστημολογία και τη διδακτική της ιστορίας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Κόκκινος Γ. (1999), Η κειμενική διάσταση της ιστορίας και η αναζήτηση κριτηρίων εγκυρότητας της ιστορικής γνώσης στο *Σεμινάριο 21 -ΠΕΦ, Θεωρητικά προβλήματα και διδακτική της ιστορίας*, Γρηγόρης, Αθήνα, 51-76.
- Κόκκινος Γ. Διδακτική της Ιστορίας: Εργαλείο του παραδοσιακού λόγου ή πεδίο ανάδυσης ενός νέου κριτικού πνεύματος, *Λόγος και Πράξη*, 42, 108-114.
- Κόκκινος Γ., Το μάθημα της Ιστορίας: από το φρονηματιστικό λόγο στην αναγκαιότητα της κριτικής γνώσης, *Φιλολογική*, 52, 22-24.
- Κουζέλης Γερ. (1991), *Από τον βιωματικό στον επιστημονικό κόσμο. Ζητήματα κοινωνικής αναπαραγωγής της γνώσης*, Κριτική, Αθήνα.
- Λαμπίρη- Δημάκη Ι. (1989), *Κοινωνιολογία και Ιστορία. Ομοιότητες και ιδιαιτερότητες*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Λε Γκοφ Ζ. (1998), *Ιστορία και μνήμη*, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα.
- Λεοντοίνης Γ. & Ρεπούση Μ. (2001), Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας, ΟΕΔΒ, 49-60.
- Λεοντοίνης Γ. (1996), *Διδακτική της Ιστορίας. Γενική – τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Αθήνα.
- Λεοντοίνης Γ. (1999), Ενσυναίσθηση και διδασκαλία της Ιστορίας, *Σεμινάριο 21 –ΠΕΦ, Θεωρητικά Προβλήματα και Διδακτική της Ιστορίας*, Γρηγόρης, Αθήνα, 123-148.
- Μαργαρίτης Γ. (1988), Διδασκαλία της ιστορίας-διδασκαλία της γεωγραφίας: τύχες κοινές; στο *Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Η διδασκαλία της ιστορίας*

στη μέση εκπαίδευση, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη.

Ματσαγγούρας Η., (2002), *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας, τ' Β', Στρατηγικές διδασκαλίας: Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*, Αθήνα, Gutenberg.

Μαυροσκούφης Δ. (1999), *Εμπειρίες και απόψεις μαθητών και φοιτητών σχετικές με το μάθημα της Ιστορίας. Θεωρητικά ζητήματα και εμπειρική έρευνα*, Εκδ. Οίκος Αφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη.

Μπόκολας Β. (2004), Προς μια «Νέα Σχολική Ιστορία»: το παράδειγμα του πανεπιστημίου Κρήτης, στο *Ιστορία και Περιεχόμενο της Εκπαίδευσης*, Αθήνα, Ατραπός, 2004, 265-281.

Ντούλα Χ. (1988), Σχολικά βιβλία ιστορίας και τοπική ιστορία: Η Περίπτωση της Θεσσαλίας, στο *Σεμινάριο 9 -ΠΕΦ, Το μάθημα της ιστορίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα, 89.

Παπαδάκης Ν. -Μπόκολας Β. (2004), *Εγχειρίδια Ιστορίας και Πολιτισμού των Ελλήνων της Διασποράς: μεθοδολογία συγγραφής διδακτικού υλικού*, στα Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και διδασκαλία*, τομ. Β', Ρέθυμνο, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., 306-320.

Παπανούτσος Ε. (1969), *Αισθητική*, Αθήνα.

Πολίτης Α. (1988), Άτυπη, καθημερινή έρευνα, στο *Η διδασκαλία της ιστορίας στη Μέση εκπαίδευση*, Γρηγόρη, Αθήνα, 118-130.

Σιούρα Βασιλική (1998), Τέχνη και Ιστορία: διδακτική προσέγγιση έργων της γεωμετρικής τέχνης ως ιστορικής πηγής, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 28, 195 κ.εξ.

Σκουλάτος Β. (1997), Το μάθημα της ιστορίας στο ελληνικό σχολείο κατά την τελευταία εικοσαετία: εγγενείς παθογένειες και προσπάθειες ανανέωσης, *Νέα Παιδεία*, 82, 62-68.

Φίλιας Β. (2000), *Κοινωνιολογία του Πολιτισμού, τ. ΑΥ Βασικές Οριοθετήσεις και Κατευθύνσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Φλουρής Γ. (1996), Αρχιτεκτονική της νόησης και της διδασκαλίας. Προς ένα διδακτικό σύστημα, στο Η. Ματσαγγούρας (επιμ.), *Η εξέλιξη της διδακτικής*, Αθήνα, Gutenberg, 231-273.

Χουρδάκης Α. (2001), Θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις στην Ιστορία και τον Πολιτισμό: Προλεγόμενα στη σύνταξη ενός Αναλυτικού Προγράμματος για τα ελληνόπουλα του εξωτερικού, στο *Προλεγόμενα Αναλυτικού Προγράμματος για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά*, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Ρέθυμνο, 155-210.

Χουρδάκης Α. (2004), Προς μια ιστορία του Τρίτου Χώρου: Ζητήματα Διδακτικής-Διδασκαλίας της Ιστορίας και του Πολιτισμού της Ελληνικής Διασποράς, στα Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και διδασκαλία*, τομ. Β', Ρέθυμνο, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., 297-305.